

БҰЙРЫҚ
2024 жылғы 02 қыркүйек
Шымкент қаласы

ПРИКАЗ
№ -н/к 161/1
город Шымкент

**Кәмелетке толмаған жасөспірімдер арасында
құқық бұзушылықтың, қылмыстың,
жыныстық тәрбие мен жыныстық тиіспеушіліктің,
ерте жүктілік, өзіне-өзі қол жұмсау,
нашақорлықтың, қаңғыбастық,
тұрмыстық зорлық зомбылықтың,
бала еңбегін қанау, кибербуллинг,
діни экстремизм мен терроризмнің
алдын алу туралы**

ҚР «Кәмелетке толмағандар арасындағы құқық бұзушылықтардың профилактикасы мен балалардың қадағалаусыз және панасыз қауының алдын алу туралы» Заңы және оқушылар арасында қылмыс пен құқық бұзушылықтың қылмыстың, қаңғыбастықтың, панасыздықтың, кәмелетке толмағандар арасындағы жыныстық тәрбие, ерте жүктілік, өз-өзіне қол жұмсау, нашақорлық, бала еңбегін қанаудың, діни экстремизм мен терроризмнің, тұрмыстық зорлық – зомбылықтың, кибербуллингтің алдын алу және қауіпсіздік шараларын жандандыру мақсатында, ҚР үкіметінің №748 қаулысы, ҚР Оқу-ағарту министрінің №506 бұйрығы және зорлық – зомбылыққа, буллингке, кибербуллингке ұшыраған немесе оған куә болған кәмелетке толмағандарды ерте анықтау және оларға көмек көрсету әдістемесін негізге ала отырып,
БҰЙЫРАМЫН:

1. Мектепішілік «Құқық бұзушылықтың алдын алу» бойынша тәрбие бағытын жандандыру мақсатында жылдық жоспар түзіліп, бекітілсін.

2. Кәмелетке толмаған жасөспірімдер арасында құқық бұзушылықтың қылмыстың, қаңғыбастықтың, панасыздықтың, бала еңбегін қанаудың, балаларға қатысты зорлық – зомбылықтың алдын алу және қауіпсіздік шараларды жоспарға сәйкес орындалуын қадағалау директордың тәрбие жұмысы жөніндегі орынбасары Д.Асанова мен А.Оразбаеваға жүктелсін.

3. Кәмелетке толмаған жасөспірімдер арасында құқық бұзушылықтың қылмыстың, қаңғыбастықтың, панасыздықтың, бала еңбегін қанаудың, балаларға қатысты зорлық – зомбылықтың, кәмелетке толмағандарға қатысты жыныстық қатынастың, өз-өзіне қол жұмсаудың, діни экстремизмге, терроризмге, адам саудасына,

4. Ата –аналар жиналысында кәмелетке толмағандар арасында құқық бұзушылықтың, қылмыстың, қаңғыбастықтың, панасыздықтың, бала еңбегін қанаудың, балаларға қатысты зорлық –зомбылықтың, кәмелетке толмағандарға қатысты жыныстық қатынастың, өз –өзіне қол жұмсаудың, діни экстремизм мен терроризмге, адам саудасына, нашақорлықтың алдын алу туралы түсіндірме жұмыстарын жүргізуді І-ІІ сынып жетекшілеріне жүктеймін.

6. Осы бұйрықтың орындалуын қадағалау директордың тәрбие жұмысы жөніндегі орынбасары Д.Асанова мен А.Оразбаеваға жүктеймін.

ҚОЛЫ

КОЛТАНБАНЫН ТОЛЫК МӘНІ

КОЛЫ

қолтаңбаның толық мәні

КОЛЫ

КОЛТАНБАНЫН ТОЛЫК МӘНІ

КОЛЫ

КОЛТАНБАНЫН ТОЛЫК МЭНІ

КОЛЫ

КОЛТАНБАНЫН ТОЛЫК МЭН

КҮНІ

КОЛЫ

КОЛТАНБАНЫН ТОЛЫК МӘНІ

күні

ҚОЛЫ

КОЛТАНБАНЫН ТОЛЫК МӘНІ

КҮН

КОЛЬ

қолтаңбаның толық мән

YHİ

СОЛЫ

КОЛТАНБАНЫН ТОЛЫК МЭНІ

уни

ОЛЫ

олтанбанын толык мәні

YUHI

КОДЫ

қолтанбаның толық мәні

Бекітемін
Мектеп-лицей директоры
Ж.Саржанова

Кәмелетке толмағандар арасында құқық бұзушылықтың, қылмыстың, ерте
жүктіліктің, зорлық-зомбылықтың,
өз-өзіне қол жұмсаудың және нашақорлықтың, панасыз қалудың, діни экстремизм мен
терроризмнің, адам саудасының, кибербулингтің, балалардың ақпараттық қауіпсіздігін
қамтамасыз ету, электрондық темекі/вейп тұтынудың алдын алудың
2023-2025 ОҚУ ЖЫЛЫНА АРНАЛҒАН КЕШЕНДІ
іс-шаралар жоспары

2024 жыл

№	Іс-шараның атауы	Нәтижесі	Жауапты орындаушылар	Орындау мерзімі
Ұйымдастырушылық шаралар				
1	Кәмелетке толмағандар арасында құқық бұзушылықтың, қылмыстың, қаңғыбастықтың, панасыздықтың, бала еңбегін қанаудың, балаларға қатысты зорлықзомбылықтың, кәмелетке толмағандарға қатысты жыныстық қатынастың, өз-өзіне қол жұмсаудың, діни экстремизмге, терроризмге, адам саудасына, нашақорлыққа және есірткі бизнесіне қарсы, балалардың ақпараттық қауіпсіздігін қамтамасыз ету, электрондық темекі/вейп тұтынудың алдын алудың 2024-2025 оқу жылына арналған кешенді іс-шара жоспарын жасап, бекіту	Кешенді жоспар	Д.Асанова А.Оразбаева	2024 қыркүйек
2	«Тәуекел» тобына жататын балалар мен отбасыларды анықтау, (бейресми көшбасшылар, қадағалаусыз, панасыз қалған, девиантты мінез құлықты балалар, құқық бұзушылықтар зардап шеккен балалар, тұрмысы қолайсыз отбасылар) профилактикалық арнайы семинар, тренингтер өткізу	Тізім жасақталады Тренингтер өткізіледі	Г.Мырзабекова Н.Есқараева	Токсан сайын
3	Кәмелетке толмағандардың мінез құлқына кері әсер ететін және оларды құқыққа қайшы әрекеттерге тартатын тұлғаларды анықтап, олармен профилактикалық іс-шаралар ұйымдастыру	Ата-аналармен тығыз байланыс орнайды	Д.Асанова А.Оразбаева Г.Мырзабекова Н.Есқараева	Токсан сайын
5	Тәуекел тобындағы балалардың бос уақытын тиімді пайдалану мақсатында оларды түрлі спорттық, мәдени, кәсіптік секцияларға, үйірмелерге тарту	Балалардың бос уақыты тиімді ұйымдастырылады	Д.Асанова А.Оразбаева	Үнемі
6	Медицина қызметкерлерін қатыстырып, кәмелетке толмағандар арасында салауатты өмір салтын қалыптастыру, олардың жалпы және репродуктивті денсаулығын сақтау, қауіпсіз іс-әрекет пен ерте жүктілік тақырыбында лекция, семинар және т.б шараларды ұйымдастыру	Жасөспірімдер арасында салауатты өмір салтын ұстану	Д.Асанова А.Оразбаева	Токсан сайын
Кәмелетке толмағандардың құқық бұзушылықтың профилактикасы мен олардың қадағалаусыз және панасыз қалуының алдын алу бойынша				
№	Іс-шараның атуы	Жауапты орындаушылар		Орындалу мерзімі
1	Барлық білім беру мекемелерінде құқық бұзушылықтың алдын алу мақсатында мектеп ішілік мобильдік топ құру «Қауіпсіз мектеп» бағдарламасын іске асыру: - турникеттер орнату; - бала қауіпсіздігін қамтамасыз ету күзет жұмысы; видеокамералар орнату;	Мектеп әкімшілігі		Қыркүйек айының бірінші онкүндігі

	«Дабыл» нүктесін орнату.		
2	- Оқушылардың арасында «қиын» жағдайға ұшыраған, тұрмысы өте нашар, әлеуметтік көмек алатын отбасыдағы оқушылар тізімі, өгей әкемен, өгей анамен тұратын отбасының тізімі, құқық бұзушылық жасаған балалар мен жасөспірімдер тізімі, көшелерде қайыр сұрап және түнгі мезгілде бей-берекет жүрген кәмелетке толмаған балаларды анықтап бірыңғай тізімін жасақтау	Д.Асанова А.Оразбаева Н.Аярбекова	Қыркүйек айының бірінші онкүндігі Ары-қарай тұрақты
3	«Біздің қоғамдағы азаматтық жауапкершілігіміз» жобасы аясында құқық бұзушылық жасаған, көшелерде қайыр сұрап және түнгі мезгілде бей-берекет жүрген кәмелетке толмаған балалардың, «қиын» жағдайға ұшыраған, тұрмысы өте нашар, өгей әкемен, өгей анамен тұратын отбасы мүшелерімен профилактикалық жұмыстар жүргізу	Д.Асанова А.Оразбаева Н.Аярбекова	Тұрақты
4	«Қауіпсіздік және алғашқы көмек» жобасы аясында алкогольдік ішімдікке құмар, наркологиялық және психиатриялық есепте тұратын тұлғалардың балаларымен әңгімелесу (оқу үлгерімін, тұрмыстық жағдайын, зорлық-зомбылыққа ұшырау деректерін анықтау)	Мектеп әкімшілігі	Тұрақты
5	Білім басқармасының call орталығының телефонын (39-49-26) және Республикалық «111» қысқа нөмірілерін мектептердің фойелеріне ілу жұмыстарын жүргізу	Мектеп әкімшілігі	Қыркүйек айының бірінші онкүндігі
6	Кәмелетке толмағандар арасында ерте жүктіліктің, өзі-өзіне қол жұмсаудың, электрондық темекі/вейп тұтынудың, ақпараттық қауіпсіздігі, құқық бұзушылықтың алдын алу мақсатында өткізілген іс-шаралардан арнайы бейнеролик дайындап жоспарға сай әлеуметтік желілерде насихатталуын қамтамасыз ету	Д.Асанова А.Оразбаева А.Досайбек А.Тотаева	2024 жыл қазан 2-ші аптасы
7	Кәмелетке толмағандар арасындағы және кәмелетке толмағандарға қатысты жасалатын құқық бұзушылықтардың алдын алу мақсатында мобильдік топпен, мүдделі орган өкілдерін қатыстыра отырып, күндізгі және түнгі уақытта рейдтік іс-шаралар ұйымдастыру	Д.Асанова А.Оразбаева Мобильдік топ мүшелері	Әр айдың соңғы аптасы
8	«Жеткіншектің жеті жарғысы» жобасы аясында мектеп оқушылары арасындағы құқықбұзушылықтардың алдын алу мақсатында құқықтық онкүндіктер өткізу	Д.Асанова А.Оразбаева	2024 жыл 1. Қыркүйектің 3-ші аптасы 2. Желтоқсанның 3-ші аптасы 2025 жыл 3. Ақпанның 2-ші аптасы 4. Сәуірдің 3-ші аптасы

9	Құқық бұзушылыққа, қылмыстық көшбасшылыққа бейім оқушыларды (лидер) анықтап, олармен алдын алу жұмыстарын жүргізу мақсатында ішкі істер бөліміне, білім басқармасына ақпарат ұсыну және профилактикалық жұмыстарды аудандық ішкі істер бөлімімен бірлесіп жұмыстар атқару	Д.Асанова А.Оразбаева	2024 жыл қыркүйек 2025 жыл мамыр
10	Білім беру ұйымдарына тиым салынған заттарды алып келуін анықтау бойынша мектептегі балалар құқығын қорғау инспекторы, мектеп инспекторы, Қамқоршылық кеңесінің мүшелерінің қатысуымен мақсатты іс-шаралар ұйымдастыру	Д.Асанова А.Оразбаева	Айына 1 рет
11	Құқықтық база есебі: «Кәмелетке толмағандарды бейімдеу орталығы», Кентау қаласындағы «Түркістан облысының девиантты мінез-құлықты балаларға арналған мектеп-интернатында», түзету коллонияларына жіберілген жасөспірімдердің (себептері мен қорытындылары), кешкі мектептерге жіберілген жасөспірімдердің (себептері мен қорытындылары) есебін жүргізу	Д.Асанова А.Оразбаева	Орын алған жағдайда
12	«Кәмелетке толмағандарды бейімдеу орталығы», Кентау қаласындағы «Түркістан облысының девиантты мінез-құлықты балаларға арналған мектеп-интернатында», түзету коллонияларына жіберілген жасөспірімдердің (себептері мен қорытындылары), кешкі мектептерге жіберілген жасөспірімдердің (себептері мен қорытындылары) есебін жүргізу	Білім мекемелерінің бірінші басшылары	2024 жыл қазан
13	Шымкент қалалық білім басқармасына оқушылар тарапынан орын алған қылмыстар мен құқықбұзушылықтар туралы уақтылы ақпаратты жеткізіп отыру	Д.Асанова А.Оразбаева	Орын алған жағдайда
14	Әлеуметтік топтағы отбасыдан шыққан оқушылардың, ішкі істер есебінде тұратын сәтсіз отбасынан шыққан балалардың бос уақытын тиімді ұйымдастыруда жазғы лагерлерге жіберу, үйірмелерге /қызығушылығына байланысты/ тарту және ата-аналарымен немесе заңды өкілдерімен тұрақты жұмыстар жүргізу	Д.Асанова А.Оразбаева Д.Турашева	2024 жыл қыркүйек 2025 жыл мамыр
15	Жалпы білім беретін оқу орындарында кәмелетке толмағандар арасында құқық бұзушылықтың, қылмыстың, қаңғыбастықтың, панасыздықтың алдын алу, қоршаған орта мен жануарларды қорғау мақсатында профилактикалық «Жеткіншектің жеті жарғысы» жобасы аясында құқықтық апталық	Білім мекемелерінің бірінші басшылары	2024 жыл Қазанның 4-ші аптасы 2025 жыл қаңтар 4 аптасы 2025 жыл мамыр
Жасөспірімдер арасындағы аутодеструктивтік мінез-құлықтың алдын-алу шаралары			
16	Кәмелетке толмағандардың суицидтік мінезқұлқына ықпал етуші жағдайлар мен себептерді анықтау үшін психолог мамандарды, әлеуметтік педагогтарды, мектеп медбикесі, мектеп мөлтек ауданындағы емхана қызметкерлерін тарту арқылы ұтқыр	Д.Асанова А.Оразбаева	2024 жыл қыркүйек 2-ші аптасы

	жұмыс тобын құру, суицидтің алдын алу жұмыс жоспарымен нәтижелі жұмыс ұйымдастыру		
17	Шымкент қалалық білім басқармасына жасөспірімдермен орын алған өзіне-өзі қол жұмсау туралы уақтылы ақпаратты жеткізіп отыру	Мектеп әкімшілігі	Оқиға орын алған уақыттан 3 сағаттан, 1 тәуліктен кешіктірмей
18	Оқушылардың психологиялық жай-күйіне мониторинг жүргізу және «Психологиялық денсаулық» индекcін әзірлеу (оқушылар арасында сауалнама)	Г.Мырзабекова Н.Ескараева	Жылына 2 рет: 2024 жыл қазан 2025 жыл ақпан
19	«Психологиялық әл-ауқат және стресске төзімділік» жобасы аясында күйзеліс жағдайының қаупі бар жасөспірімдерді анықтау, мектептегі зорлық-зомбылықтың жолын кесу және «Тәуекел» тобындағы балаларға және отбасы мүшелеріне психологиялық көмек көрсету кабинеттерін ашу	Мектеп әкімшілігі	Мүмкіндік болған жағдайда
20	Мектептердегі «Сенім телефоны» бойынша сымтетік нөмірлері мен «Сенім жәшігіне» түскен хаттардың қаралу саны мен сапасы туралы ақпарат	Г.Мырзабекова Н.Ескараева	Әр айдың соңғы аптасы
21	Ата-аналар мен оқушыларды арнайы көмек қажет ететін кеңес беретін орталықтарға, әлеуметтік психологиялық бөлімдерге, отбасын қолдау орталығына және емханаларға жолдау нәтижесі. Психодиагностикалық зерттеулердің нәтижесінде анықталған аутодеструктивті мінез-құлық әрекеттерге бейім оқушыларды медициналық мекемелердің (психолог, психиатр, невропатолог, суицидолог) мамандарына қосымша тексеруге жіберу (диагнозын нақтылау)	Мектеп әкімшілігі	Орын алған жағдайда
22	«Психологиялық денсаулық» апталық өткізу: -психодиагностика, түзету-дамыту, психологиялық ағарту жұмыстарын ұйымдастыру (әлеуметтік педагог, педагог-психолог, медбике ұтқыр топ мүшелері); -жеке және топтық психологиялық кеңестер ұсыну; - өмір сүру қауіпсіздігіне бағыттау, өмірді бағалауға деген қарым-қатынасқа байланысты тренингтер жүргізу.	Ж.Төлепберген Г.Мырзабекова Н.Ескараева Ұтқыр топ мүшелері	2025жыл 15 ақпан
Балалар мен жасөспірімдерді есірткі, психотроптық, электронды заттардан сақтау			
23	Маскүнемдіктен, нашақорлықтан, токсикоманиядан зардап шегетін, электрондық темекі/вейп тұтынатын кәмелетке толмағандарды анықтау, тізімін жасау, профилактикалық жұмыс жүргізу	Д.Асанова А.Оразбаева Н.Аярбекова Г.Мырзабекова Н.Ескараева	2024 жыл қазан 2025 жыл ақпан
24	Білім беру ұйымының тәрбие жұмысының жоспарына және мектепшілік бақылау жоспарына «Электрондық темекі/вейп және темекі өнімдерін пайдаланудың алдын алу» бөлімін енгізу	Д.Асанова А.Оразбаева	2024 ж. қыркүйек
25	«Ақпараттық қауіпсіздік», «Интернет. Қауіпсіздік аймағы» тақырыптарын ағымдағы оқу жылына арналған мектепшілік бақылау жоспарына енгізу	Д.Асанова А.Оразбаева	2024 ж. қыркүйек

26	Маскүнемдіктен, нашақорлықтан, токсикоманиядан зардап шеккен, темекі, насыбай, психотроптық заттарды қолдануы анықталған балалар мен жасөспірімдерді қалалық наркоорталық мамандарына бағыттау, нәтижесі	Мектеп әкімшілігі Мектеп инспекторы	Анықталған жағдайда
27	Бұқаралық спортқа кәмелетке толмағандар мен оқушыларды тарту мақсатында балалардың қызығушылығына қарай спорттық және өнер үйірмелерін ашу, отбасылық спорттық шаралар өткізу	Д.Асанова А.Оразбаева ДШ ӘБ	Жоспарға сәйкес
28	ҚР Президенті жанындағы Жастар саясаты жөніндегі кеңес мүшелерін жаттықтырушы ретінде тарта отырып, орта және арнаулы орта оқу орындарында кәмелетке толмағандар арасында нашақорлық профилактикасын жандандыру, оның ішінде мыналардың есебінен: есірткі тұтыну, темекі шегу және алкогольизм профилактикасы бойынша сынып сағаттарын ұйымдастыру әдістемесін жетілдіру; алкогольге, есірткіге тәуелділіктің пайда болуының алдын алуға және салауатты өмір салтын насихаттауға бағытталған профилактикалық онкүндіктерді тұрақты негізде жүргізу; оқушылардың бойында жеке жауапкершілікпен әлеуметтік маңызы бар таңдаудың дербес дағдыларын қалыптастыру; жоғары сынып оқушылар және олардың атааналары арасында заманауи синтетикалық есірткілердің, дәріханалық нашақорлық проблемаларын және жасөспірімдердің есірткінің заңсыз айналымына қатысуының құқықтық салдарын, жауапкершілік туралы хабардар болу деңгейін арттыру;	Мектеп әкімшілігі	2024 жыл қараша 2025 жыл сәуір
Кәмелетке толмағандар арасында жыныстық тәрбие, ерте жүктіліктің, зорлық-зомбылықтың алдын алу жұмыстары			
29	Кәмелетке толмағандар арасында ерте жүктіліктің алдын алу және сауаттылығын арттыру мақсатында қыз балалар мен ер балаларға жыныстық зорлық-зомбылықтың алдын алу, болдырмау Құқықтық сағат өткізу	Д.Асанова А.Оразбаева	Тоқсан сайын жоспарға сәйкес
30	Кәмелетке толмағандар арасында ерте жүктіліктің алдын алу мақсатында «Ар-ұят және жауапкершілік» жобасы аясында ата-аналармен бірлескен іс-шараларды әлеуметтік желілерге орналастыру/Ата-аналарды педагогикалық қолдау орталығы/	А.Оразбаева	Тоқсан сайын жоспарға сәйкес тұрақты түрде
31	«Қауіпсіздік және алғашқы көмек» жобасы аясында әлеуметтік топтармен әлеуметтікпедагогтың, мектеп психологтарының жоспарлы тренингтер, жеке кеңес беру сәттері, әр түрлі психологиялық сәттерден шығу әрекеті жұмыстарын жүргізу	Г.Мырзабекова Н.Есқараева	2024 жыл қазанның 4 аптасы 2025 жыл қаңтар 4 аптасы 2025 жыл мамыр
32	Мектеп оқушыларының коршаған ортаға, табиғатқа, табиғи мұраға ұқыптылықпен қарауға және табиғи ресурстарды үнемді әрі тиімді қолдануға тәрбиелеу, еңбекқорлыққа баулу «Эковолонтерлер» жобасы аясында мектептің әлеуметтік парақшасында білім алушылардың презентациялар желісін ашу.	А.Досайбек А.Тотаева	Үнемі

Кибербуллингтің, буллингтің алдын алу жұмыстары			
33	«Балалардың денсаулығы мен дамуына зардабын тигізетін ақпараттан қорғау туралы» Қазақстан Республикасының 2018 жылғы 2 шілдедегі №169-VI Заңы аясында зорлық-зомбылықты, аутоагрессияны насихаттайтын интернет желісіндегі белгілі бір сайттар туралы балаларға және ата-аналар мен заңды өкілдеріне ақпарат беріп, заң аясында қадағалауды мектептің әлеуметтік желілерінде ұсыну	Мектеп әкімшілігі	Құқықтық онкүндіктер жоспары негізінде
34	Жалпы білім беру ұйымдарының тәрбие жұмыстарының жоспарына кибермәдениет және кибергигиена, оның ішінде білім алушылардың кибер қауіпсіздігі және ақпараттық қауіпсіздігі жөніндегі іс-шаралар: - «Киберқауіпсіздік - бала өмірінің қауіпсіздігі» тақырыбында дебат; - «Цифрлық сауаттылық - заман талабы» кіші ғылыми жоба; - «Қауіпсіз интернет» квест ойыны	Информатика Әб жетекшісі А.Мустапаева	Құқықтық онкүндіктер жоспары негізінде
Діни экстремизм мен терроризмнің, адам саудасының алдын алу			
35	Бала өмірінің қауіпсіздігін қамтамасыз ету мақсатында мектеп әкімшілігі, педагог кадрлар, кіші қызметкерлер арасында «Терроризм актісі орны алған жағдайдағы дұрыс іс-әрекет ету» тақырыпта оқу және іс жүзіндегі әрекеттерді түсіндіру жұмыстарын жүргізу, видеоекамералар саны туралы ақпарат жинақтау	М.Даулетов Л.Дартаева Е.Сариев	2024 жыл тамаз
36	Оқушылардың діни көзқарас ерекшеліктерін айқындау мақсатында психологиялық сауалнама жүргізу, сараптау	Құқық пәні мұғалімдері	2024 жыл қазан
37	Мектеп формасында түрлі діни киімдердің элементтері болуына рұқсат берілмеуіне байланысты оқушылар мен ата-аналарға түсіндірме жұмысын жүргізу, орамал тағатын оқушы қыздар туралы мәлімет базасын жасау, ата-анасымен жеке жұмыс жүргізу.	Д.Асанова А.Оразбаева Сынып жетекшілер	Жыл бойы
38	Оқушылардың діни көзқарасын бағыттау мақсатында теолог мамандар, құқық қорғау органдарының қызметкерлері қатысуымен кездесу өткізу	Д.Асанова А.Оразбаева	Жарты жылдықта бір рет

Директордың тәрбие жұмысы жөніндегі орынбасары

Д.Асанова

А.Оразбаева

№15 Д.Н.Менделеев атындағы мектеп-лицейінің құқықбұзушылықтың алдын-алу мақсатына «Буллингке жол жоқ!» тақырыбындағы жиналысының хаттамасы

Күні: 10 қыркүйек 2024 жыл.

Өткізілген орны: мектеп Акт залы

Қатысқандар: мектеп әкімшілігі, мектеп инспекторы-Н.Аярбекова, мектеп психологі Г.Мырзабекова, 8-11 сынып оқушылары, сынып жетекшілер.

Күн тәртібінде:

1. Жасөспірімдер арасындағы құқықбұзушылықтардың алдын-алу.
2. Жасөспірімдер арасындағы «Буллинг»

Тыңдалды:

Директордың тәрбие жұмысы жөніндегі орынбасары Д.Асанова сөз алып, бала тәрбиесі - ата-ана үшін күрделі де жауапты міндет. Жас шыбық иілгіш болса, жас адамда сондай жақсыға да, жаманға да бірдей бейім болатыны баршамызға мәлім. Қазақта «Баланың бас ұстазы - ата-анасы» деген сөз бар. Жас кезінде дұрыс тәрбие алмаса есейе келе тәртібі қиындап, оқу үлгерімі нашарлап кетеді. Тәрбие ешқандай үзіліс, демалыс күндер дегенді білмейді. «Ұлды тәрбиелеп отырып, жер иесін тәрбиелейміз, қызды тәрбиелей отырып, ұлтты тәрбиелейміз» деген дана сөз бар. Қазіргі заманның өмір талабына байланысты көптеген ата ана балаларын қайтсем бағамын деген мақсатпен олардың тәрбиесіне көңілдеріназ бөлуде. Осыған байланысты қиын баланың шығуы мүмкін. Буллинг-басқа оқушылар мен мұғалімдер тарапынан оқушыға қатысты мектептегі зорлық-зомбылық, қорлау және кемсіту. Бұл агрессияның жүйелі көрінісі және зиян келтіру. Буллинг жасөспірімдер ортасында жиі кездеседі.

Мектеп инспекторы Аярбекова Назым Нурлановна сөз алып, қазіргі таңда оқушылар арасында буллингтің өршіп тұрғаны және оның арты жақсылыққа апармайтыны туралы мәлімдеді. Сонымен қатар буллингтің түрлерімен таныстырып өтсем, буллинг:

1. Ауызша буллинг. Бұл дегеніміз не: бұл тұрақты қорлау, қорқыту және қандайда бір (сыртқы түрі, діні, этникалық қатыстылығы,

мүгедектігі, киім стилінің ерекшеліктері және т.б. туралы) Дәлелсіз пікірлерді қамтитын қатыгез сөздер арқылы қорқыту немесе қорқыту.

2.Физикалық буллинг - агрессивті физикалық көңіл-күймен қорқыту немесе буллинг бірнеше рет қайталанатын соққыларда, пінкаларда,

табандыларда, бұғаттауда, итеруде және жанасуда қажетсіз және жарамсыз.

3.Әлеуметтік буллинг. Бұл дегеніміз не: әлеуметтік қорқыту немесе оқшаулау тактикасын қолдана отырып буллинг біреуді тамақтану

үстеліндегі трапеза болсын, ойын, спортпен шұғылдану немесе қоғамдық іс-әрекет болсын топтың жұмысына әдейі қатысуға жібермейді деп

болжайды.Осы буллингтің түрлерін ажырата отырып жасөспірімдер арасында арты қылмысқа алып келетін қысымды жасамауға, сынып арасында бөлінісуге жол бермеу керектігін түсіндірді.Жиналыс соңында оқушыларға бейнеролик көрсетіліп, кері байланыс жасалды.

Шешім:

- 1.Мектептің «Ішкі тәртіп ережесі» сақталсын.
- 2.Сынып жетекші ата-аналармен тығыз байланыста болсын.
- 3.Сынып жетекші сынып ішінің ахуалын бақылап отырсын.

Хатшы

Ә.Досайбек

ХАТТАМАСЫ

Күні: 19.11.2024ж

Қатысқандар:

1. Мектеп директоры Ж.Саржанова
2. Шымкент қаласы Тұран ауданының прокурор орынбасары Д.Айтмурзаев
3. Мектеп инспекторы Н.Аярбекова
4. ДТЖЖО Д.Асанова
5. 10-11 сынып оқушылары

Күн тәртібінде:

1. «Жасөспірімдер арасында әлімжеттік»
2. «Жасөспірімдер арасында қылмыс пен құқықбұзушылықтың алдын-алу».
3. Әр түрлі мәселелер

Тыңдалды:

Мектеп директоры Ж.Саржанова сөз алып, келген қонақтармен оқушыларды таныстырды.

Күн тәртібіндегі бірінші мәселе бойынша Тұран ауданының прокурор орынбасары Айтмурзаев Даулет Алиевич сөз алды. Ол өз сөзінде бүгінде қоғамда жастардың қылмыс жасауы көз үйренген көрініске айналып елді елең еткізіп отырғандығына тоқталып өтті. Сонымен бірге, мектеп қабырғасында мектептің ішкі тәртіп ережесін сақтаған жағдайда ешқандай келеңсіз жағдайлардың болмайтындығын айтып, қазіргі өркендеп жатқан еліміздің жастары алаңсыз білім нәрімен сусындап, салауатты өмір салтын ұстану мақсатында, бос уақытын тиімді пайдалану үшін мектептегі түрлі спорттық секцияларға қатысуы керек екендігіне тоқталып өтті. Жастар зиянды әдеттерден аулақ болып, өз болашағын қазірден жасау керектігі туралы бағыт-бағдар беріп өтті. Қазіргі таңда, жасөспірімдер арасында есірткі тарату өте өршіп тұр және оның жазасы аса ауыр екені туралы түсіндірді. Соңғы кездері колледж бен мектеп оқушылары арасында құқықбұзушылықтың белең алып бара жатқанын атап өтті.

Күн тәртібіндегі екінші мәселе бойынша, мектеп инспекторы Аярбекова Назым Нурлановна «Жасөспірімдер арасында қылмыс пен құқықбұзушылықтың алдын алу» тақырыбында баяндама оқып, оқушылармен ой бөлісті. Оқушылар тарапынан берілген сауалдарға жауап берді.

Баяндама барысында қала көлемінде кәмелетке толмаған оқушы жастар тарапынан жасалған құқықбұзушылықтар және біршама қылмыстардың орын алып отырғандығын, олардың білместікпен және Заңды жете түсінбеушіліктен жасаған құқықбұзушылықтары жайлы айтты. Оқушыларға құқықбұзушылықтан аулақ болу, мектепке суық қару түрлерін алып келмеуге, өз құқығын білуге, Заңды жете түсінуге әрекет ету жайлы тәрбиелік түсіндіру жұмыстарын жүргізді. Жалпы, оқушы жастар жасап жатқан қылмыс түрлері: ұрлық, өзгенің мүлкін әлімжеттікпен иемдену, өзара төбелес және көпшілік болып мектептер арасында төбелесу. Бұл қылмыс түрлерінен

ласқа түнгі мезгілде жүру, ойынханалар мен түнгі клубтарға бару қазіргі таңда белен алғандығын айтып өтті.

Оқушыларға сабаққа себепсіз кешікпеу, мектеп формасын сақтауды, қыздарды құрметтеу керектігін атап өтті.

Кері байланыс ретінде оқушылар көкейкесті сұрақтарын қойып, маңызды жауаптарын алды.

Шешімі:

1. Мектептің ішкі тәртіп ережесін сақтау
2. Құқықбұзушылықтың алдын-алу бойынша жұмыстар жандандырылсын.

Хатшы

Ә.Досайбек

**№15 Д.И.Менделеев атындағы мектеп –лицейінде 8-11 сынып
оқушыларына кәмелетке толмаған жасөспірімдер арасындағы
құқықбұзушылықтың,нашақорлықтың,кибербуллингтің алдын алу
бойынша өткен жиналыстың
ХАТТАМАСЫ**

Өткен орны: акт зал

Өткен уақыты: 14.11.2024 ж.

Қатысқандар:

Мектеп директоры Ж.Саржанова

Әл Фараби АПБ ЮПБ аға инспекторы,полиция капитаны

С.Палжанов

Әділет департаментінің бөлім басшысы Н.Муслимова

Әділет департаментінің баспасөз хатшысы Г.Байдуллаева

Мектеп инспекторы: Н.Аярбекова

ДТЖЖО Д.Асанова

8-11 сынып оқушылары.

Күн тәртібінде

1.Кәмелетке толмаған жасөспірімдер арасындағы құқықбұзушылықтың, нашақорлықтың, кибербуллинг,буллингтің алдын-алу.

Тыңдалды

Ағымдағы жылдың 14.11.2024ж күні мектебіміздің акт залында жоғары сынып оқушыларына кәмелетке толмаған жасөспірімдер арасындағы құқықбұзушылықтың,нашақорлықтың және кибербуллингтің,буллингтің алдын алу бойынша Әділет департаментінің бөлім басшысы Н.Муслимова, Әділет департаментінің баспасөз хатшысы Г.Байдуллаева, Әл-Фараби аудандық ішкі істер басқрамасының мамандары, Әл Фараби АПБ, ЮПБ аға инспекторы, полиция капитаны С.Палжановтың қатысуымен жиналыс өкізілді.

Жиналысты директордың тәрбие жұмысы жөніндегі орынбасары Д.Асанова ашып, оқушыларға бүгінгі жиналыстың мақсатын айтып кетті. Бүгінгі бас қосуымыздың себебі, қоғамда кәмелетке толмаған жасөспірімдер арасында буллингтің,кибербуллингтің, зорлық-зомбылықтың қоғамда өршіп бара жатқандығы. Сол себептен де оқушылар арасында түсіндірме жұмысын жүргізу мақсатында бізге Әділет департаменті мен Әл-Фараби аудандық ішкі істер басқармасының мамандары келіп отыр.

Әділет департаментінің бөлім басшысы Н.Муслимова:

Bullying сөзі ағылшын тілінен аударғанда «қорқыту», «кемсіту», «мұқату» дегенді білдіреді. Буллинг — агрессия немесе күш көрсету арқылы адамның

өзгені қорлауы, үстем екенін көрсетуі. Буллинг жасаушы мұны күшпен де, сөзбен кемсіту арқылы да жасайды әрі бұл әрекетін жиі қайталауы мүмкін. Қоғамда «буллинг мектеп оқушылары арасында ғана болады» деген түсінік қалыптасқан. Шын мәнінде, кез келген жастағы адам үйде, көшеде, жұмыста, оқу орнында, қысқасы, барлық жерде буллингпен ұшырасуы мүмкін.

Буллинг деп көп жағдайда бір адамның бір адамды қорқытып-үркіткенін, қудалауын атайды. Ал құрбанға топ болып әлімжеттік жасауды моббинг дейді.

Буллингтің негізгі төрт түрі бар. Олар: сөзбен қорқыту, күшпен қорқыту, реляцион түрі және кибернетикалық буллинг.

Буллингтің күш көрсету арқылы жүретін түрі адамның тәніне зиянын тигізеді, оның дүние-мүлкіне зардап әкеледі. Мәселен, иықпен қағып өту, ұру, төбелесу осы қатарда. Әдетте буллинг басқалай басталып, ақыр соңында күш көрсетуге алып келеді. Күш көрсету — өлімге апаруы мүмкін өте қауіпті буллинг түрі.

Сөз формасындағы буллингте адам ауызша айқаймен, дауыс көтеру арқылы және күліп, кекетіп-мұқату арқылы зорлық көрсетеді. Құрбанды қорлап, оның намысына тию, сыртынан ол туралы өтірік айту, өсек тарату, дөрекі сөйлеу, жәбірлеу сөз түріндегі буллингке кіреді.

Relational буллингті кейде әлеуметтік агрессия деп те атайды. Бұл – бір адаммен қарым-қатынас құру арқылы оған зиян келтіру, кемсіту. Сондай-ақ реляцион буллинг түсінігін бір адам басқа жанның репутациясына кір келтіргісі келген, оның қоғамдағы беделіне нұқсан келтіруді ойлап жасаған әрекетін сипаттағанда да қолданады. Relational буллинг сырт көзге жақын араласатын адамдар боп көрінетін ортада болуы мүмкін. Сондықтан ол ұзақ уақыт басқа адамдарға байқалмай, бірнеше жылға жалғаса береді.

Қазір қорқытудың кибербуллинг деп аталатын түрі жиі ұшырасады. Мамандар да кибербуллингтің әсіресе пандемия кезінде өршіп тұрғанын айтып жүр. Кибербуллинг — интернет, әлеуметтік желі, түрлі сайт арқылы қокан-лоқы көрсету. Жәбірлеуші телефонмен хабарласып немесе әлеуметтік желіде жазып, адамды қорқыта алады. Кибербуллинг жасаушы ауызша немесе белгілі бір фото, видео жариялап, қорлауы мүмкін. Сонымен қатар құрбанға зиян тигізу мақсатында ойластырылған арнайы тапсырыс аясында кибербуллинг белгілері байқалуы мүмкін,-деп өз ойын қорытындылады.

Күн тәртібіндегі мәселе бойынша Әл Фараби АПБ ЮПБ аға инспекторы, полиция капитаны С.Палжанов Әкімшілік жауапкершілік бойынша:

Әрбір ҚР азаматы жауап беретін 3 заңды жауапкершілік бар Олар: Әкімшілік, Қылмыстық және Азаматтық. Кәмелетке толмаған жасөспірімдер 14 жастан қылмыстық жауапкершілікке, 16 жастан бастап әкімшілік жауапкершілікке тартылады. 2024 жылдың қаңтар айынан бастап

1-МРП 3692т болып есептеледі. Қазіргі таңда кәмелетке толмаған жасөспірімдер арасында балағат, боғауыз сөз айтатын жасөспірімдер көбейген. Ол заң бойынша ұсақ бұзақылыққа жатады. ӘҚБТК 434 бабы бойынша ұсақ бұзақылық бойынша 20 А.Е.К бойынша айыппұл төлейді. яғни 73 840 теңге. Жолда жүру ережесін бұзған адам 615 баптың негізінде 1А.Е.К яғни 3692 теңге, белгіленбеген орында темекі тарту 441 бап бойынша 15 А.Е.К көлеміндегі 55 380 теңге, ал белгіленбеген жерде спирттік ішімдік ішкен адамға 5 А.Е.К 18460 теңге айыппұл салынады. ӘҚБТК 442 бап, 2-тармағы бойынша кәмелетке толмаған жасөспірім түнгі 23.00-06.00 аралығында көшеде заңды өкілінсіз жүрсе ата-анасына немесе басқа да заңды өкіліне ескерту берілсе, қайталанған жағдайда аталған баптың 3-тармағы бойынша 7 А.Е.К яғни 25 844 теңге көлемінде айыппұл төлейді. ӘҚБТК-нің 62,65 және 71 баптары кәмелетке толмағандардың әкімшілік жауапкершілігі және ескіру мерзімінің өтуіне байланысты әкімшілік жауаптылықтан босату болып табылады.

Әл Фараби АПБ ЮПБ аға инспекторы, полиция капитаны С.Палжанов Қылмыстық жауапкершілік бойынша: Адамға салынған дене жарақатының 3-түрі бар Олар: Жеңіл.орта және ауыр дене жарақаттары. Қылмыстық Кодекстің 293 бабы-бұзақылық, қоғамдық тәртіпті және қоғамды құрметтемеу азаматтарға күш қолдану 2000 А.Е.К айыппұл, 2 жыл, ҚК 106 бап-қасақана ауыр дене жарақатын салу 3-8 жыл, 107 бап-қасақана орта дәрежедегі дене жарақатын салу 1000 А.Е.К, 108 бап-қасақана жеңіл дәрежедегі дене жарақатын салу 200 А.Е.К, 188 бап-ұрлық, бөтеннің мүлкін жасырын жымқыру 1000 А.Е.К немесе 3 жыл, ҚК 190 бап-алаяқтық алдау немесе сенімді теріс пайдалану жолымен бөтен мүлікке иемдену-мүлік тәркіленіп, 1000 А.Е.К, 2-жыл. 191 бап-қарақшылық бөтеннің мүлкін ашық жымқыру-мүлік тәркіленеді немесе 2000 А.Е.К, 4-жыл бас бостандығынан айыру. Оқушылар елімізде әрбір жасаған қылмысқа заңды түрде жауапкершілік қаралған. Жоғарыда айтылғандай сендер 14 жастан қылмыстық жауапкершілікке, 16 жастан бастап әкімшілік жауапкершілікке тартыласыңдар.

Жиналыс соңында оқушылар дәріс оқығандарға сұрақ қойып, өз ойларын жеткізді.

Оқушы:

- Түнгі сағат 23.00-ден кейін ағамызбен немесе апкемізбен жүрсек болама?

Полиция капитаны С.Палжанов:

- Сендердің заңды өкілдерің ата-аналарың болып саналады. Егер ата-анаң қасыңда жоқ болса, сені алып жүруге сенімхаты бар туысын болуы керек.

Шешім:

Кәмелетке толмаған жасөспірімдермен жүргізілген дәріс есепке алынсын.

Хатшы

Ә.Досайбек

**№15 Д.И.Менделеев атындағы мектеп-лицейінің ата-аналар
жиналысының хаттамасы**

Күні: 3 қараша 2024 жыл

Өткізілетін орны: мектептің Акт залы

Қатысқандар: Мектеп директоры, мектеп әкімшілігі, мектеп психологі,
ата-аналар

Күн тәртібінде:

1. Суицид пен буллингтің алдын-алу ұялы телефондағы ойындардың бала өміріне қаупі.
2. «Ұл тәрбиесі», «Қыз тәрбиесі», «Жыныстық тәрбие»
3. «Тұрмыстық зорлық-зомбылықтың алдын-алу»

Тыңдалды:

Мектеп директоры Ж.Саржанова сөз алып, бүгінгі жиналыстың мақсаты бала тәрбиесінде отбасы тәрбиесінің жауапкершілігін арттыру болып табылады. Отбасылық құндылықтарды сақтау, ата-ана мен бала арасындағы түсініспеушіліктің алдын-алу, жасөспірімдерге жасалатын қылмыстың алдын-алу мақсатында жиналғандықтан қазіргі күннің негізгі өзекті мәселесі оқушылар арасында белең алған суицид пен буллингтің алдын-алу мақсатында мектебімізде үнемі жиналыс өткізіліп, психолог мамандары мен мектеп инспекторы Н.Аярбекова түсіндірме жұмысын жүргізеді. Сонымен қатар, оқушылар арасында құқықбұзушылықтың алдын-алу мақсатында «Бала өкілдігі» ұйымы жұмыс атқарып келеді. Дегенмен де, бұл тек мектеп қабырғасындағы профилактикалық іс-шаралар жеткіліксіз. Бала тәрбиесіндегі ең маңызды жауапкершілік ата-анада. Сіздердің қолдауларыңыз балалар өмірін дұрыс жаққа бағыттауға үлкен сеп болар еді дегім келеді, -деп ойын түйіндеді.

Мектеп психологы Г.Мырзабекова сөз алып, мектеп басшысының көтеріп отырған тақырыбы өте өзекті екенін айтты. Себебі толық түсіндіре кетсем, Bullying сөзі ағылшын тілінен аударғанда «қорқыту», «кемсіту», «мұқату» дегенді білдіреді. Буллинг — агрессия немесе күш көрсету арқылы адамның өзгені қорлауы, үстем екенін көрсетуі. Буллинг жасаушы мұны күшпен де, сөзбен кемсіту арқылы да жасайды әрі бұл әрекетін жиі қайталауы мүмкін. Қоғамда «буллинг мектеп оқушылары арасында ғана болады» деген түсінік қалыптасқан. Шын мәнінде, кез келген жастағы адам үйде, көшеде, жұмыста, оқу орнында, қысқасы, барлық жерде буллингпен ұшырасуы мүмкін.

Буллинг деп көп жағдайда бір адамның бір адамды қорқытып-үркіткенін, қудалауын атайды. Ал құрбанға топ болып әлімжеттік жасауды моббинг дейді.

Буллингтің негізгі төрт түрі бар. Олар: сөзбен қорқыту, күшпен қорқыту, реляцион түрі және кибернетикалық буллинг.

Буллингтің күш көрсету арқылы жүретін түрі адамның тәніне зиянын тигізеді, оның дүние-мүлкіне зардап әкеледі. Мәселен, иықпен қағып өту, ұру, төбелесу осы қатарда. Әдетте буллинг басқалай басталып, ақыр соңында күш көрсетуге алып келеді. Күш көрсету — өлімге апаруы мүмкін өте қауіпті буллинг түрі.

Сөз формасындағы буллингте адам ауызша айқаймен, дауыс көтеру арқылы және күліп, кекетіп-мұқату арқылы зорлық көрсетеді. Құрбанды қорлап, оның намысына тию, сыртынан ол туралы өтірік айту, өсек тарату, дөрекі сөйлеу, жәбірлеу сөз түріндегі буллингке кіреді.

Relational буллингті кейде әлеуметтік агрессия деп те атайды. Бұл – бір адаммен қарым-қатынас құру арқылы оған зиян келтіру, кемсіту. Сондай-ақ реляцион буллинг түсінігін бір адам басқа жанның репутациясына кір келтіргісі келген, оның қоғамдағы беделіне нұқсан келтіруді ойлап жасаған әрекетін сипаттағанда да қолданады. Relational буллинг сырт көзге жақын араласатын адамдар боп көрінетін ортада болуы мүмкін. Сондықтан ол ұзақ уақыт басқа адамдарға байқалмай, бірнеше жылға жалғаса береді.

Қазір қорқытудың кибербуллинг деп аталатын түрі жиі ұшырасады. Мамандар да кибербуллингтің әсіресе пандемия кезінде өршіп тұрғанын айтып жүр. Кибербуллинг — интернет, әлеуметтік желі, түрлі сайт арқылы қоқан-лоқы көрсету. Жәбірлеуші телефонмен хабарласып немесе әлеуметтік желіде жазып, адамды қорқыта алады. Кибербуллинг жасаушы ауызша немесе белгілі бір фото, видео жариялап, қорлауы мүмкін. Сонымен қатар құрбанға зиян тигізу мақсатында ойластырылған арнайы тапсырыс аясында кибербуллинг белгілері байқалуы мүмкін. Осы айтылған ақпараттарға аса сақ болып балаңыздың күнделікті өміріне аса назар салуларыңызды сұраймын.

Директордың тәрбие жұмысы жөніндегі орынбасары Д.ермағанбетова сөз алып, мектеп білім берумен қатар оқушыларды тәрбиеге үйрететін орда екеенін айтты. 2023 жылдан бастап, Оқу-ағарту министрлігінің «Біртұтас тәрбие бағдарламасы». Біртұтас тәрбие бағдарламасы- ұлттық, адами құндылықтарға негізделген. Бұл құжатта білім беру ұйымдарындағы тәрбие жұмысын толыққанды жүзеге асыру үшін білім алушылардың бойында қалыптастырылуы тиіс құндылықтар мен тәрбиенің мақсаты, міндеттері айқындалады.

Жалпыадамзаттық және ұлттық құндылықтарды бойына сіңірген, әлемдік озық білімді игерген саналы азаматты тәрбиелеу мақсаты көзделеді.

Күтілетін нәтижесі:

- Ар-ұят, адалдықты жоғары бағалайды;
- Сөзіне берік, ісіне жауапкершілік танытады;
- Ата-анасына сүйіспеншілікпен қарайды;
- Достарын, сыныптастарын сыйлайды;
- Кішіге ізет, үлкенге құрмет көрсетеді.

Жоғарыда таныстырып өткенімдей бағдарлама дәл қазіргі жасөспірім өмірінің жан-жақты әрі қызықты болуына көмектесіп қана қоймай, дұрыс бағытқа бағытталатынын айтты.

Шешімі:

- 1.Отбасы құндылығын арттыруға жұмыс жасалсын.
- 2.Ата-аналар жасөспірімдердің ұялы телефондарын үнемі бақыласын.
- 3.Мектеп пен ата-ана сынып жетекші тығыз байланыста болсын.

Хатшы

Ә.Досайбек.

**№15 Д.Н.Менделеев атындағы мектеп –лицейінде 8-11 сыныптар арасында
«Тұрмыстық зорлық – зомбылықтың алдын алу» тақырыбында өткен
жиынның
Х а т т а м а с ы**

Өткен орны: акт зал

Өткен уақыты: 6.11.2024 ж.

Қатыскандар:

Мектеп директоры Ж.Саржанова

ДТЖЖО Д.Асанова

Мектеп инспекторы Н.Аярбекова

8-11 сынып оқушылары.

Күн тәртібінде:

1. Жасөспірімдер арасында тұрмыстық зорлық –зомбылық пен күш көрсетудің алдын алу

2. Әр түрлі мәселелер

Тыңдалды: Саржанова Жанар Ержанована - мектеп директоры

Оқушыларға тұрмыстық зорлық зомбылық туралы түсіндіріп өтті.

Қазақстанда салауатты өмір салтына қол жеткізуде, денсаулықты сақтау мен нығайтудағы басты міндеттің бірі – бала құқығын қорғау, зорлық-зомбылыққа қарсы күрес жүргізу. Егер жалпы айтқанда зомбылықты физикалық қасірет көрсету әрекеті деп түсінетін болсақ, онда тұрмыстық зомбылықта осы әрекеттің бастауы мен айқындау нүктесі анық белгіленеді. Ол – жанұя, яғни зұлым мен оның жемтігі ең жақын адамдар болады. Олар – ата-аналар мен балалар. Отбасындағы және қоғамдағы зорлық-зомбылық мәселесі әлемнің әр елінде ертеден орын алған. Зорлық балалардың денелік және психологиялық денсаулықтары және жан-жақты дамулары үшін ауыр машақат болып табылады. Әйелдер мен балаларға қатысты зомбылықтың алдын алу және бағытталған профилактикалық сипаттағы шараларды жүргізуде ақпараттық үгіттеушілік жұмыстарды өткізу қажет болып табылады. деп оқушылар арасында сұрақ жауап арқылы талқыланды. Мектеп директоры отбасынан қысым көрген оқушыға немесе зорлық-зомбылыққа куә болған жағдайда мектеп міндетті түрде көмек көрсетеді және ешкімге айта алмайтын сырларыңмен менімен бөлісулеріңе болады деп сөзін аяқтады.

Тыңдалды: Асанова Д - директордың тәрбие жұмысы жөніндегі орынбасары

Оқушыларға тұрмыстық Зорлық-зомбылық құқықта «Бір адамның екінші бір адамға, оның жеке басына тиіспеушілік құқығын бұзатын тән және психикалық ықпал жасауы» делінген. Тән азабын шектірген зорлық – адамның ағзасына тікелей әсер ету, ұрып-соғу, денесіне зақым келтіру, тағы басқа. Тән азабын шектірген зорлықтың салдарынан жәбірленушінің денсаулығына зиян келтірілуі мүмкін. Нашакорлық, темекіге, ішімдікке үйірлік бұзықтық жолға түсіп зорлық-зомбылық жасауға мүмкіндік тугызады, еңбек етуге, қоғамға, денсаулыққа, ұрпаққа, отбасына зиянын тигізеді. Салауатты өмір сүрудің бір негізгі күрделі мәселесі – жаман қылықтардан, яғни зорлық-зомбылықтан аулақ болу. Ішімдікке үйір адам есінен айырылып, қасындағы адамдарға зиянын тигізеді, отбасына ойран салады,отбасы мүшелеріне оғаш қылықтар көрсетіп мазасын алады. Бұл баланың психологиясына кері әсерін тигізеді. Бала өзіне керекті

рухани дүниенің барлығын қоршаған ортадан алады. Отбасындағы тұрмыстық қатынастар саласындағы құқық бұзушылықтың алдын алуға бағытталған заңды нормалар жетілдірілді. Біздің мектебімізде оқушылар арасында бір-біріне әлімжеттік көрсету, зорлық-зомбылық көрсету бар ма? Оқушылар арасындағы жаппай төбелес сабақ уақытында емес, сабақтан тыс уақыттарда орын алып жататындығы белгілі. Зорлық деген сөздің астарында ұрлау, балалар өлімі, дәстүрлі тәжірибеге байланысты жарақат алу, сондай – ақ жыныстық, психикалық және тұлғалық балаларға қатысты тәртіп шаралары сияқты тұлғалық жазалауды қосқанда қиянат жасау түсінігі жатыр. Зорлық көрген балалар көбінесе тамақтанбайды да түрлі ауруларға ұшырайды, мектепте нашар оқиды, өзін – өзі бағалауы төмен болады. Конвенцияға сәйкес балаларға қатысты зорлық көрсету адам құқықтарының бұзылғандығын білдіреді деп терең түсіндіріп өтті.

Тыңдалды : Аярбекова Н. – мектеп инспекторы

Көшеде түнгі беймезгіл уақытта қалмауға тырысу, көшеде танымайтын адамдармен әңгімелеспеу және онымен қараңғы жерлерге, адамдар жоқ орындарға және т.б. жерлерге бармау. Егер Сізге тұрмыстық зорлық – зомбылық қауіп төндірсе, айқай – шу шығарылғанда келу және полицияға хабарлау. Қылмыстың бір түрі – балаға зорлық көрсету. Озбырлық, зорлық-зомбылық көрсету, жаман қарау, ауыр физикалық және психологиялық зақым көрсету деректері күн сайын әлеуметтік желіде жиі кездесіп тұрады. Қауіп-қатер азайту, балаларды зейінділікке, сақтыққа, қауіпті жағдайлардың алдын алуға үйрету керек, ондай жағдайларды олар дала немесе үйде де кездестіруі мүмкін. Барлық қылмыстардың ішінде ең ауыры зорлау болып табылады. Көп жағдайда құзырлы органдарға ол туралы хабарлай алмайды, себебі білместік немесе қорқыныш сезім, үрей билейді. Сондықтанда балаға мынаны түсіндірген жөн:- Үйде жалғыз болғанда, бөтен адамдарды үйге кіргізбеу керек; - Бөтен біреудің машинасына отырмау, қыдырып жүргенде бөтен адамдардан тәтті, сыйлықтар алмау керектігін үйрету қажет; - Көшенің қараңғы жерлерінен, көпшілік жүрмейтін саябақтар мен стадиондардан аулақ жүруге үйрету.

- Егер сіз балаға қатыгездікпен қарау жағдайларын естігін болсаңыз немесе көрген болсаңыз бірден тиісті органдарға хабарлаңыз.

Шешім:

1. Жасөспірімдер арасында зорлық – зомбылық пен күш көрсетудің алдын алу мақсатында тәртіпсіздіктер мен құқықбұзушылықтың алдын алу шаралары күшейтілсін.
2. Зорлық – зомбылыққа душар болған жағдайда «Сенім телефоны», «Сенім жәшігі», «111» ақпараттық қызметінің қызметін пайдалану

Хатшы

Ә.Досайбек

ШЫМКЕНТ ҚАЛАСЫНЫҢ БІЛІМ
БАСҚАРМАСЫНЫҢ
« Д.И.МЕНДЕЛЕЕВ АТЫНДАҒЫ №15 МЕКТЕП-
ЛИЦЕЙІ»
ШАРУАШЫЛЫҚ ЖҮРГІЗУ
ҚҰҚЫҒЫНДАҒЫ МЕМЛЕКЕТТІК КОММУНАЛДЫҚ
КӘСІПОРНЫНЫҢ

ГОСУДАРСТВЕННОЕ КОММУНАЛЬНОЕ
ПРЕДПРИЯТИЕ
НА ПРАВЕ ХОЗЯЙСТВЕННОГО ВЕДЕНИЯ
«ШКОЛА-ЛИЦЕЙ №15 ИМЕНИ
Д.И.МЕНДЕЛЕЕВА»
УПРАВЛЕНИЯ ОБРАЗОВАНИЯ ГОРОДА
ШЫМКЕНТ

160019 Шымкент қ. Республика даңғылы 19Г
Тел./факс 8 (7252) 56-32-13 ИИК KZ58070102KSN5901010
РГУ «Департамент казначейства по г.Шымкент КК МФ РК»
E-mail: 15mektap.litsey@mail.ru
mendeleyev15@mail.ru
БИН 991140002680

160019 г. Шымкент, проспект Республики 19Г
Тел./факс 8 (7252) 56-32-13 ИИК KZ58070102KSN5901010
РГУ «Департамент казначейства по г.Шымкент КК МФ РК»
E-mail: 15mektap.litsey@mail.ru
mendeleyev15@mail.ru
БИН 991140002680

Шымкент қаласы
білім басқармасының
басшысы Н.Шәмшиеваға
№15 мектеп-лицей
әкімшілігінен

Мәлімет

Д.И.Менделеев атындағы №15 мектеп-лицей әкімшілігі Сізге, №15
Д.И.Менделеев атындағы мектеп-лицейінің (100 метр радиуста) орналасқан
лотерея билеттерін сату нүктелері, терминалдары жоқ екенін мәлімдейміз.

№15 мектеп-лицей директоры

Ж.Саржанова

Орындаған

Д.Асанова

**Д.И.Менделеев атындағы №15 мектеп– лицейінде «Бала құқығы –басты құндылық»
тақырыбындағы айлық іс-шара жоспары аясында кәмелетке толмаған
жасөспірімдердің арасындағы құқықбұзушылықтың,қылмыстың өз-өзіне қол
жұмсау,тұрмыстық зорлық зомбылықтың алдын алу мақсатында өткізілген
ата-аналар жиналысының хаттамасы**

Мерзімі: 03.10.2024ж.

Өтетін орны: Мектептің акт залы

Қатысушылар:

Мектеп директоры: Ж.Саржанова

Мектеп ДТЖЖО: Д.Асанова, А.Оразбаева

Мектеп әкімшілігі

Мектеп психологтары: Г.Мырзабекова, Н.Есқараева

Мектеп инспекторы:Н.Аярбекова

Мектеп ата-аналары.

Мектеп мұғалімдері

Күн тәртібінде:

- 1.Ұл және қыз тәрбиесі
- 2.Жыныстық тәрбие
- 3.Тұрмыстық зорлық-зомбылық
- 4.Суицид пен буллингтің алдын алуда телефондағы ойындардың бала өміріне қаупі
- 5.Әр түрлі мәселелер

Тыңдалды:

Жиналысты мектеп директоры Ж.Саржанова ашты. Мектеп басшысы Ж.Саржанова ата-аналарға бүгінгі жиналып отырған себебіміздің басты мақсатымен және күн тәртібімен таныстырып өтті. Қазіргі қоғамда ең өзекті мәселеге айналып отырған Кибербуллинг-адамды интернетте, әлеуметтік желі мен түрлі мессенджерлерде қорқытып, зорлық көрсету. Кибербуллингке кез келген адам тап болуы мүмкін, бірақ бұл тәсілмен шабуыл жасайтындар негізінен кәмелет жасына толмаған мектеп оқушыларын нысанаға алады. Өйткені, қорғансыз балалар қорыққанынан өзіне қысым жасалып жатқаны туралы ешкімге айтпайды. Тіпті ата-анасы мен жақындарына тіс жармай, шабуылшының айтқанынан шықпайды. Балалардың желіде күмәнді адамдармен сөйлесуі, баланың психологиясының бұзылып, оның суицидке дейін баруына әкеп соғады. Сол себепті баланың интернет желісінде танымайтын адамдармен байланысуына қатаң тыйым салу керек екендігін айтты.

Суицид пен буллингтің көбейіп кетуі осы оқушыларымыздың телефонды шектеусіз қолдануы деп білем.Ата-ана тарапынан шектеу көрмеген бала қолындағы телефон арқылы біз білмейтін дүниелерді біліп, адамға зиянды тұстарын өздеріне көптеп алып жатыр. Қазір қоғам дертіне айналған тұрмыстық зорлық-зомбылық жасөспірімдерге де осы мәселелер бойынша өз зиянын тигізіп отыр. Бала-тәрбиені,жылуды,байырмалдықты,адамгершілік пен ізгілікті отбасынан алуы керек. Осы жақсы дүниелердің барлығын бала бойына дарыту ол әрине сіз бен біздің міндетіміз. Ұл мен қыз тәрбиесі қолдан шығып бара жатқан сияқты.Себебі,ата-аналармен сөйлесу барысында қызым айтқанымды істемейді немесе ұлым айтқанымды істемейді,не істесем

болады деген сөздерді ата-ана тарапынан көп еститін болдық.Неге?-деген сұрақ еріксіз мазалайды! Біздің басты мақсат-БАЛА ТӘРБИЕСІ !!!

Директордың тәрбие жұмысы жөніндегі орынбасары Д.Асанова интернет желісін босқа көп қолдану зиян екендігін атап өтті. Әр түрлі сайттарда бейтаныс адамдармен танысу қауіпті екендігін және ата-аналардың баласының желіде немен айналысып отырғандығын жіті қадағалап отыру керек, бала өмірі мен оның психологиясына көңіл бөлу керектігін атап өтті. Онлайн сабақта отырғанда да интернеттің өз тәртібі мен өз кадидалары бар екенін айта келе презентация арқылы да түсіндірме жұмыстарын жүргізді.

Мектеп инспекторы Н.Аярбекова мектеп жасындағы кәмелетке толмаған балалардың ата-анасының қадағалауынсыз қалуының соңы қайғылы жағдайларға алып баратындығын айтты. Кәмелетке толмаған балалардың түнгі сағат 22.00-ден кейін үйде болуын және түрлі интернет клубтарына баруына тыйым салу керектігін айтты. Қазіргі балалардың шектен тыс эмоцияға берілгіш және тез ренжуге бейім екендігін ескерсек, балалардың өз-өздеріне қол жұмсауына жол бермеу үшін олардың бөтен адамдардан келетін желідегі манипуляциядан қорғау керектігін ескертті. Ата-аналар әрдайым балаға кішкене уақыт бөліп интернет желісінде сабақтан басқа қандай іспен айналысып жатқанын және қандай адамдармен арласатынын бақылап отыру керек. Интернет желісі арқылы балаға қысым жасалып жатса немесе күдік тудыратын жазбалар болса жедел түрде мектеп әкімшілігіне, ішкі істер бөліміне немесе құзырлы органдарға жедел хабарласу керек екенін басып айтты.

Мектеп психологы Г.Мырзабекова мен Н.Есқараева ата-аналарды балалардың суицидтік топтар мен ойындарға қатысуына теріс қатынасын қалыптастыру тақырыбы бойынша дайындалған презентациясын таныстыра келе - кибербуллингтің ең басты себебі, отбасындағы жанжал екендігін айтып кетті. Ата-ананың өзара жағымсыз ара қатынасының артында балаға көңіл бөлінбей қалуы, баланың өз-өзіне қол жұмсауына алып келетіндігін айтты. Ата-анасынан көрмеген мейірімді бейтаныс адамдардан іздеуді қалыпты жағдайға айналдырған бала, бөтен адамдардың кез-келген сөзіне сенуі оның психологиясының бұзылып, суицидке баруына тікелей жол ашып беретіндігін айтты.

Мектеп психологы Н.Есқараева интернетке бала өзі жайлы барлық мәліметті жариялауына тыйым салу керек, әсіресе, өз фотосын. Ол баланың бейтаныс адамдармен байланысуына тікелей жол ашады. Бала қашанда жіті қадағалауда болуы керек екендігін ескертті.

Жиыныс соңында сөз алған ата-аналардан 3 «З» сыныбының ата-анасы Кожантаева Лаура қазіргі жағдайда балаларға ғана емес ата-аналарға, мектеп ұжымына да оңай тиіп отырмағанын тілге тиек етіп, мектеп ұжымына өз алғысын білдірді.

Қорытындылай келе, мектеп басшысы Ж.Саржанова бала тәрбиесі ата-ананың өз құзіретінде екенін ұмытпау қажет. Баланы әлеуметтік желіге, интернетке табыстаудың зардабын ең алдымен ата-ана тартады. Заманауи технологияның мүмкіндігі күн санап түрленіп жатқан ХХІ ғасырда осы мәселеге мән беретін кез келген сынағайлы. Бауыр етіміз бассыздыққа бармасын десек алдымен өзіміз үлгі болуымыз қажет, заң күшейеді, бірақ бұдан бұрын балаларымызға барынша көп көңіл бөлу де артық етпейді. Ол енді-өз қолымызда! Елімізде болып жатқан пандемияға байланысты, қашықтықтан оқыту кезінде оқушыларымыздың саналы да салиқалы, білімді, адал ұрпақ болып қалыптасуына бірге ат салысайық! Болашақтың тұтқасын ұстайтын білімді ұрпақ тәрбиелеу – біздің міндетіміз. Осындай жан жақты дамыған дені сау, білімді, еңбекқор, өз ісіне жауапкершілікпен қарауды азаматтық парызы санайтын ұрпақты тәрбиелеу бүгінгі күнгі ортақ міндетіміз деп түйіндеді.

Қаулы:

Балалардың өмірі мен қауіпсіздігін қамтамасыз етуде ата-аналар тарапынан балалардың интернет желісінде отыруы қатаң қадағалауға алынсын. Сынып жетекші мен ата-ана арасындағы байланыс нығайтылсын.

Директордың тәрбие жұмысы
жөніндегі орынбасары

Д.Асанова

Хатшы

Ә.Досайбек

**№15 Д.Н.Менделеев атындағы мектеп-лицейінің ата-аналар
жиналысының хаттамасы**

Күні: 3 қазан 2024 жыл

Өткізілетін орны: мектептің Акт залы

Қатысқандар: Мектеп директоры, мектеп әкімшілігі, мектеп психологі,
ата-аналар

Күн тәртібінде:

1. Суицид пен буллингтің алдын-алу ұялы телефондағы ойындардың бала өміріне қаупі.
2. «Ұл тәрбиесі», «Қыз тәрбиесі», «Жыныстық тәрбие»
3. «Тұрмыстық зорлық-зомбылықтың алдын-алу»

Тыңдалды:

Мектеп директоры Ж.Саржанова сөз алып, бүгінгі жиналыстың мақсаты бала тәрбиесінде отбасы тәрбиесінің жауапкершілігін арттыру болып табылады. Отбасылық құндылықтарды сақтау, ата-ана мен бала арасындағы түсініспеушіліктің алдын-алу, жасөспірімдерге жасалатын қылмыстың алдын-алу мақсатында жиналғандықтан қазіргі күннің негізгі өзекті мәселесі оқушылар арасында белең алған суицид пен буллингтің алдын-алу мақсатында мектебімізде үнемі жиналыс өткізіліп, психолог мамандары мен мектеп инспекторы Н.Аярбекова түсіндірме жұмысын жүргізеді. Сонымен қатар, оқушылар арасында құқықбұзушылықтың алдын-алу мақсатында «Бала өкілдігі» ұйымы жұмыс атқарып келеді. Дегенмен де, бұл тек мектеп қабырғасындағы профилактикалық іс-шаралар жеткіліксіз. Бала тәрбиесіндегі ең маңызды жауапкершілік ата-анада. Сіздердің қолдауларыңыз балалар өмірін дұрыс жаққа бағыттауға үлкен сеп болар еді дегім келеді, -деп ойын түйіндеді.

Мектеп психологы Г.Мырзабекова сөз алып, мектеп басшысының көтеріп отырған тақырыбы өте өзекті екенін айтты. Себебі толық түсіндіре кетсем, Bullying сөзі ағылшын тілінен аударғанда «қорқыту», «кемсіту», «мұқату» дегенді білдіреді. Буллинг — агрессия немесе күш көрсету арқылы адамның өзгені қорлауы, үстем екенін көрсетуі. Буллинг жасаушы мұны күшпен де, сөзбен кемсіту арқылы да жасайды әрі бұл әрекетін жиі қайталауы мүмкін.

Қоғамда «буллинг мектеп оқушылары арасында ғана болады» деген түсінік қалыптасқан. Шын мәнінде, кез келген жастағы адам үйде, көшеде, жұмыста, оқу орнында, қысқасы, барлық жерде буллингпен ұшырасуы мүмкін.

Буллинг деп көп жағдайда бір адамның бір адамды қорқытып-үркіткенін, қудалауын атайды. Ал құрбанға топ болып әлімжеттік жасауды моббинг дейді.

Буллингтің негізгі төрт түрі бар. Олар: сөзбен қорқыту, күшпен қорқыту, реляцион түрі және кибернетикалық буллинг.

Буллингтің күш көрсету арқылы жүретін түрі адамның тәніне зиянын тигізеді, оның дүние-мүлкіне зардап әкеледі. Мәселен, иықпен қағып өту, ұру, төбелесу осы қатарда. Әдетте буллинг басқалай басталып, ақыр соңында күш көрсетуге алып келеді. Күш көрсету — өлімге апаруы мүмкін өте қауіпті буллинг түрі.

Сөз формасындағы буллингте адам ауызша айқаймен, дауыс көтеру арқылы және күліп, кекетіп-мұқату арқылы зорлық көрсетеді. Құрбанды қорлап, оның намысына тию, сыртынан ол туралы өтірік айту, өсек тарату, дөрекі сөйлеу, жәбірлеу сөз түріндегі буллингке кіреді.

Relational буллингті кейде әлеуметтік агрессия деп те атайды. Бұл – бір адаммен қарым-қатынас құру арқылы оған зиян келтіру, кемсіту. Сондай-ақ реляцион буллинг түсінігін бір адам басқа жанның репутациясына кір келтіргісі келген, оның қоғамдағы беделіне нұқсан келтіруді ойлап жасаған әрекетін сипаттағанда да қолданады. Relational буллинг сырт көзге жақын араласатын адамдар боп көрінетін ортада болуы мүмкін. Сондықтан ол ұзақ уақыт басқа адамдарға байқалмай, бірнеше жылға жалғаса береді.

Қазір қорқытудың кибербуллинг деп аталатын түрі жиі ұшырасады. Мамандар да кибербуллингтің әсіресе пандемия кезінде өршіп тұрғанын айтып жүр. Кибербуллинг — интернет, әлеуметтік желі, түрлі сайт арқылы қокан-лоқы көрсету. Жәбірлеуші телефонмен хабарласып немесе әлеуметтік желіде жазып, адамды қорқыта алады. Кибербуллинг жасаушы ауызша немесе белгілі бір фото, видео жариялап, қорлауы мүмкін. Сонымен қатар

құрбанға зиян тигізу мақсатында ойластырылған арнайы тапсырыс аясында кибербуллинг белгілері байқалуы мүмкін. Осы айтылған ақпараттарға аса сақ болып балаңыздың күнделікті өміріне аса назар салуларыңызды сұраймын.

Директордың тәрбие жұмысы жөніндегі орынбасары Д.ермағанбетова сөз алып, мектеп білім берумен қатар оқушыларды тәрбиеге үйрететін орда екеенін айтты. 2023 жылдан бастап, Оқу-ағарту министрлігінің «Біртұтас тәрбие бағдарламасы» Біртұтас тәрбие бағдарламасы- ұлттық, адами құндылықтарға негізделген. Бұл құжатта білім беру ұйымдарындағы тәрбие жұмысын толыққанды жүзеге асыру үшін білім алушылардың бойында қалыптастырылуы тиіс құндылықтар мен тәрбиенің мақсаты, міндеттері айқындалады.

Жалпыадамзаттық және ұлттық құндылықтарды бойына сіңірген, әлемдік озық білімді игерген саналы азаматты тәрбиелеу мақсаты көзделеді.

Күтілетін нәтижесі:

- Ар-ұят, адалдықты жоғары бағалайды;
- Сөзіне берік, ісіне жауапкершілік танытады;
- Ата-анасына сүйіспеншілікпен қарайды;
- Достарын, сыныптастарын сыйлайды;
- Кішіге ізет, үлкенге құрмет көрсетеді.

Жоғарыда таныстырып өткенімдей бағдарлама дәл қазіргі жасөспірім өмірінің жан-жақты әрі қызықты болуына көмектесіп қана қоймай, дұрыс бағытқа бағытталатынын айтты.

Шешімі:

- 1.Отбасы құндылығын арттыруға жұмыс жасалсын.
- 2.Ата-аналар жасөспірімдердің ұялы телефондарын үнемі бақыласын.
- 3.Мектеп пен ата-ана сынып жетекші тығыз байланыста болсын.

Хатшы

Ә.Досайбек.

**Д.И.Менделеев атындағы мектеп-лицейінің «Заң және жасөспірім»
тақырыбындағы жиналысы**

Күні: 9 қазан 2024 ж.

Өткізілген орны: Мектеп АКТ залы

Қатысқандар: мектеп әкімшілігі, мектеп психологі, мектеп инспекторы.

Күн тәртібінде:

1. Жасөспірімдер арасындағы құқықбұзушылықтың алдын-алу.
2. Конституция. Балалар конвенциясы.
3. Кері байланыс.

Тыңдалды:

Мектеп директорының тәрбие жұмысы жөніндегі орынбасары-Д.Асанова сөз алып, бүгінгі жиналысымыздың мақсатымен таныстырды. Оқушылардың құқықтық сана-сезімін қалыптастыру, заң алдындағы жауапкершілігін арттыру, ұйымшылдық пен тәртіптің тиімді жолдарын түсіндіру. Конституция және т.б құқықтық-нормативтік актілерді орындып, құрметтей білуге үйрету, адамгершілікке, құқықтық сауаттылыққа тәрбиелеу. Оқушылардың бойында Ата заңға деген сүйіспеншілігін қалыптастыру арқылы адамгершілігі мол, парасатты тұлғаны тәрбиелеу болып табылады,-деді.

Мектеп инспекторы Аярбекова Назым Нурлановна сөз алып, Адамдар алғаш пайда болған кезде олардың арасындағы дау – жанжалдар, келіспеушіліктер болды. Бірақ оны шешетін заң болмады. Міне осыдан келе ру-тайпалар арасында көсемдер, бертін келе билер, хандар пайда болып, ереже, заң пайдалана бастады. Біздің елімізде ең алғашқы Конституция негізін Төре тұқымдары шығарды. Ол «Төру» деп аталды. Атамекен, туған жер, оны жаудан қорғау, жер – суды белгілі тәртіппен пайдалану, дау – жанжалдарды ақылмен шешу, кінәліні жазасыз қалдырмау. Бұдан кейін Шыңғыс ханның «Ұлы яссасы» 13 да, Қасым ханның «Қасқа жолы» 14 да, Есім ханның «Ескі жолы» 15 да, Тәукеханның «Жеті жарғысы» 16 да ел үшін қызмет етті.

Қазақ мемлекетінің тарихында 4 Конституция болды. Олар: КАССР – нің 1924ж Конституциясы, 1937 жылғы Конституциясы, Тәуелсіздік алғаннан кейін Қазақстан Республикасының 1993, 1995 жылдардағы Конституциясы. Конституция деген сөз латын тілінен аударғанда «құрылғы» немесе «құрылым», «жарғы», «заң» деген мағынаны білдіреді. Кеңес дәуірінде біз

Конституцияны Мәскеудің үлгісімен «Основной закон» Негізгі заң деп келдік. Тәуелсіз Қазақстанның Конституциясын бірінші болып «Егемен Қазақстан» газеті Ата заң деп атады. Ойлап қарасақ, біздің табиғатымызда осы атау жақын сияқты, өйткені қазақта атадан үлкен адам жоқ, оның әрбір сөзі кейінгілер үшін заң болып есептелінеді. Ал, Конституция республикада қолданылатын барлық заңдардың атасы емеспе. Сондықтан Конституция дегеніміз – қоғамдық және мемлекеттік органдар жүйесін, олардың түзілу реттігі мен қызметін, азаматтардың құқықтары мен міндеттерін айқындайтын мемлекеттің негізгі заңы, ұлттың ең маңызды заңды құжаты.

1995 жылы 30 тамызда Референдумда ұсынылған жаңа Ата заңымыз бір ауыздан қабылданды.

Дүние жүзінде 1948 ж 10 желтоқсанда БҰҰ Бас Ассемблеясы «Адам құқықтарының жалпыға ортақ Декларациясын қабылдады. Ол бойынша адам құқығы 3 топқа бөлінеді.

1. Табиғи құқық.
2. Азаматтыққа байланысты құқықтар.
3. Экономикалық әлеуметтік құқықтар.

Біздің соңғы Ата Заңымыздың басты құндылығы республиканың өзін демократиялық зайырлы, құқықтары және әлеуметтік деп жариялаумен қатар өзінің ең қымбат қазынасы халық екенін айқындап берді. Әр оқушы Отанын мақтаныш етіп, елін құрметтеу керек. Елінің өткенімен келешегін ой елегінен өткізе отырып келешек «Қазақстан – 2030» бағдарламасына қосатындай білім мен тәрбие алуы.

Адамның және азаматтарының құқықтары мен бостандықтары Ата Заңымыздың толық, жан – жақты көрініс тапқан. Өйткені қазір Қазақстан Республикасы Конституциясы еліміздің барлық заңдарының қайнар көзі болып табылады.

Біздің елімізде адам құқықтары Ата Заңымыз - Қазақстан Республикасы Конституциясында баяндалған. Ол 9 бөлім, 98 баптан тұрса, оның екінші бөлімі 30 – бабы құқыққа арналған. Қазақстан Республикасы Конституциясының 12 – бабы 1 тармағында құқық пен билік байланысты айтылған.

1. ҚР заң шығару қызметін жүзеге асыратын ең жоғары өкіл.
2. Қоғамның бастапқы ұясы.
3. Алғашқы Конституциясының негізін қалаушы.

4.Адамдардың өмір сүру қалыптарын үйлесітіріп реттеу үшін мемлекет шығаратын жарлық.

5.Парламент қандай палаталардан тұрады.

6.Азаматтардың құқықтары, бостандықтары мен заңды мүддесін қорғайтын орган.

Тәуелсіздік жылдары біз талай жетістіктерге қол жеткізіп тұрақтылық әлеуметтік саласындағы табыстары халықаралық арнадағы қарым – қатынастары, тағысын - тағылар.

Бірақ маңыздылығы олардан кем түспейтін бала тәрбиесі мәселесін ұмыт қалдырдық. Сонымен болашақтың тұтқасы жасөспірімдер өмірінің бірер қырына үніліп кетер болсақ кез -келген құқық бұзушылықтық қылмысқа әкеп соғары белгілі. Статистикалық көрсеткіштер жасөспірім қылмыскердің заң бұзушылық саласындағы белсенділігі мықты екендігіне айғақтап отыр. Республикадағы әрбір бесінші қылмыстық іс кәмелеттік жасқа жетпеген балаусаның қолымен жасалуы ойланарлық жайт. Сондықтан осынау мәселе төңірегіндегі ой қозғалу мүмкін емес. Дей отырып оқушыларға қойылатын сұрақтарым бар.

1.Заң , тәртіп сөздерін қалай түсінесіңдер?

Нұрдәулет: Меніңше бұл сөздер қарапайым тілмен айтқанда ереже деп түсінемін, мысалы жатақхана ішілік ережені алсақ болады.Тәртіп бұзу дегеніміз сабақта,жатақхананда тыныш отырмай өзгелерге кедергі келтіру. Мұғалімге,тәрбиешіге дөрекі сөз қайтару, сабақтан қалмау тағы басқа мектепке қатысты тәртіп бұзушылықтары. Ал мектептен тыс жағдайда біреуге өрескел қылық көрсету.Заң мемлекттік ереже,оған адамдар бағынуы тиіс.

2.Қылмыс неден туындайды ?

Нұрадан: Баланың бұндай қылмыстық істерге баруы баланың мектептегі немесе үйдегі сырластарының болмауы, ата – ананың ұрыс – керісі,қаражаттың жоқтығы себепші болуы мүмкін.

- Ата – ана баласын бақылаусыз жіберіп алса

- баланың жолдастары нашар болса

- баланың жанын түсінетін адам үйде де, мектепте де табылмаса

- баланың жас ерекшелік дамуына назар аудармаса деп ойлаймын

Біз ертеңгі елдің болашағымыз. Осы өлкенің дамуына, өркендеуіне үлес қосу біздің парызымыз, міндетіміз деп есептеймін. Қазіргі кезде көптеген қылмыстық істер тіркелуде. Қалада ауданда және де ауылдарда қылмыстық істердің дені көбейгені айдан анық. Қылмыс жасаушылардың басым бөлігі кәмелеттік жасқа толмаған, әлі буыны қата қоймаған балауса бозбалалар. Әр түрлі дәрежедегі қылмыстық істер жасауда түрткі болып отырған негізгі себебі, отбасылық жағдайлардың балаға кері әсер етуінен туындайды. Ең әуелі отбасы болып құрылған соң, олар өз балаларын дұрыс тәрбиелеуде, еліне пайдасын тигізетін азамат етіп өсіруге міндетті.

3. Ауыр қылмысқа қандай іс - әрекеттер жатады ?

Бекзат:

- терроризм
- Мелекеттің немесе жеке адамның меншігіне зиян келтіру.
- Қасақана кісі өлтіру
- Өз -өзіне қол жұмса
- Атылатын қару жарақ оқ-дәріні, жарылғыш заттарды пайдалану

4. Егер біреудің қылмыс жасағалы тұрғанын байқасаң не істер едің?

Мейіржан: Бұндай жағдай менің басымнан өткен жоқ немесе куә болған жоқпын. Алайда, көрген, куә болған жағдайда тоқтатуға тырысамын, қолымнан келмесе полицияға немесе 102 нөмеріне телефонсоғамын. Қазіргі кезде Қазақстанда көптеген тәртіп бұзушылар және қылмыстық істер тіркелуде. Басқа адамдарға зиян тигізбеу керек.

Бір істі тергеу кезінде тінту немесе бөлмелерді, адамды тінту кезінде шақырылатын адам? (Куәгер)

5. – Заң бұзушылықтың алдын алу мақсатында не істеуге болады ? Оған қандай тосқауыл қоюға болады ?

Ақберен: Негізінен бұл істің барлығы қызығушылықтан, еліктеуден туады. Шетелге, үлкен адамдарға еліктеймін деп жүріп сан соққандар өте көп. Бұның бәрі елімізге кері әсерін тигізуде. Негізгі тәртіп бұзушылық ең алдымен шылым шегу, наша тарту, насыбай ату, ішімдік, алкагольге салыну - басты проблема. Ол үшін ақша қажет емес пе ? Ақшаны табу осыдан туады. Арақ ішкен адам есін білмейде қылмыс бұзушылықпен айналысуы мүмкін. Себебі зиянды нәрселер адамның ішкі ағзасын бұзады. Бұл организмге өте қауіпті құбылыс. Сондықтан барлық Қазақстан халқына айтарым еліктеймін деп,

қолындағы заттың у екенін білмей, берілген қысқа ғұмырын өз қолдарымен құртып алып жүрмеңіздер. Қазақта «арақ ішкен-азар, темекі шеккен – тозар, наша тартқан өз көрін өзі қазар» деп бекер айтпаған. Сондықтан зиянды әдеттен аулақ болайық

Әкімшілік жауапкершілікке істеген тәртіпсіздігіне байланысты бала неше жасынан жазаға тартылады? (16 жас)

Қатысушыларға қойылатын сұрақтар.

1. Заңды кім шығарады? (Парламент)

2. Парламенттің жоғарғы палатасы қалай аталады? (Сенат)

3. Парламенттің төменгі палатасы? (Мәжіліс)

4. Қазақстандағы заң түрлерін атаңыз ?

Қазақстанның кон-сы

Қазақстанның еңбек кодексі.

«Әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодекс»

Балалар құқықтары туралы конвенция (Қазақстан балаларының құқықтар заңы.)

Неке және отбасы туралы заңы

Қылмыстық кодекс

Білім заңы

Отбасының кері тәрбиесі баланың құқықтар туралы заңы

5. Қазақстанның егемен ел болғанына неше жыл? (20 жыл)

6. Президенттік лауазым қашан енгізілді? (1990 жылы 24 сәуір)

7. Атқарушы билікті ата? (Үкімет)

8. Үкіметті кім басқарады? (Премьер-министр)

9.Судья сот төрелігін іске асыру кезінде неге бағынады?(Конституция және заң)

9.Баланы жастай немесе,(баланы бесігінен түзе) деген тәрбиелі сөздерге айтар ойыңыз қандай?

10.Бала тәрбиесінде отбасы ролі қандай болуы керек?

11.Балаға тәрбиенің қандай түрлері тиімді деп ойлайсың?

Мына нақыл сөздерді қалай түсіндірер едіңіздер?

1.Бір қазаға - екі жаза

2.Куәсіз істі күмән табар, куәлі істі куә табар.

3.Би екеу болса , дау төртеу.

4.Әр елдің заңы басқа , иттері кара қасқа.

5.Тақыр жерге су төксең , тайғақ болар.

Жаманға сырыңды айтсаң , айғақ болар

6.Ата-ананың қадірін , балалы болғанда білерсің.

Анық достың қадірін , жалалы болғанда білерсің.

7.Әділ істің – арты игі .

Кешіміздің негізгі мақсаты оқушылардың нағыз өз елінің азаматы болып өсуге,үлкен жауапкершілік иесі, ынталы, жігерлі, басқалардың құқығын құрметтейтін азаматтар болуға тәрбиелеу.

Бүгін біздің еліміз – бүкіл әлем қауымдастығы мойындап отырған тәуелсіз, егемен мемлекет.Әр Мемлекеттің өз заңы болады.Елбасы Н. Назарбаев Қазақстан Республикасының құқықтық білім беруді ұйымдастырудың шаралары туралы 21-маусым, 1995жылы №2347 қаулысын жариялады.Елбасы «Заңды білу заман талабы» екенін көрсетті.

Біздің ата Заңымыз Конституциясы, оның негізі заң деп аталу себебі: бүкіл мемлекеттің қоғамның ең маңызды басты мәселелерін адамзаттың негізгі құқықтары мен бостандықтарын, қоғамның экономикалық негізін мемлекеттің құрылуымен қарастырады.Конституция бүкіл заңдардың қайнары болады. Қ.Р-ның Конституциясы 9 бөлімнен 98 баптан тұрады.

Қ.Р.Конституциясының 1-бабының 1-ші тармағында

Қ.Р. өзін демократиялық, зайырлы, құқықтық және әлеуметтік мемлекет ретінде орнықтырады, оның ең қымбат қазынасы – адам және адамның өмірі, құқықтары мен бостандықтары. делінген.

Бұл заңда балалар мен жасөспірімдерге ерекше қамқор жасау үшін балалардың құқықтарын қорғайтын конвенция 1989жылы 20-ы қарашада БҰҰ Бас Ассамблеясында қабылданған. Яғни, біздің құқықтарымыз бен міндеттеріміз анық көрсетілген. Конвенция 54 баптан 3 бөлімнен тұрады.

Конвенция деген не?

Конвенция дегеніміз- келісім шарт. Халқаралық келісімдердің кең тараған түрі. Онда балалар өздерінің табиғи нәзіктігіне байланысты ерекше қамқорлық пен қорғауды қажет ететіндігі, әсіресе басты қамқорлық пен жауапкершілік ата-анасына жүктелетіндігі расталады. Конвенцияның бірінші бөлімінің 1 бабында бала сипаттамасы көрсетілген, яғни 18 жасқа толмаған жеткіншек бала деп аталады.

2. Баланың заңды өкілдері ата-анасы.

Балалар, Конституция туралы өзімізге қажетті жалпы ақпарат алдық. Ендеше ұрпақ тәрбиесі – ұлт болашағы «деген нақыл сөзге» сүйене отырып Қазақстан Республикасындағы баланың құқықтары мен міндеттері туралы 3 тараудың баптарына тоқтала кетейік.

2 бап

Барлық құқық барлық балаға бірдей тарайды.

24 бап

Әрбір баланың денсаулық сақтауға бұлжымас құқығы бар.

28 бап

Әрбір баланың мемлекеттік оқу орындарында тегін орта білім алуға құқығы бар.

24 бап

Әркімнің еңбек ету бостандығына, қызмет пен кәсіп түрлерін еркін таңдауға құқығы бар.

21 бап

Баланың отбасында өмір сүру және тәрбиеленуге құқығы бар.

16 бап

Әркімнің өзінің жеке басының бостандығына құқығы бар.

19 бап

Әрбір бала өзінің жасына, денсаулығына және қажеттеріне қарай демалуға және бос уақыттарын пайдалануға құқылы.

7 бап

Бала дүниеге келген соң өзіне есім алуға құқылы.

13 бап Бала өз ойын, пікірін еркін жеткізуге құқылы.

Қазақстан Республикасы Конституциясының ең жоғарғы заңдық күші бар. Әрбір азамат өзінің құқықтары мен бостандықтарын қорғау үшін конституция, оның нормаларын пайдалана алады. Сонымен, ҚР – ның Конституциясы – елдің басты саяси құқықтық құжаты. Заңға бағыну – тәртіп, ал тәртіп бар жерде тәрбие, тиянақтылық сияқты адамға тән қасиеттер бар. Сол қасиеттер қоғам дамуына негіз болады. Өз Отанын танып, сүюі, оның заңдарына бағынуы – бұл әр адамның азаматтық жауапкершілігін сезінуі, өз елінің алдындағы азаматтық борышын орындауы. Әрбір бала Қ.Р.-ның Конституциясын және заңдарын сақтауға, басқа адамдардың құқықтарын, бостандығын, \ар-ожданы мен қадір-қасиетін, Республиканың мемлекетік нышандарын құрметтеуге, еңбекке жарамсыз ата-анасына қамқорлық жасауға, табиғатты сақтауға және табиғи байлықтарға ұқыпты қарауға міндетті.

Адамның жақсы ұстаздан болады, адамшылығы, тәртібі- ақыл, ғылым, жақсы ата, жақсы ана, жақсы құрбы. Қандайда бір қылмыстың алдын алу, бүгінгі күрделі әрі қиын кезеңде кез – келген тәртіпсіздікке қарсы тұру, біздің борышымыз десек артық болмас. Еліміздің болашағы жастар десек, бала тәрбиесіне көп көңіл бөлейік. Қазақтың біртуар ұлы Б.Момышұлы атамыз «Тәртіпке бағынған құл болмайды» деген екен. Сондықтан балалар тәртіпке бағынайық. Ел қорғайтын азаматтар, өмірдің тұтқасы сендерсіңдер, -деп өз ойын түйіндеді.

Шешімі:

1. Сынып жетекшілер сыныпта жиналыстағы ақпараттарды талқыласын.
2. Жиналыс туралы ақпараттар мектептің әлеуметтік парақшаларына жариялансын.

Хатшы

Ә.Досайбек

ШЫМКЕНТ ҚАЛАСЫНЫҢ БІЛІМ
БАСҚАРМАСЫНЫҢ
« Д.И.МЕНДЕЛЕЕВ АТЫНДАҒЫ №15 МЕКТЕП-
ЛИЦЕЙ»
ШАРУАШЫЛЫҚ ЖҮРГІЗУ
ҚҰҚЫГЫНДАҒЫ МЕМЛЕКЕТТІК КОММУНАЛДЫҚ
КӘСІПОРНЫНЫҢ

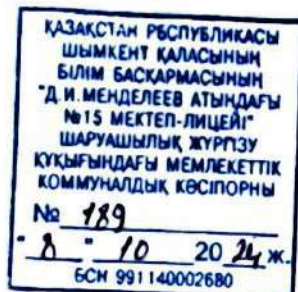

ГОСУДАРСТВЕННОЕ КОММУНАЛЬНОЕ
ПРЕДПРИЯТИЕ
НА ПРАВЕ ХОЗЯЙСТВЕННОГО ВЕДЕНИЯ
«ШКОЛА-ЛИЦЕЙ №15 ИМЕНИ
Д.И.МЕНДЕЛЕЕВА»
УПРАВЛЕНИЯ ОБРАЗОВАНИЯ ГОРОДА
ШЫМКЕНТ

160019 Шымкент қ. Республика дңғылы 19Г
Тел./факс 8 (7252) 56-32-13 ИИК KZ58070102KSN5901010
РГУ «Департамент казначейства по г Шымкент КК МФ РК»
E-mail: 15mektap.litsey@mail.ru
mendeleyev15@mail.ru
БИН 991140002680

160019 г. Шымкент, проспект Республики 19Г
Тел./факс 8 (7252) 56-32-13 ИИК KZ58070102KSN5901010
РГУ «Департамент казначейства по г.Шымкент КК МФ РК»
E-mail: 15mektap.litsey@mail.ru
mendeleyev15@mail.ru
БСН 991140002680

**Шымкент қаласы Әл-Фараби
ауданының прокуроры
Қ.Хандиллаевқа
№15 мектеп-лицей
әкімшілігінен**

Сұраныс

Д.И.Менделеев атындағы №15 мектеп-лицейі әкімшілігі Сізден, кәмелетке толмаған жасөспірімдер арасында құқықбұзушылықтың алдын-алу мақсатында, 2024 жылдың 15-қазан күні сағат 10.00 - ге «Бала құқығы-басты құндылық» тақырыбындағы айлық іс-шара жоспарына сәйкес мектебіміздің 8-11 сынып оқушыларына профилактикалық дәріс оқуға маман жіберуіңізді сұранамыз.

/ №15 мектеп-лицей директоры **Ж.Саржанова**

Орындаған: Д.Асанова
Тел; 8 702 341 31 40

1 m 08.10.24

Анықтама

2024 жылдың 10 қазан күні «Бала құқығы-басты құндылық» тақырыбындағы айлықтың іс-шара жоспарына сәйкес, отбасылық құндылықтарды сақтау, ата-ана мен бала арасындағы түсінбеушіліктің алдын-алу, тіл табысып кетуіне ықпал ету мақсатында «Анама хат», «Әкеме хат» тақырыптарында 8-10 сынып оқушыларына хаттар жазылды. Кері байланыс жасалып, «Балама хат» ата-аналардан келді. Оқушылар ата-аналарына жеткізе алмайтын сезімдерін хатқа түсіріп ерекше сезімде болғанын айтты. Сәйкесінше, ата-аналарға да бұл іс-шара ұнады.

ДТЖЖО

Д.Асанова

Анықтама

2024 жылдың 14 қазан күні «Бала құқығы-басты құндылық» айлығының іс-шара жоспарына сәйкес, құқықбұзушылықтың алдын-алу мақсатында «Қылмыссыз жарқын болашақ» тақырыбында іс-шара өткізілді. Іс-шара барысында жоғары сынып оқушылары қойылым көрсетіп, қазіргі таңда белең алып отырған жасөспірімдер арасындағы қылмыстарға қарсы екенін жеткізді. Мектептің әлеуметтік желілеріне төмендегі сілтемемен жарияланды.

ДТЖЖО

Д.Асанова

АКТ

17.10.2024ж

Біз төменде қол қоюшылар мектептің мобильді топ мүшелері директордың тәрбие жұмысы жөніндегі орынбасары Д.Асанова, мобильді топ мүшелері құқықтық апталықтың іс-шара жоспарына сәйкес 8-9-10-11 сыныптың оқушыларына мектепке суық қару, адам өміріне қауіп төндіретін заттар (пышақ, пышаққа ұқсас кескіш заттар, үшкір заттар, электрошокер) және темекі, электронды сигарет, электронды калянь, зажигалка алып келмеуін қадағалау мақсатында жүргізілген рейд барысында ешқандай суық қару табылмағанын растап қол қоямыз.

ДТЖЖО

Д.Асанова

Топ мүшелері

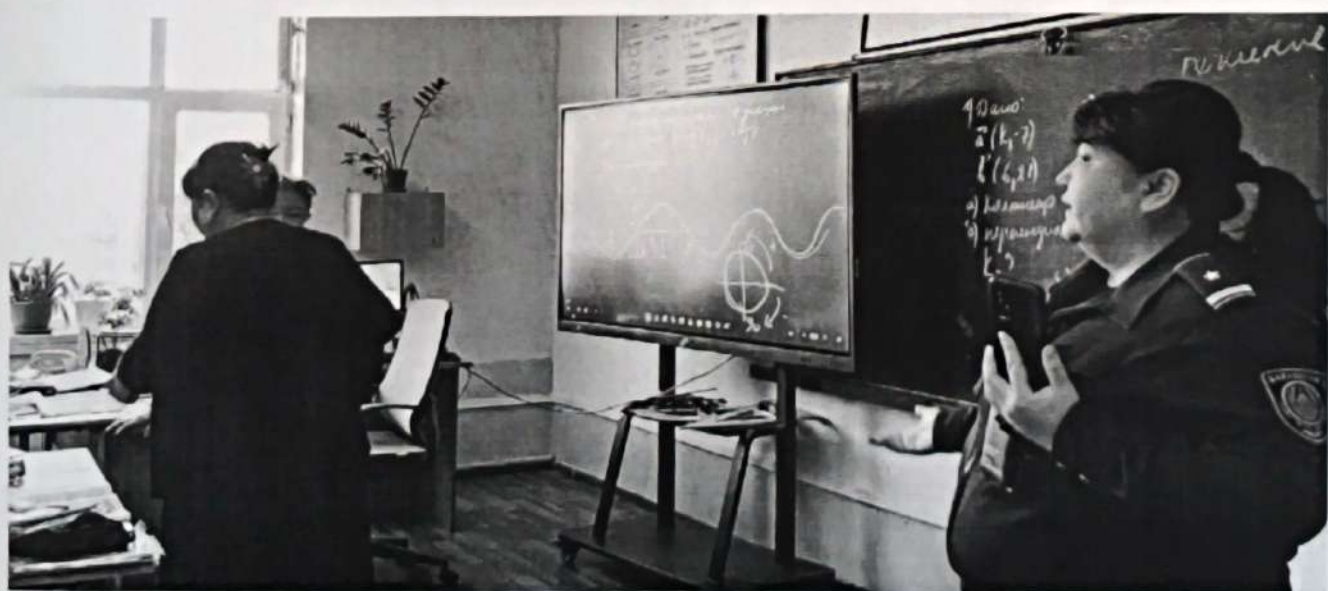
Е.Сариев

А.Оспанов

Н.Рахметов

Анықтама

2024 жылдың 21 қазан күні «Бала құқығы-басты құндылық» айлық жоспарына сәйкес, электрондық темекі/вейп және темекі өнімдерін пайдаланудың алдын-алу мақсатында «Мектеп Парламенті» өзін-өзі басқару ұйымының оқушыларымен «Вейпсіз әлем» балалар челленджі түсіріліп, мектептің әлеуметтік желілеріне төмендегі сілтемемен жарияланды.

<https://www.instagram.com/reel/DCgt61kNWqP/?igsh=MTJ5Z3dvaXNweW5kMw==>

ДТЖЖО

Д.Асанова

**№15 Д.Н.Менделеев атындағы мектеп-лицейінің құқықбұзушылықтың
алдын-алу мақсатына «Прокурор сағаты»**

Күні: 15 қазан 2024 жыл.

Өткізілген орны: мектеп Акт залы

Қатысқандар:

Әл-Фараби ауданы прокуратурасының аға прокуроры Н.Балгабаев

Мектеп директоры Ж.Саржанова

Мектеп әкімшілігі

8-10 сынып оқушылары

Күн тәртібінде:

1. Жасөспірімдер арасындағы құқықбұзушылықтардың алдын-алу.
2. «Зиянды зат-есірткі» тақырыбында бейне ролик.
3. Кері байланыс.

Тыңдалды:

Мектебімізде "Бала құқығы-басты құндылық" айлық іс-шара жоспары аясында Әл-Фараби аудандық прокуратурасының аға прокуроры Балгабаев Нұрым Әбдіғалиұлымен "Прокурор сағаты" тақырыбында жоғары сынып оқушыларымен кездесу өткізілді. Кездесуде жасөспірімдер арасындағы құқық бұзушылықтың алдын-алу бойынша түсіндірме жұмыстары жүргізілді. Есірткі қылмысына қарсы іс-қимыл шараларын жүзеге асыру аясында Бас прокуратура жастардың арасында синтетикалық есірткінің зияны мен нашакорлықтың зардаптары туралы түсіндіру бойынша кең ауқымды акция өткізуді жоспарлап отыр. Осы мақсатта аддиктологпен мақұлданған баяндама тезистері, сондай-ақ бейнеролик әзірленді (тіркелген). Осыған байланысты аталған материалдарды қолдана отырып, мектеп оқушыларын зиянды заттардан аулақ болуға тәрбиелеу мақсатында "Зиянды зат- есірткі" тақырыбында дәріс сабақ өткізілді. Дәріс барысында синтетикалық есірткінің, есірткі сатумен айналысатын адамдардың арбауына түспеу жолдары қарастырылды. Есірткі қабылдаған 10 адамның тек біреуі, өте ұзақ емделу арқылы ғана сауығатыны айтылды, оңай ақша табамын деп есірткі сатушылардың жалған уәдесіне сенудің қажеті жоқ екені ескертілді. Кері байланыс жасалып, оқушылар сұрақтарына жауап алды.

Шешімі:

1. Мектептің ішкі тәртіп ережесін сақтау
2. Құқықбұзушылықтың алдын-алу бойынша жұмыстар жандандырылсын

Мектеп директоры Ж.Саржанова

Хатшы Ә.Досайбек

ХАТТАМАСЫ

Күні: 19.11.2024ж

Қатысқандар:

1. Мектеп директоры Ж.Саржанова
2. Шымкент қаласы Тұран ауданының прокурор орынбасары Д.Айтмурзаев
3. Мектеп инспекторы Н.Аярбекова
4. ДТЖЖО Д.Асанова
5. 10-11 сынып оқушылары

Күн тәртібінде:

1. «Жасөспірімдер арасында әлімжеттік»
2. «Жасөспірімдер арасында қылмыс пен құқықбұзушылықтың алдын-алу».
3. Әр түрлі мәселелер

Тыңдалды:

Мектеп директоры Ж.Саржанова сөз алып, келген қонақтармен оқушыларды таныстырды.

Күн тәртібіндегі бірінші мәселе бойынша Тұран ауданының прокурор орынбасары Айтмурзаев Даулет Алиевич сөз алды. Ол өз сөзінде бүгінде қоғамда жастардың қылмыс жасауы көз үйренген көрініске айналып елді елең еткізіп отырғандығына тоқталып өтті. Сонымен бірге, мектеп қабырғасында мектептің ішкі тәртіп ережесін сақтаған жағдайда ешқандай келеңсіз жағдайлардың болмайтындығын айтып, қазіргі өркендеп жатқан еліміздің жастары алаңсыз білім нәрімен сусындап, салауатты өмір салтын ұстану мақсатында, бос уақытын тиімді пайдалану үшін мектептегі түрлі спорттық секцияларға қатысуы керек екендігіне тоқталып өтті. Жастар зиянды әдеттерден аулақ болып, өз болашағын қазірден жасау керектігі туралы бағыт-бағдар беріп өтті. Қазіргі таңда, жасөспірімдер арасында есірткі тарату өте өршіп тұр және оның жазасы аса ауыр екені туралы түсіндірді. Соңғы кездері колледж бен мектеп оқушылары арасында құқықбұзушылықтың белең алып бара жатқанын атап өтті.

Күн тәртібіндегі екінші мәселе бойынша, мектеп инспекторы Аярбекова Назым Нурлановна «Жасөспірімдер арасында қылмыс пен құқықбұзушылықтың алдын алу» тақырыбында баяндама оқып, оқушылармен ой бөлісті. Оқушылар тарапынан берілген сауалдарға жауап берді.

Баяндама барысында қала көлемінде кәмелетке толмаған оқушы жастар тарапынан жасалған құқықбұзушылықтар және біршама қылмыстардың орын алып отырғандығын, олардың білместікпен және Заңды жете түсінбеушіліктен жасаған құқықбұзушылықтары жайлы айтты. Оқушыларға құқықбұзушылықтан аулақ болу, мектепке суық қару түрлерін алып келмеуге, өз құқығын білуге, Заңды жете түсінуге әрекет ету жайлы тәрбиелік түсіндіру жұмыстарын жүргізді. Жалпы, оқушы жастар жасап жатқан қылмыс түрлері: ұрлық, өзгенің мүлкін әлімжеттікпен иемдену, өзара төбелес және көпшілік болып мектептер арасында төбелесу. Бұл қылмыс түрлерінен

басқа түнгі мезгілде жүру, ойынханалар мен түнгі клубтарға бару қазіргі таңда белең алғандығын айтып өтті.

Оқушыларға сабаққа себепсіз кешікпеу, мектеп формасын сақтауды, қыздарды құрметтеу керектігін атап өтті.

Кері байланыс ретінде оқушылар көкейкесті сұрақтарын қойып, маңызды жауаптарын алды.

Шешімі:

1. Мектептің ішкі тәртіп ережесін сақтау
2. Құқықбұзушылықтың алдын-алу бойынша жұмыстар жандандырылсын.

Хатшы

Ә.Досайбек

**Д.И.Менделеев атындағы мектеп-лицейінің «Заң үйірмесі» жобасы
аясында «Менің құқығым-менің бағдарым» және «Құқық-әділет пен
парасат жолы» жиналыс**

ХАТТАМАСЫ

Күні: 19 қараша 2024 ж.

Өткізілген орны: Мектеп АКТ залы

Қатысқандар: мектеп әкімшілігі, мектеп психологі, мектеп инспекторы.

Күн тәртібінде:

1. Менің құқығым-менің бағдарым»
2. Жасөспірімдер арасындағы құқықбұзушылықтың алдын-алу.
3. Құқық-әділет пен парасат жолы.
4. Кері байланыс.

Тыңдалды:

Мектеп директорының тәрбие жұмысы жөніндегі орынбасары-Д.Асанова сөз алып, бүгінгі жиналысымыздың мақсатымен таныстырды. Оқушылардың құқықтық сана-сезімін қалыптастыру, заң алдындағы жауапкершілігін арттыру, ұйымшылдық пен тәртіптің тиімді жолдарын түсіндіру. Конституция және т.б құқықтық-нормативтік актілерді орындап, құрметтей білуге үйрету, адамгершілікке, құқықтық сауаттылыққа тәрбиелеу. Оқушылардың бойында Ата заңға деген сүйіспеншілігін қалыптастыру арқылы адамгершілігі мол, парасатты тұлғаны тәрбиелеу болып табылады, - деді.

Мектеп директоры Ж.Саржанова сөз алып, Адамдар алғаш пайда болған кезде олардың арасындағы дау – жанжалдар, келіспеушіліктер болды. Бірақ оны шешетін заң болмады. Міне осыдан келе ру-тайпалар арасында көсемдер, бертін келе билер, хандар пайда болып, ереже, заң пайдалана бастады. Біздің елімізде ең алғашқы Конституция негізін Төре тұқымдары шығарды. Ол «Төру» деп аталды. Атамекен, туған жер, оны жаудан қорғау, жер – суды белгілі тәртіппен пайдалану, дау – жанжалдарды ақылмен шешу, кінәліні жазасыз қалдырмау. Бұдан кейін Шыңғыс ханның «Ұлы яссасы» 13 да, Қасым ханның «Қасқа жолы» 14 да, Есім ханның «Ескі жолы» 15 да, Тәукеханның «Жеті жарғысы» 16 да ел үшін қызмет етті.

1.ҚР

Қазақ мемлекетінің тарихында 4 Конституция болды. Олар: КАССР – нің 1924ж Конституциясы, 1937 жылғы Конституциясы, Тәуелсіздік алғаннан кейін Қазақстан Республикасының 1993, 1995 жылдардағы Конституциясы. Конституция деген сөз латын тілінен аударғанда «құрылғы» немесе «құрылым», «жарғы», «заң» деген мағынаны білдіреді. Кеңес дәуірінде біз Конституцияны Мәскеудің үлгісімен «Основной закон» Негізгі заң деп келдік. Тәуелсіз Қазақстанның Конституциясын бірінші болып «Егемен Қазақстан» газеті Ата заң деп атады. Ойлап қарасақ, біздің табиғатымызда осы атау жақын сияқты, өйткені қазақта атадан үлкен адам жоқ, оның әрбір сөзі кейінгілер үшін заң болып есептеледі. Ал, Конституция республикада қолданылатын барлық заңдардың атасы емеспе. Сондықтан Конституция дегеніміз – қоғамдық және мемлекеттік органдар жүйесін, олардың түзілу реттігі мен қызметін, азаматтардың құқықтары мен міндеттерін айқындайтын мемлекеттің негізгі заңы, ұлттың ең маңызды заңды құжаты.

1995 жылы 30 тамызда Референдумда ұсынылған жаңа Ата заңымыз бір ауыздан қабылданды.

Дүние жүзінде 1948 ж 10 желтоқсанда БҰҰ Бас Ассамблеясы «Адам құқықтарының жалпыға ортақ Декларациясын қабылдады. Ол бойынша адам құқығы 3 топқа бөлінеді.

1. Табиғи құқық.
2. Азаматтыққа байланысты құқықтар.
3. Экономикалық әлеуметтік құқықтар.

Біздің соңғы Ата Заңымыздың басты құндылығы республиканың өзін демократиялық зайырлы, құқықтары және әлеуметтік деп жариялаумен қатар өзінің ең қымбат қазынасы халық екенін айқындап берді. Әр оқушы Отанын мақтаныш етіп, елін құрметтеу керек. Елінің өткенімен келешегін ой елегінен өткізе отырып келешек «Қазақстан – 2030» бағдарламасына қосатындай білім мен тәрбие алуы.

Адамның және азаматтарының құқықтары мен бостандықтары Ата Заңымыздың толық, жан – жақты көрініс тапқан. Өйткені қазір Қазақстан Республикасы Конституциясы еліміздің барлық заңдарының қайнар көзі болып табылады.

Біздің елімізде адам құқықтары Ата Заңымыз - Қазақстан Республикасы ы Конституциясында баяндалған. Ол 9 бөлім, 98 баптан тұрса, оның екінші бөлімі 30 – бабы құқыққа арналған. Қазақстан Республикасы Конституциясының 12 – бабы 1 тармағында құқық пен билік байланысты айтылған.

1.ҚР заң шығару қызметін жүзеге асыратын ең жоғары өкіл.

2.Қоғамның бастапқы ұясы.

3.Алғашқы Конституциясының негізін қалаушы.

4.Адамдардың өмір сүру қалыптарын үйлесітіріп реттеу үшін мемлекет шығаратын жарлық.

5.Парламент қандай палаталардан тұрады.

6.Азаматтардың құқықтары, бостандықтары мен заңды мүддесін қорғайтын орган.

Тәуелсіздік жылдары біз талай жетістіктерге қол жеткізіп тұрақтылық әлеуметтік саласындағы табыстары халықаралық арнадағы қарым – қатынастары, тағысын - тағылар.

Бірақ маңыздылығы олардан кем түспейтін бала тәрбиесі мәселесін ұмыт қалдырдық. Сонымен болашақтың тұтқасы жасөспірімдер өмірінің бірер қырына үңіліп кетер болсақ кез - келген құқық бұзушылықтық қылмысқа әкеп соғары белгілі. Статистикалық көрсеткіштер жасөспірім қылмыскердің заң бұзушылық саласындағы белсенділігі мықты екендігіне айғақтап отыр. Республикадағы әрбір бесінші қылмыстық іс кәмелеттік жасқа жетпеген балаусаның қолымен жасалуы ойланарлық жайт. Сондықтан осынау мәселе төңірегіндегі ой қозғалу мүмкін емес. Дей отырып оқушыларға қойылатын сұрақтарым бар.

1.Заң , тәртіп сөздерін қалай түсінесіңдер?

Нұрдәулет: Меніңше бұл сөздер қарапайым тілмен айтқанда ереже деп түсінемін, мысалы жатақхана ішілік ережені алсақ болады.Тәртіп бұзу дегеніміз сабақта,жатақхананда тыныш отырмай өзгелерге кедергі келтіру. Мұғалімге,тәрбиешіге дөрекі сөз қайтару, сабақтан қалмау тағы басқа мектепке қатысты тәртіп бұзушылықтары. Ал мектептен тыс жағдайда біреуге өрескел қылық көрсету.Заң мемлекттік ереже,оған адамдар бағынуы тиіс.

2.Қылмыс неден туындайды ?

Нұрадан: Баланың бұндай қылмыстық істерге баруы баланың мектептегі немесе үйдегі сырластарының болмауы, ата – ананың ұрыс – керісі,қаражаттың жоқтығы себепші болуы мүмкін.

- Ата – ана баласын бақылаусыз жіберіп алса

- баланың жолдастары нашар болса
- баланың жанын түсінетін адам үйде де, мектепте де табылмаса
- баланың жас ерекшелік дамуына назар аудармаса деп ойлаймын

Біз ертеңгі елдің болашағымыз. Осы өлкенің дамуына, өркендеуіне үлес қосу біздің парызымыз, міндетіміз деп есептеймін. Қазіргі кезде көптеген қылмыстық істер тіркелуде. Қалада ауданда және де ауылдарда қылмыстық істердің дені көбейгені айдан анық Қылмыс жасаушылардың басым бөлігі кәмелеттік жасқа толмаған, әлі буыны қата қоймаған балауса бозбалалар. Әр түрлі дәрежедегі қылмыстық істер жасауда түрткі болып отырған негізгі себебі, отбасылық жағдайлардың балаға кері әсер етуінен туындайды. Ең әуелі отбасы болып құрылған соң, олар өз балаларын дұрыс тәрбиелеуде, еліне пайдасын тигізетін азамат етіп өсіруге міндетті.

3. Ауыр қылмысқа қандай іс - әрекеттер жатады ?

Бекзат:

- терроризм
- Мелекеттің немесе жеке адамның меншігіне зиян келтіру.
- Қасақана кісі өлтіру
- Өз -өзіне қол жұмса
- Атылатын қару жарақ оқ-дәріні, жарылғыш заттарды пайдалану

4. Егер біреудің қылмыс жасағалы тұрғанын байқасаң не істер едің?

Мейіржан: Бұндай жағдай менің басымнан өткен жоқ немесе куә болған жоқпын. Алайда, көрген, куә болған жағдайда тоқтатуға тырысамын, қолымнан келмесе полицияға немесе 102 нөмеріне телефонсоғамын. Қазіргі кезде Қазақстанда көптеген тәртіп бұзушылар және қылмыстық істер тіркелуде. Басқа адамдарға зиян тигізбеу керек.

Бір істі тергеу кезінде тінту немесе бөлмелерді, адамды тінту кезінде шақырылатын адам? (Куәгер)

Қатысушыларға қойылатын сұрақтар.

1. Занды кім шығарады? (Парламент)

2.Парламенттің жоғарғы палатасы қалай аталады?(Сенат)

3.Парламенттің төменгі палатасы? (Мәжіліс)

4.Қазақстандағы заң түрлерін атаңыз ?

Қазақстанның кон-сы

Қазақстанның еңбек кодексі.

«Әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодекс»

Балалар құқықтары туралы конвенция (Қазақстан балаларының құқықтар заңы.)

Неке және отбасы туралы заңы

Қылмыстық кодекс

Білім заңы

Отбасының кері тәрбиесі баланың құқықтар туралы заңы

5.Қазақстанның егемен ел болғанына неше жыл? (20 жыл)

'Адамның жақсы ұстаздан болады,адамшылығы, тәртібі- ақыл, ғылым, жақсы ата, жақсы ана, жақсы құрбы. Қандайда бір қылмыстың алдын алу, бүгінгі күрделі әрі қиын кезеңде кез – келген тәртіпсіздікке қарсы тұру, біздің борышымыз десек артық болмас.Еліміздің болашағы жастар десек, бала тәрбиесіне көп көңіл бөлейік. Қазақтың біртуар ұлы Б.Момышұлы атамыз «Тәртіпке бағынған құл болмайды» деген екен. Сондықтан балалар тәртіпке бағынайық. Ел қорғайтын азаматтар, өмірдің тұтқасы сендерсіңдер, -деп өз ойын түйіндеді.

Шешімі:

- 1.Сынып жетекшілер сыныпта «Заң үйірмесі» жобасы аясында өткізілген жиналыстағы ақпараттарды талқыласын.
- 2.Жиналыс туралы ақпараттар мектептің әлеуметтік парақшаларына жариялансын.

Хатшы

Ә.Досайбек

Бекітемін
мектеп директоры У.М.А
Я.Мұратов

**№15 Д.Н.Менделеев атындағы мектеп-лицейінің «Зорлық-зомбылықсыз 16 күн»
науқанының жабылу салтанатының сценарийі.**

Іс-шараның мақсаты: білімділік: оқушыларға қылмыстық істердің адам өміріне тигізер әсері, келешек өмірлеріне оның зардаптары туралы түсіндіру.
Дамытушылық: Ой-өрісін, ойлау қабілетін шығармашылыққа дамыту.
Тәрбиелілік: Қоғамға жат мінез-қылықтардан сақтандыру. Адамгершілік ізгі қасиеттер мен ар-ождан бостандығына тәрбиелеу. Науқанға белсенді қатысқан оқушыларды марапаттау.

Барысы:

1.Фанфар.

2.Мектепішілік «Қызғалдақ» би үйірмесінің «Торсық» биі.

Жүргізуші:

Армысыздар, құрметті ұстаздар мен оқушылар! Бүгінгі «Зорлық-зомбылықсыз 16 күн» науқанының жабылу салтанатына қош келіпсіздер!

Қазақстанда "Зорлық-зомбылықсыз 16 күн" халықаралық акциясы басталды. Науқан жыл сайын 25 қараша мен 10 желтоқсан аралығында өтеді.

Осылайша, Қазақстан жаһандық деңгейде де, ұлттық деңгейде де қандай болмасын зорлық-зомбылықты жоюға әрекет жасады. Акцияның негізгі мақсаты – тұрмыстық зорлық-зомбылықтың алдын алу және халықтың құқықтық сауаттылығын арттыру болып табылады.

Жүргізуші: Олай болса, осы науқан аясында жасалған жұмыстармен таныстыру үшін директордың тәрбие жұмысы жөніндегі орынбасары Асанова Дарига Ермаганбетовнаны шақырамыз.

Жүргізуші:

«Мен занды қаншалықты жақсы білемін»?

Оқушылар әр жағдайға жеке тоқталып, түсініктеме береді.

1. Түнгі көшеде жастар айкайлап өлең айтып келе жатыр.
2. Бір оқушы досына : « Ертең телефоныңды маған әкеліп бересің, әкелмесең басқаша сөйлесеміз» деп күш көрсетті..

3. Оқушылар көшеде темекі тартып келеді.

Жүргізуші: Елбасы Н.Ә. Назарбаев өзінің «Қазақстан – 2050» стратегиясы атты Қазақстан халқына дәстүрлі Жолдауында «Мемлекет тәртіпсіздікке мүлдем төзбеушілік ұстанымын ұстануы тиіс. Дамыған қоғамда тәртіп пен жинақылық ауладан, таза көшеден және жарқын жүзді адамдардан басталады. Біз ең ұсақ құқықбұзушылықпен, бұзақылықпен, мәдениетсіздікпен ымыраға келмеуіміз керек, өйткені осының өзі қоғам тыныштығын бұзады, өмірдің мәні мен сәніне селкеу түсіреді.

Тәртіпсіздік пен бетімен кетушілікті сезіну одан да үлкен қылмыстарға жол ашады. Ұсақ құқықбұзушылыққа тозбеу ахуалы – қоғамдық тәртіпті нығайтуға, қылмыспен күреске бастайтын маңызды қадам» деп атап көрсеткен болатын. Расында да, жайлы және таза орта бізге өте қажет. Өркениетті әр адам қоғамдық орындарда өзін-өзі дұрыс ұстап, мәдениетсіздік пен ұсақ теріс қылықтарға бой алдырмауы қажет.

«Заңсыз арал» .

Жүргізуші: Біз ешқандай заңы жоқ аралда өмір сүрсек, не болар еді? Оқушылар пікірі тыңдалады.

Заңсыз елде әркім өз білгенін істейді, тәртіп сақталмайды. Сондықтан адамдар қалыпты жағдайда өмір сүре алмайды, ал тәртіп пен заң біздің қалыпты тіршілігіміз үшін қажет». Тәртіпсіз ел болмайды, тәртіпке бас иген құл болмайды» деген Б. Момышұлының сөзін естен шығармайық.

«Қызыл, сары, көк ауыл» (әр топтың ортасына әр түрлі лента қойылады).

Жүргізуші: Жер енді ғана жаратылғанда адамдар бір-бірімен дос, бауыр болыпты, бір-бірінен ешнәрсе аямапты. Бір күні аспаннан әр түрлі ленталар түсіпті де адамдар үлгергенінше бірі көгін, бірі қызылын, бірі сарысын алыпты.

Күндердің күнінде қатты жел тұрыпты да қызыл лента алғандар қызыл, көк лента алғандар көк болып бөлініпті. Әр ауыл бөлек-бөлек қорған тұрғызыпты (Осы кезде жүргізуші ленталарыңызбен өздеріңізді қоршап алыңыздар дейді.) Біраз уақыттан соң адамдар достықты ұмытады. Көк ауылда су бар азық жоқ, қызыл ауылда азық бар су жоқ, сары ауылда азық та, су да бар, от жоқ. Енді қалай өмір сүруге болады, не істейсіздер? (Оқушылар жауабы тыңдалады.)

Әр түрлі ой айтқан олар қорғанның керегі жоқ, біз дос болуымыз керек деген ойға тоқталады. Бұл әңгіменің астарында бір жұмбақ жатыр, сол жұмбақты кім шешеді деген сұрақ тасталады.

Жауап: Адамдардың ауыл- ауыл, көше- көше болып бөлінетіндігін, сол бөліну кезінде құқықтары бұзылатындары айтылады.

Қылмыскер бала қайдан шығады?»?

Қазақтың ертедегі аңыз-әңгіме желісімен көрініс.

Қатысатындар: би, жігіт, уәзір, анасы, сарбаздар.

Баласы көршінің тауық ұясынан жұмыртқа ұрлап әкеледі де, шешесіне жұмыртқаны қуырып беруін сұрайды. Анасы жұмыртқаны қуырып береді. Арада біраз күндер өтеді. Бала көршінің тауығын ұрлап әкеліп, анасына береді. Қорадағы тауықтарға қосып қояды. Бірнеше жылдар өтеді, бала ұрлықты кәсіп қылған жігіт болып өседі. Бір күні жігіт бес баласы бар жесір әйелдің жалғыз ала сиырын ұрлап сойып жатқан жерінен ұсталады. Ашынған ел жігітті бидің алдына апарып, үкім шығарып жазалауын сұрайды.

Би: Сен бес баласы бар, өзі сырқат, жұмысқа жарамсыз жесір әйелдің жанын бағып отырған жалғыз сиырын ұрлап, балаларының аузын ақтан қақтың. Сенің жазаң дарға асу.

Жігіт: Дат тақсыр!

Би: Датың болса айт.

Жігіт: Маған анаммен соңғы рет тілдесуге рұқсат етіңіз (анасы келеді). Апа, маған тіліңізді көрсетіңізші (анасы тілін көрсетеді).

Уәзір: Сені жарық дүниеге алып келген, ақ сүтін берген анаңның кінәсі не?

Жігіт: Таксыр мен ең бірінші көршінің жұмыртқасын ұрлап алып келген кезде анам осы тілмен маған жекіп ұрысқан жоқ. Ұрлықтың қылмыс екенін түсіндіріп, ақылмен айтпаған анамның тілі де кінәлі шығар деп тұрмын.

Би: Әй, балам! Бұл сөзіңнің жаны бар екен, ұрлықшы болуына сенің анаңның да кінәсі бар екен. Бұл жігіт дарға асылмасын. Алланың кітабы құранда былай депті: "Ұры әйел болсын, еркек болсын, қолын шауып тастау керек." Бұл жігіттің оң қолының бес саусағын айбалтамен шауып тастаңдар. (Анасы есінен танып құлайды).

Жігіт: Бауырларым, менің өкінішті ісімді қайталамаңдар. Мен қалған өмірімді ешкімнің ала жібін аттамауға ант етемін.

Жүргізуші: Бүгінгі күні қоғамды алаңдатып отырған жағдайлардың бірі ол-мектеп жасындағы балалардың қылмыс жасауы.

Жігіттің ұры болып өсуіне кінәлі өзі ме, әлде анасы ма?

2. Сен ұры жігіттің орнында болсаң не істер едің?

3. Бидің шығарған үкімі дұрыс па? Сен бидің орнында болсаң қандай жаза қолданар едің?

Жүргізуші. Қазіргі уақытта бұл қылмысқа Қазақстан Республикасының қылмыстық кодексі 175 бабында көзделген қылмысты жасағаны үшін белгілі бір мерзімге жазаланады.

-Құқық бұзушылықтың себебі неде деп ойлайсыздар? (оқушылардың жауаптары тыңдалады)

Жүргізуші: Марапаттау кезегі де келіп қалды. Ортамызға мектеп директорының уақытша міндетін атқарушы Муратов Ян Сарсеновичті шақырамыз.

Жүргізуші: Ж. Аймауытов: «Тәрбиеге әсер ететін нәрсе өскен орта, ата-ананың тәрбиесі. Соңғысы күшті болмаса, бара-бара адамды замандас, жолдастың азғырып, адам неше түрлі жаман мінезді жұқтыратыны белгілі», - деген. Сол сияқты балаңыздың қылмыс жолына түспеуіне бірден- бір жауапты ата-ана, өздеріңізсіздер. Халықта «Ағаш түзу өсу үшін оған көшет кезінде көмектесуге болады, ал үлкен ағаш болғанда оны түзете алмайсың» деп бекер айтылмаған.

Барлық жасыл желектер күн көзіне қарап боп түзейді. Олар көлеңкені сүймейді. Артық бұтақтар мен арам шөптерді қырқып, отап отырсаңыздар еккендеріңіз түзу, алқабыңыз жайнап тұрары сөзсіз. Бала да сол. Оған ақыл — кеңес, өнегелі әңгіме, мейірімі керек. Олай болса, ағайын, бала тәрбиесі тек отбасында ата — аналық парызымыз ғана емес, Отан алдындағы борышымыз екенін естен шығармайық!

Қорытындылау.

«Тілек шамы».

Жүргізуші: «Міне, қоштасатын да сәт жетті. Біз сіздермен жасөспірімдерді жаңа заман талабына сай бейімделуіне, қисық жолдан аулақ болуға, жанұядағы ата-ана мен балалар арасындағы қарым-қатынастың түрлі жақтарын тануға, жан-жақты талқылауға тырыстық.

Олай болса, Атақты педагог В. Сухомлинскийдің «Жанұя мен мектеп тәрбиесі біріккенде ғана толық тәрбие болады» деген сөзін ұмытпаңыздар дегіміз келеді.

Осымен «Зорлық-зомбылықсыз 16 күн» тақырыбындағы науқаны өз мәресіне жетті.

№15 Д.Н.Менделеев атындағы мектеп-лицейінің 15 қараша-«Ұлттық валюта күні» мерекесіне орай, Өл-Фараби ауданы МКБ маманымен кездесуінің ХАТТАМАСЫ

Күні:19.11.2024ж.

Өткізілген орны:мектеп Акт залы.

Қатысқандар: мектеп директоры Ж.Саржанова, Шымкент қаласы Өл-Фараби ауданы МКБ-ның бас маманы Н.М.Кадырова,8-11 сынып оқушылары, сынып жетекшілер, «Мектеп Парламенті», «Адал ұрпақ» ұйымының мүшелері.

Күн тәртібі:

- 1.«Теңге тарихы» туралы баяндама
- 2.«Қаржыгер боламын» маман ойы
3. Викториналық сұрақтар.Кері байланыс.

Тыңдалды:

Мектеп директоры Саржанова Жанар Ержановна сөз алып, 15 қараша – Ұлттық валюта күні! Еліміздің төл валютасына биыл 31 жыл болды. Бұл күнді еліміздің қаржы жүйесі қызметкерлері кәсіби мереке ретінде тойлайды.Кеген қонағымызбен таныс болыңыздар-деді. МКБ бас маманы Кадырова Нигина Мирзоевна сөз алып,теңге тарихы туралы ақпараттармен оқушыларды таныстырды.Ұлттық валютаны игеру бір жылда аяқталды. 1992 жылы ұлттық валютаны дамыту үшін мамандар тобы құрылды. Жұмыс Қазақстан мәдениетінің дамуының тарихи аспектілерін зерттеуден басталды. Ақша бірлігін "танга", "доңга", "тенга" нұсқалары бар тарихи түркі атауы "теңге" деп атау идеясы белгілі қазақстандық экономист Сауық Тәкежановқа тиесілі.

1993 жылы 12 қарашада Нұрсұлтан Назарбаев "Қазақстан Республикасының ұлттық валютасын енгізу туралы" жарлыққа қол қойды. 1993 жылы 15 қарашада теңге айналымға енді.

1995 жылы 19 мамырда Ұлттық банктің банкнот фабрикасы ашылды;

1995 жылы 1 тамызда Қазақстан теңге сарайының коллекциялық монеталарының бірінші басылымы шығарылды. Серил Абай Құнанбаевтың 150 жылдығына арналған еді;

1996 жылы Қазақстан теңге сарайы алғашқы инвестициялық монеталарды – "Жібек жолы" сериясын шығарды;

2006 жылы теңгенің дизайны жаңартылып, "Бәйтерек" монументі бейнеленген жаңа серия айналымға енді;

2011 жылы банкнот сериясы "Қазақ елі" монументі бейнеленген жаңа сериямен толықтырылды;

2023 жылы 8 қарашада KÓKBÓRI инвестициялық монеталарының жаңа сериясы шықты;

2023 жылы 15 қарашада "Сақ стилі" теңгелік банкноттардың жаңа сериясы таныстырылды.

Валютаны кімдер жасады?

Мемлекеттік комиссия ұлттық валютаны енгізу бойынша жұмыс тобын құрды. Топты Ұлттық банк төрағасы Дәулет Сембаев басқарды.

Алғашқы теңгенің дизайнына белгілі суретшілер мен дизайнерлер – Тимур Сүлейменов, Меңдібай Алин, Ағымсалы Дүзелханов, Досбол Қасымов және Хайрулла Ғабжалилов жауапты болды.

1992 жылы Өскемендегі Үлбі металлургиялық зауытының базасында Қазақстан теңге сарайы құрылды. 1993 жылы айналымдағы монеталардың бірінші өнеркәсіптік партиясы шығарылды.

Теңгеде қолданылатын қорғау элементтерінің қатарында банкноттарды және басқа да қорғалған баспа өнімдерін өндіруге арналған қорғаныш қағазы, бояулар, қорғаныс дәрежесі бар голографиялық фольга, полимерлі және пластик негізіндегі субстраттар бар. Мысалы, 20 000 теңгелік банкнотта 25 қорғау элементі бар.

Тарих пәні мұғалімі Б.Айдар сөз алып, оқушыларға келесідей викториналық сұрақтар қойды:

- 1.Қазақстанның ұлттық валютасы қашан енгізілді?(1993 жыл қарашаның 15-і)
- 2.Қандай валюта халықаралық болып саналады? (евро, доллар)
- 3.Теңгеге дейінгі Қазақстанның ақша валютасы қалай аталған? (рубль)
- 4.Монеталар және басқа да ақша белгілері туралы ғылым қалай аталады? (нумизматика)
- 5.Қазіргі кезеңде Қазақстан территориясында қандай номиналды Банкноттар қолданыста? (200, 500, 1000, 2000, 5000, 10000)

6.Бүгінгі күні Қазақстан территориясында қандай монеталар қолданыста жүр?
(1,2,5,10,20,50,100)

7.Алғашқы Қазақстан теңгесі қайда басылды? Англияда " Харрисон және оның
ұлдары" компаниясында)

8.Алғашқы Қазақстан тиыны қайда басылды? (Германияда)

9.Ақшаны қайда жинауға болады? (банкте)

10.Монеталар бүгінгі таңда қайда шығарылады. (Өскемен қаласында, монета
сарайында)

Шешімі:

1.«Адал ұрпақ» сыбайлас жемқорлыққа қарсы оқушылар ассоциациясының
жұмыстары жандандырылсын.

2. Сынып жетекшілер «Ұлттық валюта күні» тақырыбында сынып
сағаттарын өткізсін.

Хатшы

Ә.Досайбек.

Д.И.Менделеев атындағы №15 мектеп-лицейі

«ҚҰҚЫҚТЫҚ САУАТТЫЛЫҚ – ЗАМАН ТАЛАБЫ»

тақырыбында өткізілген кездесудің

Хаттамасы

Күні: 20.11. 2024 жыл

Откізілген жері: мектеп мәжіліс залы

Қатысқандар:

1. Мектеп директоры: Ж.Саржанова
2. Әл-Фараби аудандық ЮПБ-ң бастығы полиция подполковнигі Утеулиев Мухит Қоспанұлы
3. Әл-Фараби АПБ КПБ бастығының орынбасары полция майоры Наренбаев Абзал
4. Директордың тәрбие жұмысы жөніндегі орынбасары: Д.Асанова
5. 10-11 сынып оқушылары, тәуекел тобындағы оқушылар

Күн тәртібіндегі мәселелер:

Кәмелетке толмағандардың құқықтық сауаттылығын арттыру, заңсыз әрекеттер жасаудан қорғау, заңға бағынушы азамат ретінде құқықтық тәлім-тәрбие беру.

Тыңдалды:

Мектеп директоры Ж.Саржанова күн тәртібіндегі мәселе бойынша сөз алды. Өз сөзінде кәмелетке толмағандардың арасындағы құқықтық сауаттылығын арттыру, заңсыз әрекеттер жасаудан қорғау, заңға бағынушы азамат ретінде құқықтық тәлім-тәрбие беру мақсатында кездесу ұйымдастырылып отырғанын мәлімдеді. Осыған орай құқық бұзуга бейім оқушылар арасында құқықтық сауаттылығын арттыру, заңсыз әрекеттер жасаудан қорғау, тұрмыстық зорлық-зомбылықтың, әлімжеттік, ақша бопсалауды болдырмау бойынша кездесуге келген мемлекеттік орган қызметкерлерін таныстырып өтті.

Күн тәртібіндегі мәселе бойынша Әл-Фараби АПБ КПБ бастығының орынбасары полция майоры Наренбаев Абзал мырзаға сөз берілді. Ол өз сөзінде мемлекетіміздің ата Заңының I – бабында Қазақстан Республикасы өзін демократиялық, құқықтық және әлеуметтік мемлекет ретінде орнықтырылды. «Оның басты қазынасы – адам және адамның өмірі, құқықтары мен бостандықтары» деген қастерлі сөзді кіргізген. Соңғы уақытта мектеп оқушылары мен қоғамда орын алып отырған жәбірлеу, ұрып-соғу, әлімжеттік, нашақорлық, буллинг пен кибербуллинг, өлтіру жағдайлары барша жұртты алаңдатып отырғанын айтты. Балаларды буллингтен, зорлық-зомбылықтан, қатыгездіктен қорғау мен суицидтің алдын алу мәселелері бойынша кеңінен айтып өтті. Сонымен қатар қоғамда орын алып жатқан түрлі алаяқтық пен интернет-ресурстарды қауіпсіз пайдалану, балалардың ойынға тәуелділігін жеңу және дағдыларын дамыту бойынша кеңінен түсіндірме жұмысын жүргізді.

Шымкент қаласы Әл-Фараби аудандық ЮПБ-ң бастығы полиция подполковнигі Утеулиев Мухит Қоспанұлы түңгі сағат 22:00 ден кейін кәмелеттік жасқа толмағандарға жүруге болмайтындағын айтты. Сонымен қатар, заңды білмеу, оны бұзу жауапкершіліктен құтқармайды. Оқушыларға қауіпсіздік ережелерін, қауіпті жағдайда өзін-өзі ұстау дағдыларын, мектеп пен оның айналасына тыйым салынған, қауіпті заттарды әкелмеуге, жалған хабарламалар мен суық қарудың жауапкершілігін сақтау туралы түсіндіріп өтті. Мемлекет басшысының сөзін басты назарға ұстап, жастар арасында қылмысты болдырмау және оның алдын-алу мәселелері бойынша ақпарат беріп өтті. Кәмелетке толмағандар арасында үйде немесе қоғамдық орындарында өзін-өзі ұстауы және құқықтық сауаттылыққа шақырды. Жастар арасында жиі кездесіп жатқан әлеуметтік желілердегі алаяқтық пен түрлі ойындардың әсерінен алданып қалуды болдырмау әрекеттерін атап өтті. Синтетикалық есірткіні белгілі орындарға қою арқылы тасымалдау қазіргі кезде кәмелетке толмаған жасөспірімдер арасында өршіп тұрғанын және қылмыс орын алған жағдайда 14 жастан асқан жасөспірімдерді ешқандай жазадан құтқарып қалмайды. Жасөспірім 14 жастан асып қылмысқа барса ата-анадан емес тікелей жасөспірімнен сұралады және заң алдында жасөспірімдердің өзі жауап беретін болады. Тақырып бойынша оқушыларға бейне роликтер көрсетіліп, ролик бойынша оқушылар сұрақ қойып ролик талқыланды.

Жарыссөзге мектебіміздің 11 «Д» сынып оқушысы Айкенов Диас, Бимурза Назерке құқық қорғау қызметкерлеріне өз сұрақтарын қойып, мамандардан тұщымды жауап алды.

Қаулы:

Кәмелетке толмағандардың құқықтық сауаттылығын арттыру, заңсыз әрекеттер жасаудан қорғау, заңға бағынушы азамат ретінде құқықтық тәлім-тәрбие беру бойынша үнемі жұмыс жүргізілсін.

Директордың тәрбие жұмысы
жөніндегі орынбасары:

Д.Асанова

Хатшы:

Ә.Досайбек

**№15 Д.И.Менделеев атындағым мектеп-лицейінің
«Лудомания-қоғамды жаулаған қауіпті індет» тақырыбындағы
жиналысының
ХАТТАМАСЫ**

Күні: 23 қазан 2024ж.

Өткізілген орны: мектеп Акт залы

Қатысқандар:

- 1.Мектеп директоры-Ж.Саржанова.
- 2.ДТЖЖО-Д.Асанова.
- 3.Мектеп инспекторы-Н.Аярбекова.
- 4.Мектеп психологтары-Г.Мырзабекова, Н.Ескараева.
- 5.Сынып жетекшілер.
- 6.8-11 сынып оқушылары.

Күн тәртібінде:

- 1.«Түнгі қаладағы жастар»
2. «Ойынға салауатты көзқарас»
3. Есірткінің және күшті әсер ететін заттардың заңсыз айналымының алдын-алу.

Тыңдалды:

Ағымдағы жылдың 23 қазан күні 8-11 сынып оқушыларына қазіргі күннің ең өзекті әрі қауіпті дерті «Лудомания» дертінің оқушылар арасында өршіп тұрғаны жанға батаар жағдай болып тұр,-деп мектеп директоры Ж.Саржанова сөз алды. Осы дертпен күресте мектеп психологтары мен Білім басқармасының «Бала құқығы-басты құндылық» айлық жоспарына сәйкес, телефонға, ойынға,есірткіге жалпы тәуелділікпен күресуге ақпараттық түсіндірме жұмыстарын жүргізудеміз,деп өз ойын қорытындылады.

Мектеп психологі Г.Мырзабекова сөз алып, Лудомания-қазіргі қоғамның дерті қазіргі әлемде "Лудомания"сөзі жиі кездеседі. Лудомания-бұл адамның физикалық, психологиялық, қаржылық немесе әлеуметтік әл-ауқатына теріс әсер еткеніне қарамастан, құмар ойындарға деген қажеттіліктен зардап шегетін тәуелділік.

Қазіргі заманғы технологиялар мен беттингтік компаниялардың интрузивті жарнамасы дәуірінде (ставкалар), күн сайын Людомандардың саны артып келеді,-деді. Мектеп инспекторы Н.Аярбекова сөз алып, мемлекет басшысы "Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне ойын бизнесі, лотерея қызметі, денсаулық сақтау, мемлекеттік еңбек инспекциясы, мемлекеттік бақылау және артық заңнамалық регламенттеуді алып тастау мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы" 2024 жылғы 8 шілдедегі Заңға (бұдан әрі-Заң) қол қойды (бір күннен кейін күнтізбелік алпыс күн өткен соң қолданысқа енгізіледі оның алғашқы ресми жарияланымы), яғни 2024 жылдың 08 қыркүйегінен бастап заңды күшіне енеді.

Осы Заңмен халықтың ойынға тәуелділігін төмендетуге бағытталған шектеу және ынталандыру нормалары енгізілуде. Құмар ойындарға және бәс тігуге тыйым салынған адамдардың тізімі кеңейтілді. Олардың қатарына Бороткерлердің бірыңғай тізілімінде тұрған тұлғалар (атқарушылық іс жүргізу бойынша борышкерлер туралы мәліметтерді қамтитын электрондық деректер банкі) қосымша жатқызылды. Жауапты мемлекеттік лауазымды атқаратын, мемлекеттік функцияларды орындауға уәкілеттік берілген адамдардың, оларға теңестірілген адамдардың оларға қатысу бойынша сыбайлас жемқорлыққа қарсы шектеу енгізу арқылы құмар ойындарға/бәс тігуге қатысуы шектелген.

2024 жылғы 19 наурызда "букмекерлік кеңсенің және (немесе) тотализатордың қызметін жүзеге асыратын ойын бизнесін ұйымдастырушылардың аппараттық-бағдарламалық кешендерін Мемлекеттік кірістер органдарының аппараттық жүйелерімен интеграциялау арқылы беруге жататын мәліметтердің қағидаларын, тізбесін және нысанын бекіту туралы" Қазақстан Республикасы Қаржы министрінің №160 бұйрығына қол қойылды.

2024 жылғы 20 наурызда бұйрық Әділет министрлігінде №34167 болып тіркелді және 2024 жылғы 28 мамырдан бастап күшіне енді.

Құмар ойындарға және бәс тігуге қатысқаны үшін (оның ішінде букмекерлік кеңселер). теріс себептермен жұмыстан шығару қарастырылған.

Хатшы

Ә.Досайбек

Анықтама

Ағымдағы жылдың 18 қазан күні «Бала құқығы-баст құндылық» айлық жоспарына сай, мектебімізде құқықтық және қаржылық сауаттылығын арттыру мақсатында «Заң және заман», «Интернет алаяқтық», «Алаяқтықтың заманауи түрлерінің алдын-алу» тақырыбында құқықтық сабақ өткізілді. Сабақта тарих пәні мұғалімі Айдар Балнұр жоғары сынып оқушыларына интернеттегі алаяқтық түрі болып табылады киберкылмыс алаяқтық немесе пайдаланатын алдау Ғаламтор және жәбірленушілерді ақшасынан, мүлкінен және мұрасынан алдау мақсатында ақпаратты жасыруды немесе қате ақпарат беруді қамтуы мүмкін. Интернеттегі алаяқтық бірыңғай, айрықша қылмыс болып саналмайды, бірақ бірқатар заңсыз және заңсыз әрекеттерді қамтиды киберкеңістік. Бұл келесіден ажыратылады ұрлық өйткені, бұл жағдайда жәбірленуші өз еркімен және біле тұра қылмыскерге ақпаратты, ақшаны немесе мүлікті береді. Ол сондай-ақ уақытша және кеңістікте бөлінген қылмыскерлерді тарту тәсілімен ерекшеленетіні туралы түсіндірілді. Ойын ойнатылып оқушылар танымын кеңейте түсті.

ДТЖЖО

Д.Асанова.

Анықтама

Ағымдағы жылдың 18 қазан күні «Бала құқығы-баст құндылық» айлық жоспарына сай, мектебімізде құқықтық және қаржылық сауаттылығын арттыру мақсатында «Заң және заман», «Интернет алаяқтық», «Алаяқтықтың заманауи түрлерінің алдын-алу» тақырыбында құқықтық сабақ өткізілді. Сабақта тарих пәні мұғалімі Айдар Балнұр жоғары сынып оқушыларына интернеттегі алаяқтық түрі болып табылады киберкылмыс алаяқтық немесе пайдаланатын алдау Ғаламтор және жәбірленушілерді ақшасынан, мүлкінен және мұрасынан алдау мақсатында ақпаратты жасыруды немесе қате ақпарат беруді камтуы мүмкін. Интернеттегі алаяқтық бірыңғай, айрықша қылмыс болып саналмайды, бірақ бірқатар заңсыз және заңсыз әрекеттерді камтиды киберкеністік. Бұл келесіден ажыратылады ұрлық өйткені, бұл жағдайда жәбірленуші өз еркімен және біле тұра қылмыскерге ақпаратты, ақшаны немесе мүлікті береді. Ол сондай-ақ уақытша және кеңістікте бөлінген қылмыскерлерді тарту тәсілімен ерекшеленетіні туралы түсіндірілді. Ойын ойнатылып оқушылар танымын кеңейте түсті.

ДТЖЖО

Д.Асанова.

Анықтама

«Бала құндылығы-басты құндылық» айлық іс-шара жоспарына сәйкес, 2024 жылдың 5 қазан «Ұстаздар күні» мерекесіне ұйымдастырылған «Ұстаздар-ұлы тұлғалар», «Даналық ұстаздан» челленджері түсіріліп мектептің әлеуметтік парақшаларына төмендегі сілтемелермен жарияланды.

<https://www.instagram.com/reel/DA0Jp6xNw-7/?igsh=bWhlODcxMnRxdHZh>

<https://www.instagram.com/reel/DA0COY6t5nQ/?igsh=dWZ4MjJqZzRyOTR5>

<https://www.instagram.com/reel/DAXkulitn70/?igsh=MWcwa2NqcnQ3ZGFjaw==>

https://www.instagram.com/reel/DAwJ7YJNj_6/?igsh=MWpnb3B2NHcwYWJmcQ==

<https://www.instagram.com/reel/DAvOAdWIK8x/?igsh=ejVjNHRyanZtMnd5>

<https://www.instagram.com/reel/DAtR2yJtXlG/?igsh=MTE3dXY5MWQxeDJq>

https://www.instagram.com/reel/DAtRxI_NN0B/?igsh=MWl5NmK2aDE4NTRjZw==

https://www.instagram.com/reel/DAtgNcwNnF_/?igsh=MndseWhpMTVyZGEz

<https://www.instagram.com/reel/DAtfXaVNCMa/?igsh=MTRkYtJ4ajlwcnh3bQ==>

<https://www.instagram.com/reel/DAtQleyNEX8/?igsh=MTdzbHdsMXpieWpuag==>

<https://www.instagram.com/reel/DAtKyavNCeI/?igsh=OWZjY2gldWY2M2Ju>

ДТЖМО ДТЖ ДТЖ

Анықтама

« 27 » 11 2024 жылы Шымкент қаласы ҚПД Әл-Фараби АПБ ЖПҚБ Әйелдерді зорлық-зомбылықтан қорғау тобының инспекторы полиция лейтенанты Төлеген Назерке Нұрланқызының ағымдағы жылдың 25-ші қараша 10-шы желтоқсан аралығында «Зорлық-зомбылыққа қарсы 16 күн белсенділік» республикалық акциясын өткізу мақсатында тұрмыстық зорлық-зомбылықтың алдын алу мақсатында, әйелдермен балаларға қатысты зорлық-зомбылықтың алдын алу, оны жою, әйелдерге қатысты зорлық-зомбылыққа бейім адамдармен жеке профилактикалық жұмысты жүзеге асыруға бағытталған жүйені таныстыру, отбасы салтының құндылықтарын және халықтың имандылық мәдениетін жаңарту, азаматтардың полицияға деген сенімін нығайту, отбасында әйелдер мен балаларға қатысты зорлық-зомбылықты ескерту және оның жолын кесу бойынша қабылданып жатқан шаралар туралы таныстыру, азаматтардың құқықтық сауаттылығын арттыру және заңгерлік консультация беру, сондай-ақ өңірлерде сенім телефондары мен дағдарыс орталықтарының бар екені туралы халыққа жеткізу болып табылады. Тұрмыстық зорлық-зомбылық туралы заңы түсіндірілді.

Кездесуге бірлескен түрде

Шымкент ҚПД Әл-Фараби АПБ
ЖПҚБ УИИ полиция майоры
Азирбекова Кадия Нұржановна

дәріс оқығаны жөнінде берілді.

(Мекеме атауы)

Әл-Фараби АПБ ЖПҚБ
ӘЗЗҚ тобының инспекторы
полиция лейтенанты

Т. Мұратов

(Басшысының аты-жөні, қолы, мөрі)

HL

Н.Төлеген

Д.И.Менделеев атындағы №15 мектеп-лицейі

Кәмелетке толмаған жасөспірімдер арасында құқықбұзушылық пен қылмыстың, нашақорлықтың, лудоманияның алдын-алу бойынша жоғары сынып оқушыларымен жиналыс

ХАТТАМА

Қатысқандар:

1. Директордың тәрбие жұмысы жөніндегі орынбасары Д.Асанова
2. Шымкент қаласы полиция департаменті Есірткі қылмысына қарсы іс-қимыл басқармасының жедел уәкілі, полиция майоры Б.Карбеков
3. Мектеп инспекторы Н.Аярбекова
4. Мектеп психологы Г.Мырзабекова
5. Жоғары сынып оқушылары

Күн тәртібінде:

Кәмелетке толмаған жасөспірімдер арасында құқықбұзушылық пен қылмыстың, нашақорлықтың және лудоманияның алдын-алу бойынша түсіндірме жұмыстары

Тыңдалды:

Желтоқсан айының 3-і күні мектепбімізде өтіп жатқан «Зорлық зомбылықсыз 16-күн» науқаны аясында құқық қорғау органдарының қызмектері, Шымкент қаласы полиция департаменті Есірткі қылмысына қарсы іс-қимыл басқармасының жедел уәкілі, полиция майоры Б.Карбековпен жоғары сынып оқушыларының кездесуі өтті.

Директордың тәрбие жұмысы жөніндегі орынбасары Д.Асанова сөз бастап, бүгінгі қонағымызбен таныстырып, мектебімізде өздерің білесіңдер «Зорлық зомбылықсыз 16-күн» науқаны аясында түрлі маман иелерімен кездесулер өтіп жатыр. Бүгінгі қонағымызда бізге Шымкент қаласы полиция басқармасынан сендерге нашақорлық, құқықбұзушылық және лудомания бойынша түсіндірме жұмысын жүргізуге, сендермен ашық пікір алмасу мақсатында келіп отыр.

Полиция майоры Б.Карбеков:

Нашақорлық – адамзаттың қас жауы. Бүгінде дүниежүзі осы ғасыр дертінің алдын алу мақсатында түрлі шаралар қолданып, мәселені шешудің

жолын іздеуде. Елімізде де нашақорлықпен күрес кешенді түрде жүргізілуде.

Бүгін мектебімізде денсаулық сақтау орталығының маманымен «Нашақорлық — қоғам дерті» тақырыбында оқушылармен кездесу өтті. Кездесуде тақырып бойынша қажетті ақпараттар беріліп, арнайы таныстырылым мен бейнероликтер көрсетілді.

— Есірткі – адамның өміріне жақсылық әкелмейтінін сіздер жақсы білесіздер. Барлық адамдар басында есірткі қабылдауды қызығушылықпен бастайды. Кейіннен соған тәуелді болып қалады. Ал тәуелділіктің арты қайда апаратындығы баршамызға мәлім. Сондықтан жастар, өздеріңізді Қазақстанның болашағы екендіктеріңізді сезіне отырып, нашақорлыққа қарсы күресуіміз керек. Сонымен қатар, зиянды әдеттерден аулақ болып, саламатты Қазақстанның өркендеуіне үлес қосуымыз керек! — деді кездесуге келген нарколог маман.

Нашақорлық – еліміздің дамуына орасан зор кедергі келтіретін індет. Қазақстанның жарқын болашағы үшін біз нашақорлыққа қарсы аянбай күресуіміз керек!

Есірткіні қолданатындардың әлеуметтік сипаты да өзгерді, бүгінгі күнге олардың қатарын орташа және тіпті жақсы қамтамасыздандырылған отбасылардың балалары толтырып отыр. Есірткі – ерекше және өлімге әкеліп соғатын сфера және бұл жерде гуманизм принциптерін қаншалықты қолдану толғандырады. Бір жағынан – оны жеткізіп, таратушы адамның өмірі, ал басқасында - оның «көмегімен» қиылған есірткіні пайдаланушының өмірі тұр.

Осыған байланысты «Қазақстан Республикасының Қылмыстық, Қылмыстық-іс жүргізу кодекстеріне және Есірткінің заңсыз айналымы аясындағы жауапкершілікті күшейту мәселелері бойынша Қазақстан Республикасының әкімшілік құқықбұзушылықтары жөніндегі кодексіне өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Заңы әзірленіп, маусым айында қабылданды.

Бұл заң тек аса ауыр есірткі қылмыстары үшін қылмыстық жауапкершілікке тартады, олар ҚР ҚК-нің 250, 259, 260, 262-264 және 266 баптары бойынша белгіленеді.

Осылайша, жаңа заңға сәйкес келесі қылмыстық санкциялар қолданылуы мүмкін:

аса ірі көлемде есірткі контрабандасы үшін – 15 жылдан 20 жылға дейін немесе өмір бойы бас бостандығынан айыруға; лауазымды тұлғаның қызметтік жағдайын пайдаланып, есірткіні сатқаны үшін - 10 жылдан 15 жылға дейін бас бостандығынан айыруға;

оқу орындарында және кәмелетке толмағандардың есірткіні сатқаны үшін – 15 жылдан 20 жылға дейін немесе өмір бойы бас бостандығынан айыруға; ұйымдасқан қылмыстық топпен есірткіні сатқаны үшін - 15 жылдан 20 жылға дейін немесе өмір бойы бас бостандығынан айыруға; кәмелетке толмағандарды, екі немесе одан да көп адамдарды, сондай-ақ күш көрсетумен есірткіні пайдалануға тартқаны үшін - 7 жылдан 10 жылға дейін бас бостандығынан айыруға;

есірткіні пайдалануға тартып, соның негізінде адам өліміне әкеліп соққаны үшін - 15 жылдан 20 жылға дейін немесе өмір бойы бас бостандығынан айыруға;

есірткіні пайдалану үшін притондар ұйымдастырғаны үшін – 3 жылдан 7 жылға дейін, ал қызметтік жағдайын пайдаланғаны немесе ұйымдасқан топпен ұйымдастырғаны үшін 7 жылдан 12 жылға дейін.

Сонымен қатар, есірткі қылмысы тікелей заңсыз табыс табумен байланысты болғандықтан, осындай қылмыстың әрбір құрамы үшін мүліктерін міндетті түрде тәркілеу енгізілген.

Бүгінгі күні біздің елімізде осы есірткі мәселесі жайлы толғанбайтын адам қалмаған болар. Әсіресе, қазіргі кезде жастар мен жеткіншектер арасындағы есірткі мәселесі аса күрделі мәселе болып отыр, бұл нәубеттің әрбір үйге, әрбір сыныпқа, әрбір отбасына енуі мүмкін – шұғыл қимылдау қажет. Статистикалық есептерде – бұл көрсеткіштер, ал адами тұрғыда – бұл тірі жандардың өмірі. Солардың әр қайсысына барлығымыз бірлесіп, педагогтар, дәрігерлер, ата-аналар және жеткіншектердің өздері де қолғабыс беруіміз керек.

Елдегі есірткімен байланысты жағдайды жақсарту бойынша ауқымды жұмысты біз барлығымыз жұмыла атқаруымыз қажет. Сонда ғана біз оңтайлы нәтижелерге қол жеткізе аламыз. Қолдау болмаған жерде бір де бір іс табысты аяқталмайды. Күш-жігерімізді біріктіріп, елдегі қоғамдық есірткі иммунитетін құруға бағыттауымыз керек. Ең бастысы–есірткі бизнесіне және нашақорлыққа қарсы бірлесе отырып, күресуіміз қажет.

Лудомания-ойынқұмарлық деген мағына береді. Лудомания сөзбе-сөз аударғанда "ақылсыздыққа дейін ойнау" деп те аталады құмар ойынға , патологиялық тәуелділік.

Көбінесе бәрі зиянсыз басталады және ойын-сауыққа ұқсайды : ставкалар, машиналар ,карталар .Бірақ мұндай ойын-сауықтың салдары қайғылы болуы мүмкін. Адам уақытында тоқтай алмайды, сондықтан оны өз бетімен жеңу мүмкін емес.

Лудомания сөзбе-сөз аударғанда "ақылсыздыққа дейін ойнау" деп те аталады құмар ойынға , патологиялық тәуелділік. Лудоманиямен ауыратын адамдар құмар ойындарға, көбінесе ақшаға деген құштарлықты сезінеді, құмар ойындарына еліту ниетін бақылай алмайды және көбінесе құмар

ойындарға жоспарланғаннан гөрі көп уақыт пен ақша жұмсайды. Бұл әртүрлі жастағы, жыныстағы, әлеуметтік мәртебедегі және білімдегі адамдар. Лудомания психикалық бұзылыс болып саналады және адамның денсаулығы мен өмір сапасына елеулі әсер етуі мүмкін, көбінесе депрессиямен, мазасыздықпен және үмітсіздікпен бірге жүреді, әсіресе жоғалғаннан кейін. Лудоманиямен ауыратын адамдар маскүнемдік немесе есірткіні қолдану сияқты басқа тәуелділіктердің дамуына осал. Олар көбінесе құмар ойындарын жақындарынан жасырады, шығындар мен қарыздарды жасыру үшін өтірік айтуға бейім. Әлеуметтік оқшаулану және суицидке дейінгі ауыр психикалық бұзылулар одан әрі дамиды. Лудоманияны емдеу айтарлықтай күш - жігерді қажет етеді, бірінші кезеңде - өз проблемасын мойындау. Тұрғылықты жері бойынша психиатрға, психотерапевтке, психологқа жүгінеді. Сөз соңында айтарым әр адамның өмірі өз қолында. Осыны естен шығармандар.

Хатшы

А.Досайбек

Д.Н.Менделеев атындағы №15 мектеп-лицейі

Кәмелетке толмаған жасөспірімдер арасында құқықбұзушылық пен қылмыстың, әлімжеттіктің, тұрмыстық зорлық-зомбылықтың алдын-алу бойынша жоғары сынып оқушыларымен жиналыс

ХАТТАМА

Қатысқандар:

1. Психологиялық қолдау орталығының әдіскері Имашева Гульнара Тутқабаевна
2. Әл-Фараби ауданы әкімшілігінің бас маманы Карибаева Мадина
3. Директордың тәрбие жұмысы жөніндегі орынбасары Д.Асанова
4. Мектеп психологы Г.Мырзабекова
5. Мектеп инспекторы Н.Аярбекова

Күн тәртібінде:

Кәмелетке толмаған жасөспірімдер арасында құқықбұзушылық пен қылмыстың, әлімжеттіктің, тұрмыстық зорлық-зомбылықтың алдын-алу

Тыңдалды:

Мектебімізде 29.11.2024ж күні сағат 11.00-де мектептің акт залында психологиялық қолдау орталығының әдіскері Имашева Гульнара Тутқабаевна, Әл-Фараби ауданы әкімшілігінің бас маманы Карибаева Мадина, директордың тәрбие жұмысы жөніндегі орынбасары Д.Асанова, мектеп психологы Г.Мырзабекова, мектеп инспекторы Н.Аярбекова «Біртұтас тәрбие» бағдарламасы аясында өткізіліп жатқан «Зорлық-зомбылықсыз 16 күн» және Шымкент қаласы Әл-Фараби ауданы әкімінің 25.11.2024ж күнгі №981 хатының негізінде жасөспірімдер арасында қылмыс пен құқықбұзушылықтың, әлімжеттіктің, ерте жүктілік пен өз-өзіне қол жұмсаудың алдын-алу бойынша 10-күндіктің іс-шара жоспарына сәйкес жоғары сынып оқушыларымен түсіндірме жұмыстарын жүргізді. Жиналысты директордың тәрбие жұмысы жөніндегі орынбасары Д.Асанова ашып, оқушыларға келген қонақтарды таныстырып кетті.

Мектеп инспекторы Н.Аярбекова: Қазіргі таңда өмірге көз - қарастары толық қалыптаспаған жастардың арасында қылмыстың жасалуы жиі кездеседі. Қылмыстың жасалуына жастардың криминалдық ортада өмір сүруі де ықпал етеді. Жастардың арасында қылмыстың көп жасалуына ол отбасындағы берілген тәрбиеге, ата – ананың балаға көңіл болуіне де байланысты.

Қоғам кәмелеттік жасқа толмаған азаматтардың жасаған қылмыстарын ақылдарының толмағандарынан деп есептейді. Сондықтан да жасалынып жатқан қылмыстар құқық қорғау органдарына хабарланбай жататынын да кездестіріп жатамыз. Жасөспірімдермен қылмыс жасауға мына факторлар әсер етеді: отбасындағы қолайсыз жағдай, сабаққа бармау, әлеуметтік жағдай, өздерінің құқықтарын дұрыс білмеуінен т.б. Соңғы жылдары жастар арасында қылмыс жасау көбейді. Көбінесе қылмыстың мына түрлері жиі кездеседі: ұрлық, тонау, бұзақылық.

Жасөспірімдердің қылмыстары арасында қатыгездік пен зорлық – зомбылық әдетті іске айналып бара жатыр. Сонымен қатар жасөспірімдер зорлық-зомбылықты шегінен асырып жасайды. Жасөспірімдер қылмыс жасау барысында келеңсіз жағдай бола қалса қарақшылық жасауға дейін барады. Жастар арасындағы қылмыстар ер балалар мен қыз балалардың нашакорлық, таксикомания және алкагольдық әсерімен жасалады. Әрбір бесінші қылмыс жасөспірімдердің алкагольдың немесе нашаның әсерімен жасалады. Қазіргі таңда қыз балалардың қылмыс жасауы жиі кездесіп жатады.

Алдын ала жоспарланып, дайындалып, техникамен жабдықталған қылмыстар көбейіп бара жатыр. Бұл қылмыстарды көп немесе топтасып жасайды. Жастардың тең жартысы топ ішінде қылмыс жасайды. Кәмелетке толмағандардың жасайтын қылмыстардың арасында ерекше орын алатыны бұзақылық болып табылады. Әр жасалған қылмыс пен майда бұзақылық жасайтын жасөспірімдерге де өзіндік заңдар қарастырылған. Заң аясында жауапкершілікке тартылады. 14 жастан бастап жасөспірімдер өздерінің жасаған бұзықтығы үшін жауап береді.

Психологиялық қолдау орталығының әдіскері Имашева Гульнара Тутқабаевна:

Құрметті оқушылар қыздар, ұлдар болсын ешқашан бұзақылық жасауға асықпаңыздар. Себебі, әр жасалған бұзақылық үшін жауап беретін уақыт келеді. Сол кезде жандарыңыз қиналатыны сөзсіз. Егер көшеде немесе басқа да жерлерде жайсыз жайттардың куәсі болсаңыздар 111-номіріне хабарласа аласыздар. Сол хабар көптеген балалардың өміріне араша болатынын сіздер білу керексіздер. Ол номер болмаса сенім телефонына немесе мектеп әкімшілігі мен сынып жетекшілерге де хабарласуыңызға болады.

Қазақ ғылым академиясының академигі Қаныш Сатбаевтың мына сөздерін талқыласақ:

«Ісіңізге, еңбегіңізге, оқуыңызға нағыз адамгершілікпен қарасаңыз сөз жоқ жеңіске жетесіз» осы нақыл сөзге үңілетін болсақ адамгершілік деген сөздің астарында қаншама түйін жатқанын білесіздерме? Мінезіміздегі көптеген олқылықтарды Адамгершілікке жеңдірсек көптеген келеңсіз оқиғалардың алдын алатынымызды білесіз я.

- Сіздердің ойларыңыз бойынша адамгершілік деген не?

Оқушы жауабы:

- Адамгершілік-адам бойындағы адамшылық, қаталдықпен салыстырғанда жақсылық тілеу қарым-қатынастары. Адам бойындағы асыл қасиет болып табылады.

«Тәрбиесіз берілген білім-адамзаттың қас жауы» -деген Әл-Фараби. Яғни канша білімді болсаңда тәрбиең болмаса алған біліміңді өмірінде пайдалана алу мүмкіндігі төмен болатынын тағы да ескертемін.

Бүгінгі тақырыпқа байланысты оқушылар арасында кері байланыс орнату:

-қазіргі қоғамда әлімжеттіктің алдын алу мүмкін бе?

-сыныптың ынтымағы: тәртібі қиын оқушыны сынып болып игнор жасау арқылы сыныптағы бір оқушыны қатарға қосуға болады және сол арқылы әлімжеттіктің алдын алуға болады.

-қылмыс не үшін орын алады?

-қылмыс екі немесе одан да көп адамдардың арасында болатын және орын алатын оқыс оқиғалар. Екі тараптың өзара келіспушілігінен адамдар арасындағы түсіністіктің болмауынан орын алады. Ал жасөспірімдер арасында майда келіспушілік пен саяз ойлардың туындауынан орын алатын бұзақылық.

-Зорлық-зомбылықтың қандай түрлері бар?

-Зорлық-зомбылықтың бірнеше түрін атап өтейін, бірінші тұрмыстық зорлық – зомбылық, ол отбасы жағдайында орын алатын зорлық, одан басқа физикалы, психологиялық және әлеуметтік зорлық-зомбылық болады. Олар атауына байланысты орын алатыны көрініп тұр

-буллингті сын айтумен алмастыруға болама?

-буллинг-ол жүйелі түрде жүретін зорлық, оны сын айтумен алмастыруға болмайды және буллинг жасалған адамның тарапынан да қабылдауына байланысты қарастыруға болады.

Қорытындылай келе кәмелетке толмағандар арасындағы қылмыстар белең алып келеді, онымен күресу үшін мемлекеттік органдармен байланыс орнату керек. Жастар арасында патриоттық сезімін, мәдени құндылықтарды дамытып, тәрбиелеу керек. Сонымен қатар жастардың құқықтық сауаттылығын ашу керек. Жастар арасындағы қылмыс – қоғам ауруы, оны емдеу қажет және алдын алу шараларын қолдану керек. Әрбір отбасында ата – ана өсіп келе жатқан жасөспіріммен жақын сөйлесіп, оны мазалаған ойларын біліп, оның айналасындағы достары туралы хабардар болып, оның проблемаларын шешуге көмектесуі керек. Осы жағдайларда жасөспірімдермен жасалатын қылмыстардың алдын – алуға болады деген сенімдемін.

Шешім:

Кәмелетке толмаған жасөспірімдер арасында құқықбұзушылық пен қылмыстың, әлімжеттіктің, тұрмыстық зорлық-зомбылықтың алдын-алу жұмыстары жандандырылсын.

Хатшы

Ә.Досайбек

**№15 Д.Н.Менделеев атындағы мектеп-лицейінің құқықбұзушылықтың
алдын-алу мақсатында өткізілген жиналыс**

ХАТТАМАСЫ

Шымкент қаласы

13 желтоқсан 2024 жыл

Төрағалық етуші:

Мектеп директоры у.м.а Я.Муратов

Қатысқандар:

Лудан прокуратурасының аға прокуроры:
Н.Балгабаев
Мектеп әкімшілігі
Оқушылар - 251

КҮН ТӘРТІБІ:

**Құқық бұзушылықтың алдын алдын алу, болдырмау және жолын кесу, оның
ішінде жасоспірімдердің мінез-құлқысының өзгеруінің алдын алу туралы**

Жиналыста қаралған мәселелерді талқылап,

ШЕШІМ ЕТТІ:

1. Мектеп қызметкерлеріне:

- «Кәмелетке толмағандар арасындағы құқық бұзушылықтардың профилактикасы мен балалардың қадағалаусыз және панасыз қалуының алдын алу туралы» Қазақстан Республикасы Заңының 12-бабына сәйкес дәлелсіз себептермен жалпы білім беретін оқу орындарына бармайтын кәмелетке толмағандарды анықтауды және есепке алуды, олармен және олардың ата-аналарымен немесе заңды өкілдерімен жеке профилактика шараларын жүргізуді;

- «Педагог мәртебесі туралы» Қазақстан Республикасының Заңының 15-бабы 1-тармағына сәйкес балаларды заңға, адамның және азаматтың құқықтарына, бостандықтарына, ата-анасына, үлкендерге, отбасылық, тарихи және мәдени құндылықтарға, мемлекеттік рәміздерге құрмет көрсету, жоғары имандылық, патриоттық, қоршаған ортаға ұқыпты қарау рухында тәрбиелеуге және құқық қорғау органдарына және білім беру ұйымының басшылығына қылмыстық не әкімшілік құқық бұзушылық белгілері бар әрекеттерді (әрекетсіздікті) кәмелетке толмағандардың жасау немесе оларға қатысты жасалу, оның ішінде білім беру ұйымынан тыс жерде кәсіптік қызметіне байланысты өзіне белгілі болған фактілер туралы дереу хабарлауды;

- Ата-аналардың қатысуымен кездесулер өткізіп, девиантты мінез-құлыққа бейімі бар балаларды анықтап, олармен сұхбат жүргізуді;
- мобильді құрылғылар арқылы пайдаланушы жасөспірімдерді, ойын қатысушыларын және осы мазмұнды көруге бейім жасөспірімдерді анықтауды;
- суицидтік тенденциялардың алдын алуға кешенді профилактикалық шараларының жиынтығын жүзеге асыруды;
- суицидке бейім жасөспірімдер анықталған жағдайда, тізімін жасап Прокуратураға жолдауды.

2. Жоғарыда көрсетілген талаптардың орындалуын бақылау мектеп директоры міндетін уақытша атқарушыға жүзеді.

Мектеп директоры у.м.а. Я.Муратов

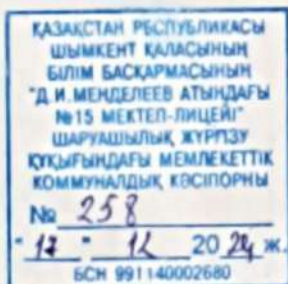
ШЫМКЕНТ ҚАЛАСЫНЫҢ БІЛІМ
БАСҚАРМАСЫНЫҢ
« Д.И.МЕНДЕЛЕЕВ АТЫНДАҒЫ №15 МЕКТЕП-
ЛИЦЕЙІ»
ШАРУАШЫЛЫҚ ЖҮРГІЗУ
ҚҰҚЫҒЫНДАҒЫ МЕМЛЕКЕТТІК КОММУНАЛДЫҚ
КӨСІПОРНЫНЫҢ

ГОСУДАРСТВЕННОЕ КОММУНАЛЬНОЕ
ПРЕДПРИЯТИЕ
НА ПРАВЕ ХОЗЯЙСТВЕННОГО ВЕДЕНИЯ
«ШКОЛА-ЛИЦЕЙ №15 ИМЕНИ
Д.И.МЕНДЕЛЕЕВА»
УПРАВЛЕНИЯ ОБРАЗОВАНИЯ ГОРОДА
ШЫМКЕНТ

160019 Шымкент қ. Республика даңғылы 19Г
Тел./факс 8 (7252) 56-32-13 ИИК KZ58070102KSN5901010
РГУ «Департамент казначейства по г.Шымкент КК МФ РК»
E-mail: 15mektap.litsey@mail.ru
mendeleyev15@mail.ru
БИН 991140002680

160019 г. Шымкент, проспект Республики 19Г
Тел./факс 8 (7252) 56-32-13 ИИК KZ58070102KSN5901010
РГУ «Департамент казначейства по г.Шымкент КК МФ РК»
E-mail: 15mektap.litsey@mail.ru
mendeleyev15@mail.ru
БИН 991140002680

Д.И.Менделеев атындағы №15 мектеп-лицейінің әкімшілігінен

Мәлімет

Мектебімізде "Бала құқығы-басты құндылық" айлық іс-шара жоспары аясында Әл-Фараби аудандық прокуратурасының аға прокуроры Балғабаев Нұрым Әбдіғалиұлымен "Прокурор сағаты" тақырыбында жоғары сынып оқушыларымен кездесу өткізілді. Кездесуде жасөспірімдер арасындағы құқық бұзушылықтың алдын-алу бойынша түсіндірме жұмыстары жүргізілді. Есірткі қылмысына қарсы іс-қимыл шараларын жүзеге асыру аясында Бас прокуратура жастардың арасында синтетикалық есірткінің зияны мен нашакорлықтың зардаптары туралы түсіндіру бойынша кең ауқымды акция өткізуді жоспарлап отыр. Осы мақсатта аддиктологпен мақұлданған баяндама тезистері, сондай-ақ бейнеролик әзірленді (тіркелген).

Осыған байланысты аталған материалдарды қолдана отырып, мектеп оқушыларын зиянды заттардан аулақ болуға тәрбиелеу мақсатында "Зиянды зат- есірткі" тақырыбында дәріс сабақ өткізілді. Дәріс барысында синтетикалық есірткінің, есірткі сатумен айналысатын адамдардың арбауына түспеу жолдары қарастырылды. Есірткі қабылдаған 10 адамның тек біреуі, өте

ұзақ емделу арқылы ғана сауығатыны айтылды, оңай ақша табамын деп есірткі сатушылардың жалған уәдесіне сенудің қажеті жоқ екені ескертілді. Кері байланыс жасалып, оқушылар сұрақтарына жауап алды.

№ 15 мектеп-лицей директоры Ж.Саржанова

Орындаған: Д. Асанова
Тел.: 8 702 341 31 40

№15 Д.Н.Менделеев атындағы мектеп-лицейінің жаңа жылға арналған «Қош келдің, Жаңа жыл!» атты мерекелік іс-шарасын өткізу туралы І ауысымның сынып жетекшілерімен өткізілген жиналыстың ХАТТАМАСЫ

Шымкент қаласы

24.12.2024ж

Төрағалық етуші:

Я.Муратов

Қатысқандар:

ДТЖЖО Д.Асанова
Сынып жетекшілер

Күн тәртібінде:

Жаңа жылға арналған «Қош келдің, Жаңа жыл!» атты мерекелік іс-шарасын өткізу барысында оқушылардың қауіпсіздігі мен құқықбұзушылықтың алдын алу туралы

Жиналыста күн тәртібіндегі мәселелер қаралып,

Шешім етілді:

1.Сынып жетекшілерге:

- 8-11 сыныптардың жаңа жылдық іс-шара 26.12.2024ж күні өткізіледі.
- Іс-шара кезіндегі барлық қауіпсіздіктер туралы сынып жетекшілердің оқушыларға ескертуі;
- Іс-шара кезінде адам өміріне қауіп төндіретін заттарды қолданбауды;
- Іс-шара кезінде оқушылардың өмірі мен қауіпсіздігіне сынып жетекші жауапты екені;
- Іс-шараға, безендіру жұмыстары мен түрлі мақсатта ешқандай ақша жинамау туралы ата-аналарға түсіндірме жұмыстарын жүргізуді;
- Қысқы демалыс кезіндегі оқушылардың өмірі мен қауіпсіздігіне ата-ана жауапты екенін ата-аналар назарына жеткізу;

2. Жоғарыда көрсетілген талаптардың орындалуын қадағалау директордың тәрбие жұмысы жөніндегі орынбасарына жүктелсін.

ДТЖЖО Д.Асанова
Самғалбаева Т. Асанова
Туркучева З. Асанова

Гинюнова Л.Е.	Ср.
Гришова-Зинкина О.В.	Ср.
Алиев Ж. Ж.	Ср.
Гришова Н.У.	Ср.
Гарабова И.С.	Ср.
Гурманова Л.О.	Ср.
Сермурзаева З.С.	Ср.
Торманов Д.Д.	Ср.
Тони Л.	Ср.
Курбанов Д.Д.	Ср.
Абрамьев Р.	Ср.
Исабаева Т.	Ср.
Иванов Д.Д.	Ср.
Мензерева С.А.	Ср.
Кутупов З.З.	Ср.
Дусобаев Р.А.	Ср.
Тамбиева Д.Д.	Ср.
Ишанова М.М.	Ср.
Орынбасарова Т.Е.	Ср.

ХАТТАМА

ЖАСӨСПІРІМДЕРДІ ӘЛЕУМЕТТІК- МЕДИЦИНАЛЫҚ ЖӘНЕ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ҚОЛДАУ СЕМИНАР-САБАҚ

Д.Менделеев атындағы №15 мектеп-лицейі

Шымкент қаласы, 02.12.2024 ж.

«ЖАСӨСПІРІМДЕРГЕ ӘЛЕУМЕТТІК-МЕДИЦИНАЛЫҚ ЖӘНЕ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ СҮЙЕМЕЛДЕУ» тақырыбы бойынша семинар-сабақ

Жоспары:

1. Сәлемдесу.
2. Танысу.
3. Ақпараттық бөлім, тақырыппен таныстыру.
4. Сергіту сәті "Су, ауа, от" жылдамдық пен зеректікті арттыру жаттығуы.
5. «Жасөспірімдер арасында аутоагрессия, гетероагрессия, буллинг, зорлық-зомбылық әрекеттерінің алдын-алу», «Жасөспірімдерге әлеуметтік-психологиялық кеңес» және «Жасөспірім шақтағы денсаулықты күту, жеке бастың гигиенасы ережелері», «Қолды дұрыс жуу техникасы» лекциялары.
6. Тақырыпты талқылау (пікірталас).
7. «Сені бәріміз жақсы көреміз» ойыны.
8. Балалардың сұрақтарына жауап беру.
9. Қорытынды жасау

Мақсаты:

Оқушылардың жеке өміріндегі көңіл-күйін, сана-сезімін, ой-өрісін жалпы физикалық, психикалық денсаулықтарын дұрыс қалыптастыру. Оқушыларға сыртқы кері әсерлі факторлардан зардап шеккен жағдайда психологиялық тұрғыдан күресе білуге тәрбиелеу. Жасөспірімдермен шектеуі бар ортақ еркін тақырыпта сұхбат құру. Аутоагрессия, гетероагрессия, буллинг, зорлық-зомбылық әрекеттерінің алдын-алу.

Міндеттері:

1. Жасөспірімдерге психологиялық қолдау көрсету
2. Шығармашылыққа бағыт беру
3. Жасөспірімнің өзін-өзі бағалау деңгейінің жоғарылауына ықпал ету
4. Жасөспірімдер мен ересектер арасында сенімді байланыс орнатуды қалыптастыру
5. Өмірді бағалап, сүйуге талпындыру
6. Жасөспірім шақта тән мен ағзадағы өзгерістерге байланысты денсаулықты және жеке бастың гигиенасын күту жолдарын түсіндіру

Ресурстар:

Мектеп-лицейінің акт залы, оқушылар, ұстаздар мен терапевт дәрігер, психолог және әлеуметтік қызметкер мамандары құрамы, әдістемелік құралдар;

Ақпарат көздері:

Жасөспірімдердің психикалық саулығы мен өмірлік дағдыларын дамытуға арналған әдістеме - BF Books Bilim Foundation

Жасөспірім және оның проблемалары (Тереза Переда).

Жасөспірімдердің басынан өткізетін мәселелері. (Эдит Беатрис Бургос).

Жасөспірім кезіндегі даму. Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымы (ДДҰ).

СЕМИНАР-САБАҚ ҚАТЫСУШЫЛАРЫ:

«Mediker 4K» емханасының сарапшы-дәрігер:

«Mediker 4K» емханасының психологы:

«Mediker 4K» емханасының әлеуметтік қызметкері:

Мектеп директорының тәрбие ісі

жөніндегі орынбасары:

Мектеп психологтары:

Мектеп мейірбикесі:

Мектептің 8,9,10,11 сынып оқушылары 150 бала.

 М.Ә.Тойшыбай
 А.Т.Усипова
 Б.Н.Бердиева

 Д.Е.Асанова
 Г.Р.Мырзабекова
 Н.Н.Ескараева
 Ж.Ө.Төлепберген

**Д.И.Менделеев атындағы №15 мектеп-лицейінде кәмелетке толмаған
жасөспірімдер арасында қылмыс пен құқықбұзушылықтың алдын алу
бойынша өткізілген жиналыс
ХАТТАМАсы**

Күні: 22.01.2025ж

Өткізілген орны: Акт залы

Қатысқандар: ДТЖЖО Д.Е.Асанова

Әл-Фараби АПБ КПБ жедел уәкілі полиция аға
лейтенанты Лесбек Нұрдаулет Әмірбекұлы
9-11 сынып оқушылары, сынып жетекшілер

Күн тәртібінде:

1. Кәмелетке толмаған жасөспірімдер арасындағы құқықбұзушылық пен қылмыстың алдын алу
2. Нашақорлықтың алдын алу және зардаптары мен алдын алу.
Бейнероликті талдау

Мектебімізде ағымдағы жылдың 22-ші қаңтар күні кәмелетке толмаған жасөспірімдер арасында қылмыс пен құқықбұзушылықтың алдын алу жұмыстары бойынша ішкі істер басқармасының қызметкерлерін қатыстыра отырып, іс-шара өткізілді. Директордың тәрбие жұмысы жөніндегі орынбасары Д.Асанова оқушыларды іс-шара қонағымен таныстырып, жиналыстың мақсатымен таныстырып, күн тәртібіндегі мәселелерге тоқталды.

Бірінші мәселе бойынша Әл-Фараби АПБ КПБ жедел уәкілі полиция аға лейтенанты Лесбек Нұрдаулет Әмірбекұлы бүгінгі күні қоғамың алдында тұрған басты міндеттердің бірі кәмелетке толмаған жасөспірімдер арасындағы құқықбұзушылық пен қылмыстың алдын алу және жасөспірімдер арасындағы қылмыстың өсуіне жол бермеу.

Қазіргі қоғамда кәмелетке толмаған жасөспірімдердің арасындағы қылмыс пен құқықбұзушылық өзекті мәселеге айналып отырған бәріңізге белгілі. Себебі, өмілік қиын жағдайға душар болған жасөспірімдердің саны күн санап өсіп келеді. Бұл санатқа көбінесе отбасылық жағдайы төмен, демалыс уақыты дұрыс ұйымдастырылмаған, бос уақытында немен айналысатынын білмейтін жасөспірімдер мен өз-өздеріне бас болып жүрген балалар жатады.

Түнгі уақытта ойын сауық орындарына баруына шектеу енгізу, ойын-сауық орындарына түнгі 22.00-ден кейін заңды өкілі қасында болмаса жасөспірімдердің жүруіне тиым салу ата-аналардың міндетіне жататынын атап өтті.

Екінші мәселе бойынша Әл-Фараби АПБ КПБ жедел уәкілі полиция аға лейтенанты Лесбек Нұрдаулет Әмірбекұлы қылмыстық іс-әрекетердің алдын алудың бірден-бір жолы оқушылардың мектептен тыс уақытта қосымша біліммен қамтылуын дұрыс ұйымдастыру болып табылады. Өкінішке орай кейбір жасөспірімдер қылмыс пен құқықбұзушылықтың арты неге әкеліп соғатынына аса мән бере қоймайды. Құқықтық мемлекетке қадам басқан шақта қоғамға саналы адам қалыптастыру – мемлекетіміздің басты міндеттерінің бірі болса, ол міндетті іске асыруда басты мақсат өскелең ұрпақты жаңа рухта, жаңа көзқараста тәрбиелеуден көрініс табатынын өздеріңде білесіңдер.

Жасөспірімдер арасыда құқықбұзушылықтың алдын алу маскатында құқықтық сауаттылық пен құқықтық мәдениетті арттыру өте маңызды. Заңды білмей жасалған қылмыс ешбір ешқандай жазадан құтқарып қала алмайды. Осыны естеріңізде сақтаңыздар. Құқықтық сауаттылықты арттыру құқықтық тәрбиемен келеді. Кәмелетке толмаған жас арасындағы құқық бұзушылықтың алдын алу – қоғамдағы қылмыстың алдын алудың аса маңызды бірі деп сөзін қорытындылады.

Келесі кезекте жасөспірімдердің арасындағы есірткі тасымалы туралы бейне баян көрсетіліп, бейнероликтің мақсаты туралы оқушылар өз ойларын ортаға салып, талқыланды.

Шешім:

Жоғары сынып оқушыларына жүргізілген профилактикалық жұмыс қанағаттанарлық деп танылсын.

Кәмелетке толмаған жасөспірімдер арасындағы қылмыс пен құқықбұзушылықтың алдын алу бойынша жұмыстар жандандырылсын.

№15 мектеп-лицей директоры

Ж.Саржанова

Хатшы

Ә.Досайбек

Хаттама

Күні : 28.11.2024ж.

Откізілген орны: Акт зал

Қатысқандар:

ДТЖЖО Д.Асанова

Педагог-психологтар Г.Мырзабекова

Мектеп инспекторы Н.Аярбекова

8-11 сынып оқушы қыздар

Күн тәртібінде:

1. « Әдеппен ар ұят қыздың көркі » баяндама

2. Қыздарға арналған кеңес

Ағымдағы жұмыстар:

1. Мектептегі тәртіп ережесін сақтау

Тыңдалды:

1-мәселе бойынша директордың тәрбие ісі жөніндегі орынбасар Д.Асанова «Әдеппен ар ұят қыздың көркі» тақырыбында баяндамамен таныстырды. Қыздардар арасындағы әдептілік,сыпайылық ережелері мен таныстырып өтіп, қыздарға тиім салынатын әдеп ғұрыптар туралы түсінік беріп өтті. Қыз баланың ар ұяты әр кезде оның өмірінде шалыс басқан жерлері болса, өмірінде қайта оралып, бақытты өмір сүруіне кедергі болатыны туралы мысалдар арқылы түсіндіріп өтті.Директордың тәрбие ісі жөніндегі орынбасар Д.Асанованың сөзіне қосымша қыздар комитетінің төрайымы Д.Турекулова қыз тәрбиесі отбасында және барлық ортада бірінші орында тұрғанын,қай жер болмасын әдеп ережелерін сақтау керектігі туралы өз ой пікірімен бөлісті.

2 мәселе бойынша психолог Г.Мырзабекова қыз тәрбиесіне байланысты психологиялық кеңестерді берді. Қыздарға қыз тәрбиесі тақырыбында оқушы қыздарға түсіндірме жұмыстарын жүргізді. Қазіргі қоғамда орын алып жатқан тұрмыстық зорлық-зомбылық қазіргі күннің ең өзекті мәселесіне айналған. Кімде кім үйінде ата-анасынан немесе жақын адамдарынан зорлық көрсендер де ең жақын адамдарыңа айтыңдар немесе құзырлы орындарға хабарлаңдар.Ешкімге айта алмайтын болсаңдар маған келіп айтыңдар.Мен сендерді әрдайым қорғаймын.

Ағымдағы жұмыстар бойынша

ДТЖЖО Д.Асанова оқушылардың формасы туралы 8-11-сынып оқушы қыздарының формалары,шаштары мектепке сай емес болып жатқандығы туралы түсіндіріп ескерту берді.

Шешім:

Оқушы қыздардың формасын,шаштарын әр кезде бақылау,ата аналарымен сұхбаттасу сынып жетекшілеріне жүктелсін.

Хатшы

А.Досайбек

Д.И.Менделеев атындағы №15 мектеп-лицейі

Кәмелетке толмаған жасөспірімдер арасында құқықбұзушылық пен қылмыстың, әлімжеттіктің, тұрмыстық зорлық-зомбылықтың алдын-алу бойынша жоғары сынып оқушыларымен жиналыс

ХАТТАМА

Қатысқандар:

1. Психологиялық қолдау орталығының әдіскері Имашева Гульнара Тутқабаевна
2. Әл-Фараби ауданы әкімшілігінің бас маманы Карибаева Мадина
3. Директордың тәрбие жұмысы жөніндегі орынбасары Д.Асанова
4. Мектеп психологы Г.Мырзабекова
5. Мектеп инспекторы Н.Аярбекова

Күн тәртібінде:

Кәмелетке толмаған жасөспірімдер арасында құқықбұзушылық пен қылмыстың, әлімжеттіктің, тұрмыстық зорлық-зомбылықтың алдын-алу

Тыңдалды:

Мектебімізде 29.11.2024ж күні сағат 11.00-де мектептің акт залында психологиялық қолдау орталығының әдіскері Имашева Гульнара Тутқабаевна, Әл-Фараби ауданы әкімшілігінің бас маманы Карибаева Мадина, директордың тәрбие жұмысы жөніндегі орынбасары Д.Асанова, мектеп психологы Г.Мырзабекова, мектеп инспекторы Н.Аярбекова «Біртұтас тәрбие» бағдарламасы аясында өткізіліп жатқан «Зорлық-зомбылықсыз 16 күн» және Шымкент қаласы Әл-Фараби ауданы әкімінің 25.11.2024ж күнгі №981 хатының негізінде жасөспірімдер арасында қылмыс пен құқықбұзушылықтың, әлімжеттіктің, ерте жүктілік пен өз-өзіне қол жұмсаудың алдын-алу бойынша 10-күндіктің іс-шара жоспарына сәйкес жоғары сынып оқушыларымен түсіндірме жұмыстарын жүргізді. Жиналысты директордың тәрбие жұмысы жөніндегі орынбасары Д.Асанова ашып, оқушыларға келген қонақтарды таныстырып кетті.

Мектеп инспекторы Н.Аярбекова: Қазіргі таңда өмірге көз - қарастары толық қалыптаспаған жастардың арасында қылмыстың жасалуы жиі кездеседі. Қылмыстың жасалуына жастардың криминалдық ортада өмір сүруі де ықпал етеді. Жастардың арасында қылмыстың көп жасалуына ол отбасындағы берілген тәрбиеге, ата – ананың балаға көңіл бөлуіне де байланысты.

Қоғам кәмелеттік жасқа толмаған азаматтардың жасаған қылмыстарын ақылдарының толмағандарынан деп есептейді. Сондықтан да жасалынып жатқан қылмыстар құқық қорғау органдарына хабарланбай жататынын да кездестіріп жатамыз. Жасөспірімдермен қылмыс жасауға мына факторлар әсер етеді: отбасындағы қолайсыз жағдай, сабаққа бармау, әлеуметтік жағдай, өздерінің құқықтарын дұрыс білмеуінен т.б. Соңғы жылдары жастар арасында қылмыс жасау көбейді. Көбінесе қылмыстың мына түрлері жиі кездеседі: ұрлық, тонау, бұзақылық.

Жасөспірімдердің қылмыстары арасында қатыгездік пен зорлық – зомбылық әдетті іске айналып бара жатыр. Сонымен қатар жасөспірімдер зорлық-зомбылықты шегінен асырып жасайды. Жасөспірімдер қылмыс жасау барысында келеңсіз жағдай бола қалса қарақшылық жасауға дейін барады. Жастар арасындағы қылмыстар ер балалар мен қыз балалардың нашакорлық, таксикомания және алкагольдық әсерімен жасалады. Әрбір бесінші қылмыс жасөспірімдердің алкагольдың немесе нашаның әсерімен жасалады. Қазіргі таңда қыз балалардың қылмыс жасауы жиі кездесіп жатады.

Алдын ала жоспарланып, дайындалып, техникамен жабдықталған қылмыстар көбейіп бара жатыр. Бұл қылмыстарды көп немесе топтасып жасайды. Жастардың тең жартысы топ ішінде қылмыс жасайды. Кәмелетке толмағандардың жасайтын қылмыстардың арасында ерекше орын алатыны бұзақылық болып табылады. Әр жасалған қылмыс пен майда бұзақылық жасайтын жасөспірімдерге де өзіндік заңдар қарастырылған. Заң аясында жауапкершілікке тартылады. 14 жастан бастап жасөспірімдер өздерінің жасаған бұзықтығы үшін жауап береді.

Психологиялық колдау орталығының әдіскері Имашева Гульнара Тутқабаевна:

Құрметті оқушылар қыздар, ұлдар болсын ешқашан бұзақылық жасауға асықпаңыздар. Себебі, әр жасалған бұзақылық үшін жауап беретін уақыт келеді. Сол кезде жандарыңыз қиналатыны сөзсіз. Егер көшеде немесе басқа да жерлерде жайсыз жайттардың куәсі болсаңыздар 111-нөміріне хабарласа аласыздар. Сол хабар көптеген балалардың өміріне араша болатынын сіздер білу керексіздер. Ол номер болмаса сенім телефонына немесе мектеп әкімшілігі мен сынып жетекшілерге де хабарласуыңызға болады.

Қазақ ғылым академиясының академигі Қаныш Сатбаевтың мына сөздерін талқыласақ:

«Ісіңізге, еңбегіңізге, оқуыңызға нағыз адамгершілікпен қарасаңыз сөз жоқ жеңіске жетесіз» осы нақыл сөзге үңілетін болсақ адамгершілік деген сөздің астарында қаншама түйін жатқанын білесіздерме? Мінезіміздегі көптеген олқылықтарды Адамгершілікке жеңдірсек көптеген келеңсіз оқиғалардың алдын алатынымызды білесіз я.

- Сіздердің ойларыңыз бойынша адамгершілік деген не?

Оқушы жауабы:

- Адамгершілік-адам бойындағы адамшылық, қаталдықпен салыстырғанда жақсылық тілеу қарым-қатынастары. Адам бойындағы асыл қасиет болып табылады.

«Тәрбиесіз берілген білім-адамзаттың қас жауы» -деген Әл-Фараби. Яғни қанша білімді болсаңда тәрбиең болмаса алған біліміңді өміріңде пайдалана алу мүмкіндігі төмен болатынын тағы да ескертемін.

Бүгінгі тақырыпқа байланысты оқушылар арасында кері байланыс орнату:

-қазіргі қоғамда әлімжеттіктің алдын алу мүмкін бе?

-сыныптың ынтымағы: тәртібі қиын оқушыны сынып болып игнор жасау арқылы сыныптағы бір оқушыны қатарға қосуға болады және сол арқылы әлімжеттіктің алдын алуға болады.

-қылмыс не үшін орын алады?

-қылмыс екі немесе одан да көп адамдардың арасында болатын және орын алатын оқыс оқиғалар. Екі тараптың өзара келіспушілігінен адамдар арасындағы түсіністіктің болмауынан орын алады. Ал жасөспірімдер арасында майда келіспушілік пен саяз ойлардың туындауынан орын алатын бұзақылық.

-Зорлық-зомбылықтың қандай түрлері бар?

-Зорлық-зомбылықтың бірнеше түрін атап өтейін, бірінші тұрмыстық зорлық – зомбылық, ол отбасы жағдайында орын алатын зорлық, одан басқа физикалық, психологиялық және әлеуметтік зорлық-зомбылық болады. Олар атауына байланысты орын алатыны көрініп тұр

-буллингті сын айтумен алмастыруға бола ма?

-буллинг-ол жүйелі түрде жүретін зорлық, оны сын айтумен алмастыруға болмайды және буллинг жасалған адамның тарапынан да қабылдауына байланысты қарастыруға болады.

Қорытындылай келе кәмелетке толмағандар арасындағы қылмыстар белең алып келеді, онымен күресу үшін мемлекеттік органдармен байланыс орнату керек. Жастар арасында патриоттық сезімін, мәдени құндылықтарды дамытып, тәрбиелеу керек. Сонымен қатар жастардың құқықтық сауаттылығын ашу керек. Жастар арасындағы қылмыс – қоғам ауруы, оны емдеу қажет және алдын алу шараларын қолдану керек. Әрбір отбасында ата – ана өсіп келе жатқан жасөспіріммен жақын сөйлесіп, оны мазалаған ойларын біліп, оның айналасындағы достары туралы хабардар болып, оның проблемаларын шешуге көмектесуі керек. Осы жағдайларда жасөспірімдермен жасалатын қылмыстардың алдын – алуға болады деген сенімдемін.

Шешім:

Кәмелетке толмаған жасөспірімдер арасында құқықбұзушылық пен қылмыстың, әлімжеттіктің, тұрмыстық зорлық-зомбылықтың алдын-алу жұмыстары жандандырылсын.

Хатшы

Ә.Досайбек

**Д.Н.Менделеев атындағы №15 мектеп-лицейінде өткен жоғары сынып
қыздарының гинеколог маманмен өткен жиналысы**

Хаттама

Күні : 04.12.2024ж.

Өткізілген орны: Акт зал

Қатысқандар:

ДТЖЖО Д.Асанова

Мектеп медбикесі: Ж.Төлепберген

«Медикер 4К» ЖШС-нің гинеколог маманы: Б.Тайманова

8-11 сыныптың оқушы қыздары

Күн тәртібінде:

1.«Ерте жүктіліктің алдын алу», «Түсік жасатудың зардабы», «Отбасын жоспарлау» тақырыптарында дәріс оқу,сұхбат жүргізу.

Тыңдалды:

Ағымдағы жылдың төртінші желтоқсан күні мектебіміздің акт залында жоғары сынып қыздарымен аймақтық «Медикер 4К» ЖШС-нің гинеколог маманы Б.Тайманова Ерте жүктіліктің алдын алу», «Түсік жасатудың зардабы», «Отбасын жоспарлау» тақырыптарында дәріс оқыды. Қыздар жиналысын директордың тәрбие жұмысы жөніндегі Д.Асанова ашып, оқушыларды жиналыстың мақсатымен және гинеколог маманмен таныстырып өтті.

«Медикер 4К» ЖШС-нің гинеколог маманы Б.Тайманова: Қазіргі қоғамда тастанды нәрестелер мен кәмелетке толмаған жасөспірімдер арасында жасанды түсік жасату фактілері көптеп орын алуда.

Жасөспірімдік шақ – бұл бала өміріндегі физиологиялық және психологиялық өзгерістердің өте жылдам өтетін, әрі оның өмірдегі өз орнын анықтайтын, бағыт-бағдар алатын ең күрделі кезең екені анық. Демек, осы кезде бала дамудың бірнеше жолдарының біріне аяқ басады. Бұл кезде өмір көз алдында өзгеріп салады. Алғашқы махаббат, бірінші кездесу, алғашқы сүйіспеншілік – мұның барлығы жасөспірімдердің аңдамай аяқ басуына, күрделі қиындықтарға әкеп соғуы мүмкін. Солардың бірі – ерте жүктілік. Бүгін де осы тақырып аясында әңгіме өрбітетін боламыз.

Ерте жүктілік деп 13-19 жаста болатын жүктілікті айтады. Осы уақытта қыз балаларда өтпелі жас кезеңі басталып, гормондық қайта құрылу жүреді. Медицинада 18 жасқа дейін болған жүктілік ерте жүктілік деп саналады.

Жас қыздардың ішінде ненің халал,ненің харам екенін,оның зардап,зиянын түсінбей жақсы көрген жігітімен жыныстық қатынасқа түсіп,кәмелеттік жасқа толмай екіқабат болып қалатындар да көп. Ерте жүктілік деп 13-19 жаста болатын жүктілікті айтады. Осы уақытта қыз балаларда өтпелі жас кезеңі басталып, гормондық қайта құрылу жүреді. Медицинада 18 жасқа дейін болған жүктілік ертежүктілік деп саналады.

Ерте жүкті болудың зияны? Қыз балалардың дене мүшелері 18жасқа дейін қалыптасып өседі. Ағза толық жетілмеген кезде жыныстық қатынасқа түсу де, жүкті болып қалып, босануы да өте ауыр болады, денсаулығына зиян келтіреді. Ерте жүкті болып қалған қыздарда жиі кездесетін аурулар: аяқтың күп болып ісуі, қан қысымының көтерілуі, ашуланғыштық, жүйке күйзелісі, ұйқысыздық. Осындай жағдайда операция (ота) жасатып, баласын алдырып тастайтын болса, денсаулығы күрт нашарлайды, енді қайтып бала көтере алмай, бедеу болып қалуы әбден мүмкін. Кез-келген қыз бала ерте жүкті болып қалғанында әлі әйел болып қалыптасып

үлгермегендіктен, психологиялық дағдарысқа ұшырайды. Жасөспірім қыз күнәсіне қысылып, әке-шешесінің, туған-туыстарының қас-қабағына карап, жабырқап жасиды, қайғыға батады, қорланып қысылады. Елдің көзіне түсуден қашады, тасада тығылып өмір сүреді. Жүктілігі енді біліне бастағанда оны жасыру үшін белдік, орамал, белбеумен қатты тартып тастайды да, іштегі баланың толық жетіліп, дамуына зиян тигізеді. Оған қоса қоршаған орта, телефон, компьютер, тамақтануымыз, қозғалысымыз т.б әсері. Содан туған бала әлжуас, қан аз, түрлі кемістіктермен туылуы болуы мүмкін. Ерте жүктілік немен қауіпті? Жүктілік кезінде ағза күшейген тәртіпте жұмыс істейді – жүрек-қан тамыры,

эндокриндік жүйе және ішкі органдарға үлкен жүктеме артылады. Бұның

қиындығы жасөспірімнің гормондық қайта құрылуы жүктілік қайта құрылуға жүктелгені. Жас аналарда көбінесе плацентарлық тапшылық, анемия, токсикоздар болады. Қыз балалардың ағзасы осындай жүктемелерге әзір емес! Ерте жүктіліктің қандай профилактикасы бар? Проблемамен күресудің ең үздік тәсілі – проблемадан сақтану. Жоспарланбаған жүктіліктен сақтанудың тәсілдері туралы ата-анамен жиі әңгімелесу керек. Жыныстық тәрбие туралы кітаптар оқу. Егер қыз бала жыныстық қатынасқа ерте түссе, оның салдарын білуі керек. Осындай өмірге ол дайын ба? Баланы көтеріп, өмірге әкеле ала ма? Егер ол ерте жүктілікке әзір болмаса, ол сақтанудың жолдары және құралдары туралы толық ақпараттануы керек. Балаларымызға ұл мен қыз баланың жыныс мүшелерінің анатомиялық-физиологиялық функциясының ерекшеліктерін ерте жастан түсіндіре беру қажет. Отбасында әкесі ұлына, шешесі қызына жыныстық қатынасты ерте бастаудың неге әкелетінін түсіндіру, сонымен қатар үлкендер жыныстық қатынасқа түсуін жасөспірімдерге көрсетпеуі қажет (бұл жыныстық қатынасқа ерте түсуіне себепші болады). Контрацепция мәселесіне келетін болсақ, онда жасөспірім қыздарға жүктіліктен және жыныс жолдарымен берілетін аурулардан сақтану әдістерін мұқият түсіндірген жөн.

Жасөспірім қыздар алғаш рет қандай жағдайда жыныстық қатынасқа түседі, оған не себеп болады-деген сауалға дәрігерлер мен психологтар, құқық қорғаушылар мынандай жауаптар қайтарады. Жасөспірімдердің алғашқы жыныстық қатынасқа түсуіне олардың анатомиялық-физиологиялық ерекшеліктері де, отбасындағы, мектептегі тәрбиесінің нашарлығы да, өмір сүретін өңірі, ортасындағы жағдайы, өзінің жыныстық қатынасқа ерте

құмартқан белсенділігі, теледидар, гамамторларды жиі көруі де себеп болады. Нақты деректер бойынша, Ресейде жасөспірім қыздар бірінші рет жыныстық қатынасқа орташа алғанда 16 жаста түссе, Америкада және Еуропада жасөспірім қыздардың жыныстық қатынасы 12-13 жастан бастайтыны анықталып отыр. Ең өкініштісі, қай елде де жасөспірім қыздардың алғашқы жыныстық қатынасқа түсуі жүктіліктен сақтанусыз өтеді екен. Сол себепті жүктілік жасөспірім қыздар арасында жүкті әйелдердің жалпы санының 1,5 пайызын құрайтын болып шықты. Еркекпен ерте жақындасудың зардабы да, салдары да көп. Ойда жоқта жүкті болып қалу жас қыздардың денсаулықтарын құртады. Көптеген жағдайларда өмірлеріне қатты нұқсан келтіреді. Қазір бедеуліктің 16 пайызы, тұңғыш біткен баланы алдырып тастау себепкер. Осы жөнінде мектептерде 15-18 жас аралығында жасөспірімдер арасында жүктіліктен сақтану, ерте жыныстық қатынасқа түсудің зардаптары жөнінде денсаулық сақтау мекемелерінің қызметкерлері баяндама, дәріс сабақтар оқып тұрады. Санитарлық-ағарту жұмыстары да жүргізіледі.

Отбасындағы жасөспірімдер арасындағы психологиялық-эмоциялық атмосфера және отбасылық мәселелерді бірігіп шешу маңызды.

Шешім:

Кәмелетке толмаған жасөспірімдер арасында ерте жүктіліктің алдын алу жұмыстары жандандырылсын

Хатшы

А.Досайбек

